

Τμήμα Οικονομικών
Επιστημών

**MSc law &
economics**

DEPARTMENT of ECONOMICS,
UNIVERSITY of MACEDONIA
and SCHOOL of LAW,
ARISTOTLE UNIVERSITY of THESSALONIKI

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Νομική Σχολή

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ
ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ
ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ**

Της φοιτήτριας

ΖΑΦΕΙΡΟΥΔΗ ΙΩΑΝΝΑΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης Δίκαιο και Οικονομικά

Νοέμβριος 2018

Στην αδερφή μου

«Όσο πιο διεφθαρμένο είναι το κράτος, τόσο πιο πολλοί οι νόμοι» -

“Corruptissima republica plurimae leges”

Κορνήλιος Τάκιτος (55-117 μ.Χ.), Χρονικά.

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο «Διαχρονική εξέλιξη του ελληνικού θεσμικού πλαισίου εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων και η συμβολή του Συμβουλίου της Επικρατείας» επιχειρείται μία διαχρονική συγκριτική μελέτη του νομικού πλαισίου της διαδικασίας εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων στην Ελλάδα από την πρώτη εισαγωγή του θεσμού, με την ψήφιση του Ν. 1650/1986, έως και τη θέσπιση του Ν. 4014/2011 που ισχύει σήμερα. Στόχος της είναι να απαντηθούν τα εξής ερωτήματα: α) πως εξελίχθηκε η νομοθεσία για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα, β) ποια τα κύρια προβλήματα που αναδείχθηκαν από την εφαρμογή του κάθε νομικού πλαισίου, γ) ποιες οι μεταρρυθμίσεις που επιχειρήσαν να τα διορθώσουν, δ) κατά πόσο επιτεύχθηκε ο στόχος τους και ε) πως συνέβαλε η νομολογία του ΣτΕ σε όλα τα παραπάνω.

Στο πρώτο μέρος, πραγματοποιείται παρουσίαση των βασικών ρυθμίσεων του προϊσχύοντος καθεστώτος διαιρεμένου σε δύο περιόδους, πριν και μετά τη μεταρρύθμιση του Ν. 3010/2002, εντοπίζονται τα πρακτικά προβλήματα του κάθε νομικού πλαισίου και σκιαγραφείται ο ρόλος της νομολογίας του ΣτΕ στην ερμηνεία και την εφαρμογή της εκάστοτε νομοθεσίας.

Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζεται η ενσωμάτωση του Ν. 4014/2011 για την αναμόρφωση του συστήματος εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην ελληνική νομοθεσία. Ειδικότερα, περιγράφονται οι αλλαγές που εισήγαγε, στηλιτεύονται οι βασικές αδυναμίες του και στη συνέχεια επιχειρείται μία πρώτη αποτύπωση της αποτελεσματικότητας του. Το τελευταίο κεφάλαιο περιλαμβάνει μία λεπτομερή ανασκόπηση των σημαντικότερων αποφάσεων του ΣτΕ κατά την περίοδο από την ψήφιση του Ν. 4014/2011 έως και σήμερα.

Abstract

In the recent thesis with the title “The evolution of the Greek Environmental Impact Assessment legal framework and the contribution of the Hellenic Council of State” an overview of the legislation in the field of Environmental Impact Assessment of projects and activities in Greece is attempted, from its first introduction with the law 1650/1986, till the implementation of the law 4014/2011 which is currently in force. The aim of this thesis is to: a) describe the evolution of the Greek Environmental Impact Assessment legal framework, b) identify which problems the implementation of each framework arose, c) define what kind of reforms were made in order to solve these problems, d) determine to which extent the aim was fulfilled and e) analyze how the case-law of the Hellenic Council of State contributed to all of the above.

In the first part, a description of the basic elements of the previous legal framework is conducted, which is divided in two periods, before and after the reform of the law 3010/2002. The malfunctions in the implementation of each framework are defined and the role of the Hellenic Council of State is specified.

In the second part, this thesis presents the introduction of the law 4014/2011 for the reformation of the Greek Environmental Impact Assessment system. Particularly, this part describes the changes the law 4014/2011 made and the difficulties in its implementation and presents an evaluation of its effectiveness. Lastly, a detailed overview of the most important judicial decisions of the Hellenic Council of State in the recent seven years is conducted.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	1
1.1. Γενικά	1
1.2 Το κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο.....	2
1.3 Οι βασικές αρχές και τα στάδια της διαδικασίας εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.....	3
ΜΕΡΟΣ Α΄: Ιστορική εξέλιξη και διαμόρφωση του θεσμού της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα.....	6
Κεφάλαιο 2: Πρώτη περίοδος (1986 - 2002): η εισαγωγή του ν. 1650/1986.....	6
2.1. Εισαγωγικά.....	6
2.2. Κατάταξη έργων σε κατηγορίες.....	8
2.3. Προκαταρκτική εκτίμηση	9
2.4. Διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων	10
2.5. Κριτική στο νομικό πλαίσιο και νομολογιακή αντιμετώπιση.....	11
Κεφάλαιο 3: Δεύτερη περίοδος (2003 - 2011): Η μεταρρύθμιση του Ν. 3010/2002	17
.....	17
3.1. Εισαγωγικά.....	17
3.2. Κατάταξη έργων σε κατηγορίες.....	18
3.3. Προκαταρκτική εκτίμηση	20
3.4. Διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων	21
3.5. Κριτική στο νομικό πλαίσιο και νομολογιακή αντιμετώπιση.....	22
ΜΕΡΟΣ Β΄: Ο Ν. 4014/2011	25
Κεφάλαιο 4: Οι αλλαγές που εισήγαγε ο Ν. 4014/2011	25
4.1. Οι στόχοι του Ν. 4014/2011	25
4.2. Κατάταξη έργων σε κατηγορίες.....	26
4.3. Προκαταρκτική εκτίμηση	28
4.4. Απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων	29
4.5. Ενίσχυση υποδομών.....	31
Κεφάλαιο 5: Η εφαρμογή του Ν. 4014/2011.....	34
5.1. Κριτική στο νομικό πλαίσιο: αδυναμίες που προέκυψαν.....	34
5.2. Επτά χρόνια από την ψήφιση του Ν. 4014/2011: αποτελέσματα εφαρμογής.....	37
Κεφάλαιο 6: Επισκόπηση πρόσφατης νομολογίας	43
Συμπεράσματα	51

Βιβλιογραφία.....	54
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	58
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ.....	60

ΛΙΣΤΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ

Γραφήματα

Γράφημα 1: Ποιότητα (%) ΜΠΕ ανά κράτος-μέλος	16
Γράφημα 2: Επίδραση αρνητικών παραγόντων κατά την άσκηση καθηκόντων	24
Γράφημα 3: Ποιότητα (%) ΜΠΕ στην Ελλάδα ανά κριτήριο αξιολόγησης	41

Εικόνες

Εικόνα 1: Σχηματική απεικόνιση διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης με τον Ν. 4014/2011	33
---	----

Πίνακες

Πίνακας 1: Κατηγοριοποίηση έργων ομάδας 1 ^{ης} : Έργα οδοποιίας.....	19
Πίνακας 2: Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ)	28
Πίνακας 3: Αριθμός περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων κατ' έτος για τα έτη 2005-2008 στα κράτη-μέλη της ΕΕ	39

Κεφάλαιο 1:

Εισαγωγή

1.1. Γενικά

Η προοδευτικώς αυξανόμενη και ανεξέλεγκτη υποβάθμιση του περιβάλλοντος αποτελεί αναμφισβήτητα μία από τις κρισιμότερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει ο σύγχρονος δυτικός κόσμος. Η πληθυσμιακή αύξηση, η εξάντληση των φυσικών πόρων, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η συρρίκνωση της στουβάδας του όζοντος, η υπερθέρμανση του πλανήτη και η κλιματική αλλαγή είναι κάποια μόνο από τα φαινόμενα που έχουν αναγκάσει τα κράτη να ανάγουν την μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος σε μία από τις βασικές επιδιώξεις κάθε κυβερνητικής πολιτικής.

Αναπόσπαστο κομμάτι μια αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής αποτελεί η εκ των προτέρων εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον κάθε σκοπούμενου έργου ή δραστηριότητας. Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων συνίσταται σε μία τυποποιημένη διαδικασία ελέγχου, η οποία επιδιώκει να προσδιορίσει, να προβλέψει και να αξιολογήσει τις επιπτώσεις στο περιβάλλον ενός προτεινόμενου έργου ή δραστηριότητας (Glasson, Therivel & Chadwick, 2005, σ. 23). Το κυριότερο στάδιο της διαδικασίας αυτής είναι η εκπόνηση της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (εφεξής ΜΠΕ), κατά την οποία διαπιστώνονται οι πιθανές συνέπειες του εν λόγω σχεδίου στο περιβάλλον και αξιολογούνται εν όψει της απόφασης για την υλοποίησή του (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2011, σ. 66).

Η έννοια της περιβαλλοντικής εκτίμησης εμφανίστηκε για πρώτη φορά στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια των κοινοβουλευτικών διαβουλεύσεων για το νόμο της 31^{ης} Δεκεμβρίου 1967 σχετικά με τη νέα εθνική πολιτική για το περιβάλλον και έπειτα, κατά τη δεκαετία του '70, πολλές βιομηχανικές χώρες έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον καινούργιο αυτό θεσμό (Λαζαρέτου, 1991, σ. 1261). Κατά τα τελευταία 50 χρόνια, πολυάριθμα και πολύμορφα νομοθετήματα έχουν θεσπιστεί παγκοσμίως με σκοπό να

εγκαθιδρύσουν ένα αποτελεσματικό σύστημα πρόβλεψης και εκτίμησης των επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων στο περιβάλλον.

1.2. Το κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, η πρώτη μνεία για την προστασία του περιβάλλοντος ως στόχο της Κοινότητας χρονολογείται στις αρχές τις δεκαετίας του '70, όταν στη Σύνοδο Κορυφής που έλαβε χώρα στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 1972, αποφασίστηκε η σύνταξη ενός προγράμματος δράσης για τη προστασία του περιβάλλοντος κάθε τέσσερα χρόνια, με το οποίο θα εξειδικεύονται οι στρατηγικοί στόχοι της περιβαλλοντικής πολιτικής και τα μέσα εφαρμογής της. Στα χρόνια που ακολούθησαν εκδόθηκαν συνολικά πέντε κοινοτικά προγράμματα δράσης, τα οποία όμως αποτελούσαν απλές διακηρύξεις αρχών και στόχων χωρίς νομική δεσμευτικότητα. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986 και έπειτα οι Συνθήκες του Μάαστριχτ το 1992, του Άμστερνταμ το 1997 και της Νίκαιας το 2003, οι οποίες εμπλουτίστηκαν με καινοτόμες αρχές και νομικά δεσμευτικούς κανόνες, σηματοδότησαν την αρχή μιας νέας εποχής για την προστασία του περιβάλλοντος (Καρακώστας, 2011, σ. 9).

Η ενσωμάτωση της προστασίας του περιβάλλοντος, σε όλες τις εκφάνσεις του, στους βασικούς στόχους της Κοινότητας, οδήγησε στην ανάγκη θεσμοθέτησης ενός συστήματος προληπτικής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων. Για το σκοπό αυτό ψηφίστηκε η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ για την εκτίμηση επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, η οποία αποτέλεσε σημείο τομής στο ενωσιακό δίκαιο περιβάλλοντος, καθώς για πρώτη φορά θεσπίστηκε ένα μέτρο οριζόντιας εφαρμογής το οποίο υπερέβη την τομεακή αντίληψη προστασίας του περιβάλλοντος, π.χ. για συγκεκριμένους ρύπους, και επεδίωξε μια συνολική προστασία έναντι όλων των επιπτώσεων όλων των έργων με επίδραση στο περιβάλλον.

Ωστόσο, η εν λόγω Οδηγία, με βάση και την ερμηνεία που δόθηκε από τη νομολογία του ΔΕΚ-ΔΕΕ, συνηγορούσε υπέρ της διαδικαστικής απλώς και όχι ουσιαστικής φύσης της παρεχόμενης περιβαλλοντικής προστασίας (Γώγος, 2014, σ. 203-204). Ενδεικτικά, σύμφωνα με την απόφαση C-420/11 της 14-03-2013 του ΔΕΕ, η Οδηγία «επιβάλλει την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός σχεδίου δημοσίου ή ιδιωτικού έργου, αλλά δεν ορίζει τους ουσιαστικούς κανόνες που διέπουν τη στάθμιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε συνάρτηση με άλλους παράγοντες

και δεν απαγορεύει την υλοποίηση σχεδίων έργων που ενδέχεται να έχουν αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον».

Τις αδυναμίες που αναδείχθηκαν κατά την εφαρμογή της 85/337/ΕΟΚ επιχείρησε να καλύψει η Οδηγία 97/11/ΕΚ, η οποία επέφερε αλλαγές στην κατηγοριοποίηση των έργων, στην οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής, στη διατύπωση εναλλακτικών λύσεων, καθώς και στη διαδικασία διαβούλευσης. Η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ τροποποιήθηκε περαιτέρω με τις Οδηγίες 2003/35/ΕΚ για τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα και 2009/31/ΕΚ σχετικά με την αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα σε γεωλογικούς σχηματισμούς. Η αρχική Οδηγία και οι τρεις τροποποιήσεις κωδικοποιήθηκαν από την Οδηγία 2011/92/ΕΕ, ενώ η πρόσφατη Οδηγία 2014/52/ΕΕ της επέφερε ορισμένες περαιτέρω τροποποιήσεις σχετικά με την αναδιάρθρωση της επιλογής των έργων που υποβάλλονται υποχρεωτικά σε περιβαλλοντική μελέτη.

Τέλος, είναι σκόπιμο σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι οι ανωτέρω Οδηγίες, παρά την αδιαμφισβήτητη συμβολή τους στην περιβαλλοντική προστασία, δεν κατάφεραν να εγγυηθούν την αποτελεσματική εφαρμογή του θεσμού της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όσον αφορά μεγάλα σχέδια και προγράμματα. Την κάλυψη του κενού αυτού επιχείρησε η Οδηγία 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 2001 σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, η οποία μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο με την ΚΥΑ 107017/200690/2006. Η Οδηγία αυτή εισήγαγε το θεσμό της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ) θέτοντας ένα υψηλό επίπεδο περιβαλλοντικής προστασίας με σκοπό να εντάξει την περιβαλλοντική εκτίμηση στον προγραμματικό σχεδιασμό των δημοσίων αρχών (Κίσσου, 2013, σ. 48).

1.3. Οι βασικές αρχές και τα στάδια της διαδικασίας εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Όπως επισημαίνεται στην πρώτη αιτιολογική σκέψη της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, βάση της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ αποτελεί η άποψη πως η αποτελεσματικότερη πολιτική στον τομέα αυτό συνίσταται «στην πρόληψη στην πηγή της δημιουργίας ρυπάνσεων ή οχλήσεων και όχι στην καταπολέμηση των επιδράσεών τους εκ των υστέρων». Με άλλα λόγια, η κύρια αρχή στην οποία εδράζεται το σύστημα περιβαλλοντικής εκτίμησης είναι η αρχή της πρόληψης. Κατά την Κουτούπα-Ρεγκάκου (2011), η αρχή αυτή συμπληρώνεται από τρεις ειδικότερες αρχές: την αρχή της

έγκαιρης εκτίμησης, την αρχή της σφαιρικής εκτίμησης και την αρχή της διαβάθμισης των επιπτώσεων.

Αρχικά, η αρχή της έγκαιρης εκτίμησης, σύμφυτη με την αρχή της πρόληψης, έγκειται στην συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών και την αξιολόγηση των πιθανολογούμενων επιπτώσεων ενός έργου ή δραστηριότητας σε όσο το δυνατόν προωμότερο στάδιο της διαδικασίας. Από αυτήν απορρέει η υποχρέωση του φορέα του έργου να υποβάλει άμεσα στη Διοίκηση όλα τα κρίσιμα στοιχεία προκειμένου να αξιολογηθούν οι σχετικές προοπτικές.

Περαιτέρω, η αρχή της συνολικής ή σφαιρικής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων επιτάσσει να συνεκτιμώνται οι επιπτώσεις όλων των πτυχών ενός έργου στις σε όλες τις συνιστώσες του περιβάλλοντος. Με βάση την αρχή αυτή, τα περιβαλλοντικά αγαθά δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται μεμονωμένα, αλλά ως επιμέρους στοιχεία μιας ενιαίας οντότητας που συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους.

Μία ακόμη αρχή ζωτικής σημασίας κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής εκτίμησης έργων και δραστηριοτήτων είναι η αρχή της διαβάθμισης των επιπτώσεων. Ειδικότερα, η αρχή αυτή εκφράζει την ανάγκη διαφορετικής νομικής μεταχείρισης των έργων ανάλογα με την έκταση των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον. Όπως θα αναλυθεί εκτενέστερα παρακάτω, κύρια έκφραση της αρχής αυτής είναι η κατάταξη των έργων και των δραστηριοτήτων σε κατηγορίες βάσει συγκεκριμένων χαρακτηριστικών και η θέσπιση διαφορετικών προδιαγραφών εκτίμησης για την κάθε κατηγορία.

Η θεμελιώδης όμως συνταγματική αρχή, η οποία διέπει την λειτουργία του θεσμού της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων αλλά και το σύνολο της πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος, είναι η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» αναφέρεται στην διαχείριση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων για λόγους οικονομικής ανάπτυξης με τρόπο, όμως, που να διασφαλίζει τη διατήρησή τους και προς χάριν των επερχόμενων γενεών (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2016). Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης αναδείχθηκε σε βασική αρχή του κοινοτικού δικαίου του περιβάλλοντος στη συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992. Έκτοτε, και σε συνδυασμό με την δημιουργία με τον Ν. 1968/1991 ειδικού τμήματος στο Συμβούλιο της Επικρατείας για περιβαλλοντικά θέματα (Ε΄ Τμήμα), η βιώσιμη ανάπτυξη αποτέλεσε τη θεμελιώδη αρχή πάνω στην οποία στηρίχθηκε η περιβαλλοντική νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου.

Ειδικότερα, η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης λειτούργησε ως κριτήριο εξισορρόπησης μεταξύ των δύο αντιτιθέμενων αρχών: της προστασίας του περιβάλλοντος αφενός, και της οικονομικής ελευθερίας και οικονομικής ανάπτυξης

αφετέρου. Η συνταγματική κατοχύρωσή της στο ελληνικό δίκαιο ήρθε το 2001 με την αναθεώρηση του άρθρου 24 με τον όρο «αρχή της αειφορίας», ο οποίος πρέπει να θεωρείται ταυτόσημος με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης (Μενουδάκος, 2007 και Παπαπετρόπουλος, 2004). Συγγενής με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης είναι και η αρχή του σεβασμού της φέρουσας ικανότητας των οικοσυστημάτων. Ως «φέρουσα ικανότητα» νοείται η ικανότητα μιας περιοχής να δεχθεί και άλλα έργα ή δραστηριότητες χωρίς να υποβαθμισθεί με τρόπο ανεπανόρθωτο το περιβάλλον.

Η διαδικασία της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων διακρίνεται σε τρία βασικά στάδια: α) το στάδιο της επιλογής (“screening”), κατά το οποίο εκτιμάται ποια έργα πρέπει να υποβληθούν στη διαδικασία περιβαλλοντικής εκτίμησης, β) το θεματικό πεδίο/περιεχόμενο της ΜΠΕ (“scoping”), κατά το οποίο προσδιορίζεται το είδος και η έκταση των θεμάτων που πρέπει να εξεταστούν και γ) το στάδιο παρακολούθησης του έργου (“monitoring”) κατά το οποίο γίνεται έλεγχος και αποτίμηση της αποτελεσματικότητας των όρων που τέθηκαν (Glasson κ.α., 2005).

ΜΕΡΟΣ Α΄

Ιστορική εξέλιξη και διαμόρφωση του θεσμού της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα

Κεφάλαιο 2:

Πρώτη περίοδος (1986 - 2002): Η εισαγωγή του Ν. 1650/1986

2.1. Εισαγωγικά

Στη χώρα μας, χρονικό σημείο αφετηρίας της περιβαλλοντικής πολιτικής θεωρείται το 1975 όταν το άρθρο 24 του νέου Συντάγματος προέβλεψε την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος ως κρατική υποχρέωση. Η πρώτη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (εφεξής ΜΠΕ) στην Ελλάδα εκπονήθηκε για λογαριασμό της ΔΕΗ, η οποία προχώρησε στην ανάθεση της μελέτης χωρίς να υποχρεώνεται από το νόμο (Σωτηράκου, 2015, σ. 25).

Η πρώτη νομοθετική αναφορά σε ΜΠΕ υπάρχει στο Ν. 743/77 «Περί προστασίας θαλάσσιου περιβάλλοντος και ρυθμίσεις συναφών θεμάτων», όπου αναγνωρίζεται η ανάγκη πρόβλεψης πιθανών δυσμενών συνεπειών έργων που πρόκειται να πραγματοποιηθούν σε θαλάσσιο περιβάλλον. Ωστόσο, η διάταξη αυτή δεν εξειδικεύτηκε ούτε υλοποιήθηκε στην πράξη. Το 1979, ο Ν. 947/79 (αρ. 8) θέσπισε για πρώτη φορά την υποχρέωση διενέργειας ΜΠΕ σε οικιστικά σχέδια, ωστόσο και πάλι δεν περιείχε συγκεκριμένες προδιαγραφές. Την ίδια χρονιά, ο Ν. 998/79 έθεσε τα θεμέλια για την εκτίμηση επιπτώσεων έργων σε δασικές περιοχές. Ένα χρόνο αργότερα, ο Ν. 1032/80 προέβλεψε στο άρθρο 17 παρ. 4 εφάπαξ έκδοση Π.Δ. για τον καθορισμό των λεπτομερειών υποβολής εκθέσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Botetzagias, 2008, σ. 115).

Στη συνέχεια, το 1981, εκδίδεται το Π.Δ. 1180/81 «Περί ρυθμίσεως θεμάτων αναγόμενων στην ίδρυση και λειτουργία βιομηχανιών, βιοτεχνιών και πάσης φύσεως μηχανολογικών εγκαταστάσεων και αποθηκών και της εκ τούτων διασφαλίσεως του περιβάλλοντος εν γένει», στο άρθρο 4 παρ. 1 του οποίου ορίζονται τα εξής: «Δια την κατά τας κειμένας διατάξεις, χορήγησιν αδείας εγκαταστάσεως, ή λειτουργίας εις τας

εγκαταστάσεις τας κατονομαζόμενες εις τον κάτωθι παρατιθέμενον πίνακα 3, απαιτείται προηγουμένως η υποβολή εις την Διεύθυνσιν Προστασίας Περιβάλλοντος του Υπουργείου Βιομηχανίας και Ενεργείας μελέτης περιβαλλοντολογικών επιπτώσεων τύπου Α, της οποίας ο τύπος και το περιεχόμενο καθορίζεται εις το Παράρτημα Α του παρόντος.». Αντίστοιχα, προέβλεπε τη διενέργεια μελέτης «περιβαλλοντολογικών» επιπτώσεων τύπου Β για τις εγκαταστάσεις που απαριθμούνταν στον αντίστοιχα αναφερόμενο πίνακα 4. Αξίζει να σημειωθεί πως το παρόν προεδρικό διάταγμα αποτελούσε ουσιαστικά το εθνικό νομικό πλαίσιο για την εκτίμηση επιπτώσεων έργων στο περιβάλλον πριν την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Όταν το 1985, μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ, προέκυψε η ανάγκη εναρμόνισης του εθνικού νομικού πλαισίου με τις επιταγές της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, η Ελλάδα ήταν από τις ελάχιστες ευρωπαϊκές χώρες, μαζί με την Γαλλία και την Ιρλανδία, οι οποίες διέθεταν εθνική νομοθεσία για την μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων πριν την έκδοση των επίμαχων Οδηγιών (Κίσσου, 2013).

Η μεταφορά της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ στο εγχώριο δικαίκο σύστημα έγινε με τον Ν. 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος. Ο νόμος αυτός αποτελεί μέχρι και σήμερα το σημαντικότερο νομοθέτημα για θέματα σχετικά με την περιβαλλοντική προστασία. Ειδικότερα, στα άρθρα 3 έως 6 γίνεται η προσπάθεια εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με το κοινοτικό δίκαιο σε ό,τι αφορά την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων δημόσιων ή ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων. Στο κείμενο του νόμου προβλεπόταν η έκδοση τριών υπουργικών αποφάσεων: α) για την κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες, β) για τον καθορισμό της διαδικασίας έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και γ) για την επιβολή ειδικών τελών σε ρυπαίνουσες επιχειρήσεις, ώστε να προαχθεί η προστασία του περιβάλλοντος. Συνεπεία αυτού, αν και με αρκετή καθυστέρηση, εκδόθηκε το 1990 η Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) 69269/5387 «Κατάταξη έργων σε κατηγορίες, περιεχόμενο Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), καθορισμός περιεχομένου ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΠΜ) και λοιπές συναφείς διατάξεις, σύμφωνα με τον Ν. 1650/1986», η οποία έθεσε ουσιαστικά σε εφαρμογή τις σχετικές διατάξεις του νόμου. Την ίδια χρονιά, εκδόθηκε και η ΚΥΑ 75308/5512 σχετικά με τον τρόπο ενημέρωσης των πολιτών και των φορέων εκπροσώπησής τους για το περιεχόμενο των ΜΠΕ.

2.2. Κατάταξη έργων σε κατηγορίες

Όσον αφορά στην κατάταξη των έργων σε κατηγορίες, ο Ν. 1650/86 στο άρθρο 3 προέβλεπε ότι «τα δημόσια ή ιδιωτικά έργα και δραστηριότητες κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον». Ειδικότερα, «η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες που λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της έκτασής τους είναι πιθανό να προκαλέσουν σοβαρούς κινδύνους για το περιβάλλον. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες που, χωρίς να προκαλούν σοβαρούς κινδύνους ή οχλήσεις, πρέπει να υποβάλλονται για την προστασία του περιβάλλοντος σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς» και τέλος, «η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες που προκαλούν ιδιαίτερα μικρό κίνδυνο ή όχληση ή υποβάθμιση στο περιβάλλον.». Τα κριτήρια που θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη για την κατάταξη ήταν α) το είδος και το μέγεθος του έργου, β) το είδος και η ποσότητα των εκπεμπόμενων ρύπων, γ) η δυνατότητα πρόληψής τους και δ) ο κίνδυνος σοβαρού ατυχήματος. Οι τρεις αυτές κατηγορίες του νόμου αναδιαμορφώθηκαν από την ΚΥΑ 69269/5387/1990 σε δύο βασικές κατηγορίες, Α' και Β', εκ των οποίων η κατηγορία Α' διακρίθηκε σε δύο ομάδες, Ι και ΙΙ, οπότε η τριπλή διάκριση παρέμεινε ισχυρή (Σιούτη, 2011, σ. 194). Τα έργα για τα οποία απαιτείται περιβαλλοντική εκτίμηση με βάση το νέο νόμο είναι αρκετά διευρυμένα, ποσοτικά και ποιοτικά, σε σχέση με αυτά που προέβλεπε το π.δ. 1180/1980 και συμπίπτουν, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, με τα οριζόμενα στην Οδηγία 85/337/ΕΟΚ (Ασημακοπούλου, 1994, σ. 142).

Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 4 της ΚΥΑ 69269/5387/1990, η ομάδα Ι της πρώτης (Α) κατηγορίας περιελάμβανε:

- Διυλιστήρια αργού πετρελαίου
- Θερμοηλεκτρικούς σταθμούς μεγάλης ισχύος
- Εγκαταστάσεις για αποθήκευση ή διάθεση ραδιενεργών καταλοίπων
- Ολοκληρωμένες μεταλλουργικές βιομηχανίες
- Εγκαταστάσεις εξόρυξης, κατεργασίας και μεταποίησης αμιάντου με μεγάλη ετήσια παραγωγή
- Ολοκληρωμένες χημικές εγκαταστάσεις
- Αυτοκινητοδρόμους, οδούς ταχείας κυκλοφορίας, σιδηροδρομικές γραμμές μεγάλων αποστάσεων καθώς και μεγάλους αερολιμένες
- Λιμάνια θαλάσσιου εμπορίου, πλωτές οδούς και λιμάνια εσωτερικής ναυσιπλοΐας για μεγάλα πλοία

- Εγκαταστάσεις διάθεσης τοξικών και επικίνδυνων αποβλήτων

Αντίστοιχα, η ομάδα II της πρώτης (Α) κατηγορίας περιελάμβανε πολλές κατηγορίες έργων σχετικά με:

- Γεωργία
- Εξορυκτικές βιομηχανίες
- Ενεργειακή βιομηχανία
- Μεταλλουργία
- Υαλουργία
- Χημική βιομηχανία
- Βιομηχανία τροφίμων
- Κλωστοϋφαντουργία, βιομηχανία δέρματος, ξύλου και χάρτου
- Βιομηχανία ελαστικού
- Σχέδια έργων υποδομής
- Άλλα σχέδια, όπως ξενοδοχειακά καταλύματα, εγκαταστάσεις διάθεσης βιομηχανικών αποβλήτων, σταθμούς καθαρισμού, διαλυτήρια πλοίων κ.α. (αναλυτικά απαριθμούμενα στη σχετική ΚΥΑ).

Τέλος, με βάση το άρθρο 5 της ΚΥΑ 69269/5387/1990 στην δεύτερη (Β) κατηγορία κατατάσσονταν τα έργα που δεν περιλαμβάνονταν στις παραπάνω δύο ομάδες της πρώτης (Α) κατηγορίας, εφόσον για την εγκατάσταση και τη λειτουργία τους απαιτούνταν, κατά την ισχύουσα νομοθεσία, σχετική άδεια.

2.3. Προκαταρκτική εκτίμηση

Κατά τον Ν. 1650/1986, η διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων αποτελούνταν από δύο διακριτά στάδια: την προέγκριση χωροθέτησης και την κυρίως έγκριση περιβαλλοντικών όρων. Η κατάτμηση αυτή της διαδικασίας αποτελούσε ελληνική καινοτομία, καθώς στην πλειονότητα τους οι ευρωπαϊκές χώρες είχαν ήδη ρυθμίσει το ζήτημα της χωροθέτησης έργων και δραστηριοτήτων στο πλαίσιο ενός ευρύτερου εθνικού και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού. Στην Ελλάδα, παρά την υιοθέτηση του Ν. 360/1976 «Περί χωροταξίας και περιβάλλοντος», ο οποίος προέβλεπε την εκπόνηση εθνικών, περιφερειακών και ειδικών χωροταξικών σχεδίων, τα σχέδια αυτά ουδέποτε εκπονήθηκαν, με αποτέλεσμα εκείνη τη χρονική στιγμή και για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (έως την ψήφιση του Ν. 2742/1999) η χώρα μας να στερείται ενιαίας χωροταξικής πολιτικής (Παπαπετρόπουλος, 2004, σ. 1174). Ως εκ τούτου, ήταν απαραίτητη η πρόβλεψη μιας τέτοια διοικητικής πράξης προκειμένου να

επιλεγεί ο κατάλληλος χώρος εγκατάστασης ενός έργου ή μιας δραστηριότητας και να ελεγχθεί η συμβατότητά του με τυχόν άλλες προϋπάρχουσες στον ίδιο χώρο χρήσεις (Σιούτη, 2011). Ουσιαστικά η προέγκριση χωροθέτησης ήταν η άδεια να πραγματοποιηθεί το συγκεκριμένο έργο στο συγκεκριμένο αυστηρά προσδιορισμένο χώρο.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 6 του Ν. 1650/86, η προέγκριση χωροθέτησης ήταν υποχρεωτική για όλα τα έργα της πρώτης (Α) κατηγορίας και δυνητική για τα έργα της δεύτερης (Β), ενώ δεν ήταν απαραίτητη η εκπόνησή της στις βιομηχανικές περιοχές και στις περιπτώσεις που η χωροθέτηση προβλεπόταν από εγκεκριμένο χωροταξικό, πολεοδομικό ή ρυθμιστικό σχέδιο ή από τις ζώνες που καθορίζονταν στο άρθρο 24 του Ν. 1650/86, καθώς και στις μεταλλευτικές και λατομικές περιοχές που είχαν καθοριστεί με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Με βάση την ΚΥΑ 69269/5387/1990, ο ενδιαφερόμενος έπρεπε να υποβάλει ενώπιον της αρμόδιας κεντρικής ή περιφερειακής υπηρεσίας Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ αίτηση συνοδευόμενη από τοπογραφικό διάγραμμα της ευρύτερης περιοχής με επισήμανση της θέσης του γηπέδου, σειρά φωτογραφιών της περιοχής και το ειδικό ερωτηματολόγιο που παρατίθεται στη συνέχεια στην παραπάνω ΚΥΑ (παράρτημα ΙΙ). Ο σχετικός φάκελος προωθούνταν στην κεντρική ή περιφερειακή υπηρεσία άλλου αρμόδιου κατά περίπτωση Υπουργείου, καθώς και στην κεντρική υπηρεσία Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ, προκειμένου να εκφράσουν γραπτώς τη γνώμη τους εντός 20 ημερών. Στη συνέχεια υπογραφόταν η προέγκριση χωροθέτησης από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ ή τον Γενικό Γραμματέα Περιφέρειας μέσα σε 60 ημέρες από την υποβολή της αρχικής αίτησης.

Η προέγκριση χωροθέτησης αφορούσε στην πραγματοποίηση νέων έργων και δραστηριοτήτων, καθώς και στην επέκταση ή τον εκσυγχρονισμό υφισταμένων εφόσον υπήρχε σημαντική διαφοροποίηση ως προς τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

2.4. Διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων

Στο άρθρο 9 της ΚΥΑ 69269/5387/1990 προβλεπόταν ότι για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων έργων και δραστηριοτήτων της ομάδας Ι της πρώτης (Α) κατηγορίας έπρεπε να κατατεθεί στην αρμόδια Διεύθυνση Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ αίτηση συνοδευόμενη από την Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και την προέγκριση χωροθέτησης. Για τα έργα ή δραστηριότητες της ομάδας ΙΙ της πρώτης (Α) κατηγορίας η ΜΠΕ ήταν δυνατό να αντικατασταθεί από το ερωτηματολόγιο του πίνακα 3 του άρθρου 16 της απόφασης (παράρτημα ΙΙ). Οι περιβαλλοντικοί όροι

εγκρίνονταν με κοινή απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και του αρμόδιου κατά περίπτωση Υπουργού εντός 60 ημερών από την υποβολή της αίτησης.

Για τα έργα ή δραστηριότητες της δεύτερης (B) κατηγορίας, η σχετική αίτηση έπρεπε να υποβληθεί στην αρμόδια Νομαρχιακή Υπηρεσία συνοδευόμενη από την προέγκριση χωροθέτησης, εφόσον είχε κριθεί απαραίτητη, και το σχετικό ερωτηματολόγιο του άρθρου 16, αντί του οποίου ήταν δυνατό να εκπονηθεί και ΜΠΕ εάν αυτό κρινόταν αναγκαίο. Η τελική έγκριση περιβαλλοντικών όρων έπρεπε να δοθεί από το Νομάρχη μέσα σε 40 ημέρες από την υποβολή της αίτησης.

Για τα έργα ή δραστηριότητες της ομάδας I της πρώτης (A) κατηγορίας απαιτούνταν ΜΠΕ τύπου A, ενώ για αυτά της ομάδας II, ΜΠΕ τύπου B. Οι προδιαγραφές περιεχομένου των διαφορετικών τύπων των ΜΠΕ καθώς και του ερωτηματολογίου ορίζονταν στο άρθρο 16 της προαναφερόμενης ΚΥΑ.

2.5. Κριτική στο νομικό πλαίσιο και νομολογιακή αντιμετώπιση

Η ενσωμάτωση της κοινοτικής Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ στο ελληνικό δίκαιο με την ΚΥΑ 69269/5387/1990 κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 1650/1986 αποτέλεσε αντικείμενο σφοδρών επικρίσεων από τη θεωρία και χαρακτηρίστηκε ως «ένα παράδειγμα στρεβλής προσαρμογής του ελληνικού στο κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος» (Παπαδημητρίου, 1992, σ. 243). Όπως κρίθηκε έκτοτε από μεγάλο μέρος της θεωρίας, η μεταφορά της σχετικής Οδηγίας στο ελληνικό δίκαιο χαρακτηριζόταν από επιφανειακή προσέγγιση του αντικειμένου και τυπική μόνο κάλυψη των επιταγών της Οδηγίας, αποτυγχάνοντας έτσι στην ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος και την αποφυγή υποβάθμισής του. Το έργο της διόρθωσης των πλημμελειών και της συμπλήρωσης των ελλείψεων του νομικού πλαισίου ανέλαβε το Συμβούλιο της Επικρατείας, διαμορφώνοντας μία πλούσια και πολυσχιδή νομολογία με σκοπό την πληρέστερη προσαρμογή του ελληνικού δικαίου στο κοινοτικό.

Αρχικά, η κατάτμηση της διαδικασίας έγκρισης περιβαλλοντικών όρων σε δύο στάδια με τη θέσπιση της προέγκρισης χωροθέτησης, έχει υποστηριχθεί ότι όχι μόνο δεν συνάδει με τους σκοπούς της Οδηγίας αλλά μάλιστα την παραβιάζει κατάφωρα (Κίσσου, 2013). Πιο συγκεκριμένα, η διαδικασία της προέγκρισης χωροθέτησης ουσιαστικά εξουδετερώνει την παράμετρο της εκτίμησης των επιπτώσεων ενός έργου στο περιβάλλοντα χώρο, καθώς η χωροθέτηση προηγείται της υποβολής της ΜΠΕ. Με αυτόν τον τρόπο, οι πιθανότητες αλλαγής της τοποθεσίας ή ακόμη και της μηδενικής

λύσης¹ λόγω των βλαπτικών συνεπειών του έργου για το περιβάλλον συρρικνώνονται. Συνεπώς, το ΣτΕ με την θεμελιώδη απόφαση 1520/1993, έκρινε πως για έργα και δραστηριότητες της πρώτης (Α) κατηγορίας, εκείνα δηλαδή που ενδέχεται να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον, «απαιτείται να υποβληθεί μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων τόσο για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων, όπως ρητώς ορίζεται στο άρθρο 4 παρ. 2α του παραπάνω νόμου (1650/1986), όσο και για τη χωροθέτηση»², για την οποία προβλεπόταν από την ΚΥΑ ότι αρκούσε απλά η υποβολή ερωτηματολογίου (Γιαννακούρου, 2005). Έτσι, σχετική διάταξη του άρθρου 8 παρ. 2.1 περ. δ της ΚΥΑ 69269/5387/1990, κρίθηκε εκτός εξουσιοδοτήσεως του Ν. 1650/86 από μια σειρά αποφάσεων του ΣτΕ³ (Χαροκόπου, 2004, σ. 1221).

Ένα άλλο βασικό θέμα που απασχόλησε τη νομολογία την περίοδο μετά τη ψήφιση του Ν. 1650/86 ήταν ο προσδιορισμός του χρονικού σημείου της «έναρξης πραγματοποίησης έργου» του οποίου έπρεπε να προηγείται η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων. Έτσι, σύμφωνα με την ΣτΕ 1035/1993, έναρξη πραγματοποίησης έργου «θεωρείται κατά την έννοια του άρθρου 4 του Ν. 1650/86, όχι μόνον η υλική ενέργεια εκτελέσεως του έργου αλλά και η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης που αποτελεί προϋπόθεση για την έναρξη κατασκευής του έργου, όπως η διοικητική πράξη με την οποία προκηρύσσεται διαγωνισμός για την εκτέλεση του έργου ή η απαλλοτρίωση εκτάσεων αναγκαίων για την εκτέλεση του έργου»⁴.

Περαιτέρω, ένα σημαντικό ζήτημα που απασχόλησε τη νομολογία και αξίζει να αναφερθεί είναι η ανάγκη συνολικής εκτίμησης έργων που δεν αφορούν μεμονωμένες τεχνικές επεμβάσεις στο περιβάλλον αλλά αποτελούν μέρος ενός γενικότερου εγχειρήματος. Το εν λόγω θέμα ανέκυψε με αφορμή τις θεμελιώδεις αποφάσεις 2759 και 2760/1994 για την εκτροπή του ποταμού Αχελώου. Το Δικαστήριο έκρινε πως η συνολική επίδραση τέτοιου είδους έργων «δεν ισούται προς το άθροισμα των τοπικώς μόνο εκτιμώμενων συνεπειών των επιμέρους τεχνικών έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίησή του, αλλά είναι πολλαπλάσιο τούτου λόγω του δυναμικού και μη γραμμικού χαρακτήρος των εντεύθεν διαταρασσομένων και εν αλληλεπίδρασει τελούντων φυσικών και ανθρωπογενών οικοσυστημάτων» (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2016). Αντίστοιχα, για έργα που εκτείνονται στην επικράτεια δύο ή περισσότερων

¹ η μη πραγματοποίηση του έργου ή “do-nothing”.

² Βλ. ενδεικτικά και αποφάσεις ΣτΕ (Ολομ.) 3445/1998, 1352/1994, 4654/1998, 3398/2003, 3488/2003, 2951/2006.

³ Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 3672/2001, 4653/1998, 744/1997, 829/1993.

⁴ Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 37/1993, 1593/2007, 3073/2009.

χωρών, προκύπτει η ανάγκη για διασυννοριακή διαβούλευση και ολιστική εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον (Κρεμλής, 2008).

Στις προαναφερθείσες κομβικές αποφάσεις 2759 και 2760/1994 για την εκτροπή του Αχελώου⁵ το ΣτΕ ασχολήθηκε, ακόμη, με την ανάγκη πρόληψης της βλάβης του περιβάλλοντος και της διαφύλαξης αυτού και των φυσικών πόρων για χάρη των επόμενων γενεών. Η επίσημη υιοθέτηση του όρου «βιώσιμη ανάπτυξη» από το ΣτΕ έγινε με την απόφαση 2537/1996 στην οποία το Δικαστήριο μνημόνευσε την απαγόρευση ίδρυσης, επέκτασης ή μετεγκατάστασης βιομηχανιών ή βιοτεχνιών στο ηπειρωτικό τμήμα της Αττικής, καθώς και στα νησιά Σαλαμίνα και Αίγινα παρά μόνο κατ' εξαίρεση, στην περίπτωση που αποτελούσαν «ιδιαίτερα σημαντικές παραγωγικές επενδύσεις». Στην απόφαση 50/1993 το ΣτΕ, ερμηνεύοντας διατάξεις της ξενοδοχειακής νομοθεσίας, προέβλεψε ότι τα όργανα της Διοίκησης προκειμένου να αποφανθούν για την εγκατάσταση μιας ξενοδοχειακής μονάδας σε ορισμένη περιοχή, οφείλουν να συνεκτιμούν την κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας στην ελληνική επικράτεια με σκοπό να αποφευχθεί η υπέρβαση των ορίων κορεσμού κάθε περιοχής σε συνδυασμό πάντα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της (Μενουδάκος, 2005).

Ιδιαίτερη μέριμνα με σειρά αποφάσεων (ΣτΕ 3406/2001, 1588/1999, 6070/1996, 173/1998, 11/1994) επέδειξε το Ανώτατο Δικαστήριο και ως προς την προστασία των «ευπαθών οικοσυστημάτων», ήτοι των νησιών, των λιμνών και των υδροτόπων, των ακτών, των τεχνητών οικοσυστημάτων και των βιοτόπων της άγριας πανίδας. Σκοπός η διατήρηση αναλλοίωτων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που συνθέτουν τα ευπαθή οικοσυστήματα. Στηριζόμενος στη νομολογία του ΣτΕ, ο Παπαπετρόπουλος όρισε ως «βιώσιμο» το τεχνικό έργο «που έχει περιορισμένες ή, τουλάχιστον, αναστρέψιμες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οι οποίες ενσωματώνονται στη φέρουσα ικανότητα της περιοχής όπου αυτό εκτελείται, χωρίς να την υποβαθμίζουν και να εξαντλούν τους φυσικούς της πόρους ή να προσβάλλουν τα γειτονικά ευπαθή οικοσυστήματα κατά τρόπο ανεπανόρθωτο» (2004)⁶.

Όπως προαναφέρθηκε, το περιεχόμενο της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης έγκειται στην στάθμιση μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης, η οποία συντελείται με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Στην κρίση, όμως, αυτή ελλοχεύει ο κίνδυνος ουσιαστικών κρίσεων της δικαστικής εξουσίας καθ' υπέρβαση των ορίων του ακυρωτικού ελέγχου. Πρόκειται λοιπόν για δικαστικό έλεγχο

⁵ Σχετική και η ΣτΕ 4634/1997.

⁶ Σχετική και η ΣτΕ 3478/2000.

καινοφανούς μορφής, ο οποίος διαφοροποιείται από τον ακυρωτικό έλεγχο «κλασικού τύπου» και παραπέμπει μάλλον στον ουσιαστικό έλεγχο των διοικητικών επιλογών (Κουβαράς, 2010, σ. 752). Τα ακριβή όρια του έλεγχου αυτού όρισε η ολομέλεια του ΣτΕ στην απόφαση «σταθμό» 613/2002⁷ σύμφωνα με τη οποία «παράβαση της αρχής της βιώσιμης αναπτύξεως, μπορεί να ελεγχθή ευθέως από τον ακυρωτικό δικαστή μόνον αν από τα στοιχεία της δικογραφίας και με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας προκύπτει ότι προκαλούμενη από το έργο ή την δραστηριότητα βλάβη για το περιβάλλον είναι μη επανορθώσιμη ή είναι προφανώς δυσανάλογη με το προσδοκώμενο όφελος».

Με αφορμή την εισαγωγή του θεσμού της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο ελληνικό δίκαιο, ανέκυψε για πρώτη φορά και το αμφιλεγόμενο ζήτημα της κύρωσης περιβαλλοντικών όρων με νόμο. Ειδικότερα, στο άρθρο 1 παρ. 5 η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ προέβλεπε τη δυνατότητα να μην ακολουθηθεί για συγκεκριμένα έργα η διοικητική διαδικασία για την εκτίμηση των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον, αλλά να εγκριθούν με ειδική νομοθετική πράξη, υπό την έννοια όμως ότι η έγκριση αυτή δεν μπορεί να λάβει χώρα εάν έχει ήδη επιλεγεί η τυπική διοικητική διαδικασία έγκρισης του έργου (Ευστρατίου, 1999, σ. 527). Ωστόσο, η διάταξη του άρθρου 7 του Ν. 2338/1995, η οποία αποσκοπούσε στην προσαρμογή του ελληνικού δικαίου στην προαναφερθείσα διάταξη της Οδηγίας, όριζε ότι «οι περιβαλλοντικοί όροι των έργων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην εθνική οικονομία, ... καθορίζονται με τυπικό νόμο, που εισάγεται για ψήφιση μετά την ολοκλήρωση των διατυπώσεων δημοσιότητας που προβλέπονται από το ν. 1650/1986». Ουσιαστικά, η ρύθμιση αυτή μετέθετε την αρμοδιότητα έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων από τα διοικητικά όργανα στην Βουλή, αφού όμως είχε προηγηθεί διατύπωση των απόψεων των πολιτών και των γνωμοδοτικών οργάνων προς τα αρμόδια διοικητικά όργανα, συρρικνώνοντας με αυτόν τον τρόπο το δικαίωμα δικαστικής προστασίας των διοικουμένων. Το ΣτΕ, με σκοπό να αμβλύνει την αντίφαση, με σειρά αποφάσεών του⁸, έκρινε ότι οι σχετικές διατάξεις νόμων δεν αποτελούν κύρωση, αναδρομική ή μη, των προσβαλλόμενων πράξεων, οι οποίες διατηρούν το χαρακτήρα τους ως εκτελεστές διοικητικές πράξεις και συνεπώς δεν αποκλείεται η συνέχιση της δίκης και η ακύρωσή τους, εάν οι αιτούντες αποδείξουν ιδιαίτερο έννομο συμφέρον.

Επιπροσθέτως, έντονα προβληματική κρίθηκε και η ρύθμιση του άρθρου 4 παρ. 9 του Ν. 1650/86, σύμφωνα με την οποία η άπρακτη παρέλευση της προθεσμίας για την

⁷ Το επίμαχο σκεπτικό είχε διατυπωθεί και στην απόφαση 3478/2000 για την εκτροπή του Αχελώου.

⁸ ΣτΕ (Ολομ.) 4362/1997, 6066/1996, 2157/1998, 2159/1998.

έκδοση απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων από την υποβολή της αίτησης ισοδυναμεί με σιωπηρή έγκριση αυτών. Είναι πασιδήλο πως η εν λόγω ρύθμιση εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για το περιβάλλον. Κατά συνέπεια, στην απόφαση 3029/2001 το ΣτΕ έκρινε ότι η διοίκηση μπορεί να εκδώσει μετά τη παρέλευση της προθεσμίας πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, επισημαίνοντας ότι δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτή η σιωπηρή έγκριση των όρων της αίτησης λόγω της βλάβης που θα επαπειλούνταν για το περιβάλλον (Γώγος, 2005, σ. 313).

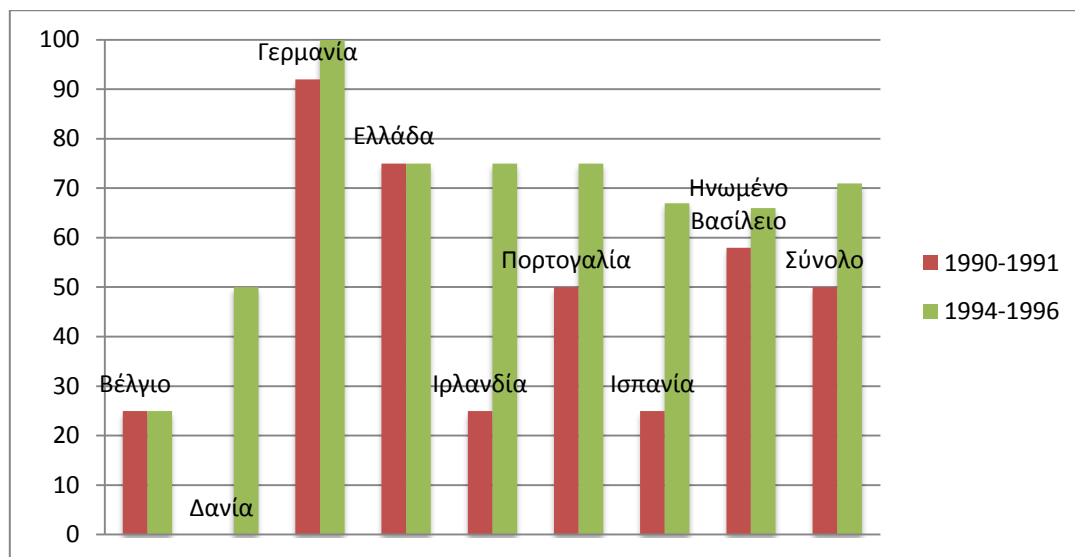
Τέλος, όσον αφορά το περιεχόμενο της ΜΠΕ, σύμφωνα με πάγια νομολογία του ΣτΕ, «πρέπει να έχει τα χαρακτηριστικά επιστημονικής εργασίας, της οποίας θεμελιώδες γνώρισμα είναι η λογική θεμελίωση και τεκμηρίωση των κρίσεων»⁹. Ουσιώδες και αναπόσπαστο κομμάτι μιας ΜΠΕ αποτελεί η εξέταση εναλλακτικών λύσεων ως προς τη θέση και την τεχνολογία που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί προκειμένου να επιλεγεί η λύση εκείνη με τις λιγότερο επιβλαβείς συνέπειες για το περιβάλλον. Σύμφωνα με το ΣτΕ, ο δικαστής οφείλει να ελέγξει εάν το περιεχόμενο της ΜΠΕ παρέχει στα αρμόδια διοικητικά όργανα τη δυνατότητα να διαπιστώνουν ότι δεν υπάρχει εναλλακτική λύση για την πραγματοποίηση του έργου με την οποία θα μπορούσε να αποτραπεί η βλάβη στο φυσικό ή ανθρωπογενές περιβάλλον¹⁰ (Παπαετρόπουλος, 2003). Περαιτέρω, στην απόφαση 4503/1997, το ΣτΕ απασχόλησε και η σύνθεση της ομάδας των επιστημόνων που καταρτίζουν την ΜΠΕ, τονίζοντας την ανάγκη συμμετοχής ειδικών ανάλογα με το θέμα επιστημόνων με σκοπό την εμπειριστατωμένη και αξιόπιστη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Αξίζει να παραθέσουμε κάποια από τα αποτελέσματα μελέτης που διεξήχθη από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1996 σχετικά με την αξιολόγηση της εφαρμογής του συστήματος εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε οκτώ κράτη-μέλη. Η έρευνα αυτή αποτελούσε συνέχεια μίας αντίστοιχης του έτους 1993 και ήταν ουσιαστικά εκτίμηση της ποιότητας των ΜΠΕ που εκπονήθηκαν στις χώρες αυτές. Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν αφορούσαν τις χώρες Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Ισπανία, Βέλγιο, Δανία, Ιρλανδία και Πορτογαλία κατά τα χρονικά διαστήματα 1990-1991 και 1994-1996 (Barker και Wood, 1999, σ. 387-388).

Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται σε ποσοστό επί τοις εκατό (%) το ποιοτικό επίπεδο των ΜΠΕ στις χώρες αυτές κατά τα προαναφερθέντα χρονικά διαστήματα:

⁹ Βλ. ενδεικτικά και ΣτΕ 1520/1993, 860/1998, 3393/2001, 287/2003.

¹⁰ Βλ. και ΣτΕ (Ολομ.) 2300/1997, 348/2000, 3988/2001.

Γράφημα 1: Ποιότητα (%) ΜΠΕ ανά κράτος-μέλος

Πηγή: Barker A. , Wood, C. (1999). An evaluation of EIA system performance in eight EU countries. *Environmental Impact Assessment Review*, 19, 387-404.

Από το γράφημα συνάγεται πως η Ελλάδα παρουσίαζε ένα αρκετά ικανοποιητικό ποιοτικό επίπεδο στις ΜΠΕ που υποβλήθηκαν και μάλιστα σταθερό κατά τα δύο διαστήματα. Στην πλειονότητά τους οι χώρες παρουσίασαν βελτίωση με το πέρασμα των ετών, χωρίς όμως να παύουν να παρουσιάζουν μετριοπαθείς επιδόσεις, γεγονός από το οποίο μπορεί να συναχθεί ότι η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων παρουσίαζε ακόμη πολλές δυσλειτουργίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, η κατηγορία έργων στην οποία η Ελλάδα παρουσίασε τις πληρέστερες ΜΠΕ ήταν οι τουριστικές εγκαταστάσεις και τα ξενοδοχειακά συγκροτήματα.

Περαιτέρω, μία άλλη μελέτη που διεξήχθη για το χρονικό διάστημα 1991-1999 και αφορούσε δείγμα 72 ΜΠΕ που υποβλήθηκαν στην Θεσσαλονίκη, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι περισσότερες μελέτες, 43 έναντι 29, έπασχαν από σημαντικές ελλείψεις με αποτέλεσμα να μην χαρακτηρίζονται αξιόλογης ποιότητας (Cashmore, Christophilopoulos & Cobb, 2002, σ. 381).

Κεφάλαιο 3:

Δεύτερη περίοδος (2003 - 2011): Η μεταρρύθμιση του Ν. 3010/2002

3.1. Εισαγωγικά

Κατά το χρονικό διάστημα που παρήλθε από την πρώτη εφαρμογή του θεσμού της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στη χώρα μας, έγινε φανερό πλήθος πρακτικών αδυναμιών και δυσλειτουργιών. Ενδεικτική του γεγονότος αυτού υπήρξε η εκτεταμένη νομολογία του Ε΄ Τμήματος του ΣτΕ, η οποία επιχείρησε να καλύψει τα κενά και τις ασάφειες που δημιουργήθηκαν. Παρεμφερή ζητήματα είχαν προκύψει από την εφαρμογή της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ στο σύνολο σχεδόν των κρατών-μελών, εξ΄ αυτού και η τροποποίηση της εν λόγω Οδηγίας από την 97/11/ΕΕ.

Η ανάγκη μεταρρύθμισης του νομικού πλαισίου οδήγησε το 2002 στην ψήφιση του Ν. 3010/2002, ο οποίος ουσιαστικά επιτέλεσε το έργο της ενσωμάτωσης των κοινοτικών Οδηγιών 97/11/ΕΚ για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (τροποποίηση της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ) και 96/61/ΕΕ, η οποία περιελάμβανε αλλαγές στην περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων με εν δυνάμει σοβαρούς κινδύνους για το περιβάλλον (Φλώρου, 2005). Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 3010/2002 αναφέρεται χαρακτηριστικά: «...κατά τη δεκαετία εφαρμογής του θεσμού των Μελετών Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για έργα και δραστηριότητες, σειρά αποφάσεων της διοίκησης ελέγχθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας και λήφθηκαν σχετικές αποφάσεις. Ορισμένες εκ των αποφάσεων αυτών ανέδειξαν προβλήματα που σχετίζονται με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο των Μελετών Εκτίμησης των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και γενικότερα της περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων...».

Εισαγωγικά, θα μπορούσε να ειπωθεί πως κάποιες από τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις των νέων Οδηγιών ήταν ότι περιόρισαν αισθητά τη διακριτική ευχέρεια των κρατών-μελών ως προς τις περιπτώσεις έργων που δύνανται να αποκλείονται από τη διαδικασία περιβαλλοντικής εκτίμησης, ερμήνευσαν με αυστηρότερα κριτήρια τις

έννοιες της προσθήκης-επέκτασης ή τροποποίησης ενός έργου και διεύρυναν το ελάχιστο επίπεδο (“min”) εγκυρότητας και πληρότητας της ΜΠΕ (Κίσσου, 2013). Η εφαρμογή του Ν. 3010/2002 προϋπέθετε την έκδοση νέων υπουργικών αποφάσεων και συγκεκριμένα την ΚΥΑ 15393/2332/2002 για την κατάταξη δημοσίων και ιδιωτικών έργων σε κατηγορίες, την ΚΥΑ 11014/703/2003 σχετικά με τη Διαδικασία Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (ΠΠΕΑ) και τέλος, την ΚΥΑ 37111/2021/2003 για τον καθορισμό του τρόπου ενημέρωσης και συμμετοχής του κοινού, η οποία μετέφερε παράλληλα και την Οδηγία 2003/35/ΕΚ. Αναλυτικά οι αλλαγές που επέφερε ο Ν. 3010/2002 σε κάθε στάδιο της διαδικασίας εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων παρατίθενται παρακάτω.

3.2. Κατάταξη έργων σε κατηγορίες

Η ΚΥΑ 15939/2332/2002 προέβλεπε, αντί για τις ομάδες I και II της πρώτης ΚΥΑ, δέκα ομάδες έργων και δραστηριοτήτων, κοινές για τις κατηγορίες Α και Β, οι οποίες υποδιαιρούνται στις υποκατηγορίες 1 και 2 για την Α κατηγορία και 3 και 4 για την Β κατηγορία, με βάση κατώτατα όρια για κάθε κατηγορία έργου. Οι ομάδες αυτές είχαν ως εξής: α) έργα οδοποιίας, β) υδραυλικά έργα, γ) λιμενικά έργα, δ) συστήματα υποδομών, ε) εξορυκτικές και συναφείς δραστηριότητες, στ) τουριστικές εγκαταστάσεις - εργασίες πολεοδομίας, ζ) κτηνοτροφικές και πτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, η) υδατοκαλλιέργειες, θ) βιομηχανικές εγκαταστάσεις και ι) ειδικά έργα. Οι δέκα αυτές ομάδες αναλύονται σε δέκα πίνακες (ένας για κάθε ομάδα) που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της προαναφερθείσας ΚΥΑ. Στο Παράρτημα II της ίδιας απόφασης απαριθμούνται κάποιες ειδικές κατηγορίες έργων της κατηγορίας Α, οι οποίες χρήζουν συνολικής εκτίμησης των επιπτώσεων τους σε αέρα, νερό και έδαφος. Ενδεικτικά παρατίθεται ο πίνακας για την πρώτη εκ των δέκα ομάδων έργων, τα έργα οδοποιίας:

Πίνακας 1: Κατηγοριοποίηση έργων ομάδας 1^{ης} : Έργα οδοποιίας

ΟΜΑΔΑ 1η: ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΙΑΣ

Α/Α	ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΟΥ Ή ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΩΤΗ		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
		ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 4 ^η	
1.	Αυτοκινητόδρομοι και οδοί ταχείας κυκλοφορίας	το σύνολο	-	-	-	Ως οδοί ταχείας κυκλοφορίας νοούνται οδοί κατά την έννοια της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας της 15.11.95 για τις κύριες οδικές αρτηρίες
2.	Βελτίωση υφιστάμενων οδών, ώστε να εξελιχθούν σε αυτοκινητόδρομους ή οδοίς ταχείας κυκλοφορίας	το σύνολο	-	-	-	
3.	Εθνικό οδικό δίκτυο	το σύνολο	-	-	-	
4.	Υπεραστικές οδοί διατομής Γ ή ισοδύναμου ή μεγαλύτερης		το σύνολο	-	-	
5.	Επαρχιακό οδικό δίκτυο	-	το σύνολο (με την επιφύλαξη της περ. 4)	-	-	
6.	Υπεραστικές οδοί διατομής Δ, Ε ή Ζ ή ισοδύναμων	-	το σύνολο (με την επιφύλαξη της περ. 3)	-	-	
7.	Ελεύθερες και ταχείες αστικές λεωφόροι χαρακτηριζόμενες από το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (Γ.Π.Σ.) ή άλλο σχέδιο	το σύνολο	-	-	-	
8.	Αστικές οδοί που έχουν χαρακτηριστεί από το Γ.Π.Σ. ή άλλο σχέδιο ως οδικές αρτηρίες ή αστικές οδοί με τρεις και άνω λωρίδες ανά κατεύθυνση κυκλοφορίας	Αστικά συγκροτήματα με πληθυσμό Π > 200.000	Αστικά συγκροτήματα με πληθυσμό 20.000 < Π ≤ 100.000	Αστικά συγκροτήματα με πληθυσμό 5.000 < Π ≤ 20.000	Αστικά συγκροτήματα με πληθυσμό Π ≤ 5.000	
9.	Περιφερειακές οδοί – περιμετρικοί δακτύλιοι πολεοδομικών συγκροτημάτων χαρακτηριζόμενοι ή μη από Γ.Π.Σ. ή άλλο σχέδιο	Αστικά συγκροτήματα με πληθυσμό Π > 200.000	Αστικά συγκροτήματα με πληθυσμό Π ≤ 200.000 (με την επιφύλαξη των περ. 3, 4, 7 & 8)	-	-	

ΟΜΑΔΑ 1η: ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΙΑΣ

Α/Α	ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΟΥ Ή ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΩΤΗ		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
		ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 4 ^η	
10.	Λοιπές αστικές οδοί που έχουν χαρακτηριστεί (από το Γ.Π.Σ. ή άλλο σχέδιο) ως συλλεκτικές οδοί ή κατώτερης	-	-	το σύνολο (με επιφύλαξη των περ. 3, 5 και 8)	-	
11.	Δημοτικές και κοινοτικές οδοί					
11.1.	Εκτός Σχεδίων Πόλεων ή ορίων οικισμών	-	-	το σύνολο (με επιφύλαξη των περ. 1, 2, 4, 6 και 9)	-	
11.2.	Εντός ορίων οικισμών εφόσον δεν προβλέπονται από Σχέδιο Πόλεως	-	-	Οδοί εντός διατηρητέων και παραδοσιακών οικισμών	το σύνολο (εκτός των οδών εντός διατηρητέων και παραδοσιακών οικισμών)	Υπό την προϋπόθεση τροποποίησης του Σχεδίου Πόλεως εφ' όσον τέτοιο υπάρχει.
12.	Υπεραστικές οδοί διατομής Η ή ισοδύναμης ή μικρότερης	-	-	το σύνολο (με επιφύλαξη των περ. 3, 5, 13 και 14)	-	
13.	Αγροτικές οδοί διατομής Η ή ισοδύναμης ή μικρότερης	-	-	το σύνολο	-	Αγροτικές οδοί με διατομή ανώτερη της Η εμπίπτουν στις περ. 4, 6 και 12
14.	Δασικοί δρόμοι					
14.1.	Δασικοί δρόμοι που προτείνονται από τις Δασικές Υπηρεσίες	-	-	το σύνολο	-	
14.2.	Δασικοί δρόμοι που εξυπηρετούν ειδικές χρήσεις (π.χ. τουριστικές εγκαταστάσεις, και κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις) ή προτείνονται από μη Δασικές Υπηρεσίες	-	-	το σύνολο	-	

ΟΜΑΔΑ 1η: ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΙΑΣ

Α/Α	ΕΙΔΟΣ ΕΡΓΟΥ Ή ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΩΤΗ		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
		ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3 ^η	ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 4 ^η	
15.	Μεμονωμένα έργα					
15.1.	Γέφυρες					Συμπερασφέρονται από την κατηγορία του έργου
15.2.	Αστικές στήραγγες μήκους (L)	L ≥ 200 m	L < 200 m	-	-	Ανοφρέτες αποκλειστικά σε μεμονωμένα έργα, αλλά ως στήραγγες συμπεριλαμβάνονται και το οδικό έργο
15.3.	Υπεραστικές στήραγγες					Συμπερασφέρονται από την κατηγορία του έργου
15.4.	Μεμονωμένοι αστικοί αντιστάσεις κυκλοφορικοί κόμβοι ανεξάρτητα από το οικόλο εντάσσονται	Αστικά συγκροτήματα με πληθυσμό Π > 200.000	Αστικά συγκροτήματα με πληθυσμό Π ≤ 200.000	-	-	
15.5.	Μεμονωμένες αστικές οδικές αντιστάσεις διασταυρώσεων		το σύνολο			
15.6.	Υπεραστικοί αντιστάσεις κυκλοφορικοί κόμβοι ανεξάρτητα από το δίκτυο στο οποίο εντάσσονται					Συμπερασφέρονται από την κατηγορία του έργου
16.	Συνολικά έργα και δραστηριότητες					Εντάσσονται στην ομάδα του κυρίου έργου
17.	Επεκτάσεις τροποποιήσεις βελτιώσεις και εκσυγχρονισμοί οδών των δραστηριοτήτων					Εξετάζεται η αναγκαιότητα μελέτης Περιβάλλοντος με την αξιολόγηση Π.Π.Ε. από τον αρμόδιο φορέα ελέγχου

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ :

- Οι οδοί εντάσσονται σε κατηγορίες και υποκατηγορίες με βάση τη μεγαλύτερη τυπική διατομή τους ή με τον υψηλότερο χαρακτηρισμό τους (εθνικές, επαρχιακές, κλπ.).
- Ως πληθυσμός Π θα θεωρείται ο πληθυσμός της τελευταίας υπάρχουσας απογραφής της Ε.Σ.Υ.Ε.
- Όπου αναφέρεται τυπική διατομή θα θεωρείται η γενική τυπική διατομή του έργου και όχι τοπικές στενώσεις αυτής όπως σημειακά προβλήματα
- Στην κατηγορία των γεφυρών υπάγονται γέφυρες ξηρών και υγρών κλιματίων
- Ως στήραγγες, για τις ανάγκες της παρούσας, θεωρούνται υπόγειο έργο που κατασκευάζεται είτε με υπόγειο δίοδο ή είτε με εκκαθαρί και σπιντερίωση (cut and cover)

Πηγή: ΚΥΑ 15393/2332/2002

3.3. Προκαταρκτική εκτίμηση

Μία από τις σημαντικότερες εάν όχι η σημαντικότερη αλλαγή που έφερε ο Ν. 3010/2002 ήταν η αντικατάσταση του αμφιλεγόμενου θεσμού της προέγκρισης χωροθέτησης με την Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση και Αξιολόγηση (ΠΠΕΑ) για τα έργα ή δραστηριότητες της κατηγορίας Α. Επρόκειτο για μία σαφώς πιο εμπειριστατωμένη και ολοκληρωμένη περιβαλλοντική εκτίμηση με ευρύτερο ελεγκτικό ορίζοντα σε αντίθεση με την προέγκριση χωροθέτησης, η οποία είχε περισσότερο χωροταξικό χαρακτήρα. Με βάση την ΚΥΑ 11014/703/2003, η ΠΠΕΑ ουσιαστικά συνίστατο σε θετική ή αρνητική γνωμοδότηση της αρμόδια υπηρεσίας Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ για την υποκατηγορία 1 ή της υπηρεσίας Περιβάλλοντος της οικείας Περιφέρειας για την υποκατηγορία 2, έπειτα από υποβολή γνωμοδοτήσεων συναρμόδιων υπηρεσιών, επί της προμελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΠΠΕ), τύπου I για την υποκατηγορία 1 ή τύπου II για την υποκατηγορία 2, που υπέβαλε ο ενδιαφερόμενος στις ως άνω υπηρεσίες. Μάλιστα η σχετική ΚΥΑ προβλέπει και δημοσιοποίηση της ΠΠΕΑ από το οικείο Νομαρχιακό Συμβούλιο.

Ως προς το περιεχόμενό της, η προμελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων έπρεπε να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με το είδος και το μέγεθος του έργου, την εφαρμοζόμενη τεχνολογία, τις επικρατούσες συνθήκες της περιοχής όπου πρόκειται να πραγματοποιηθεί, τη χρήση των φυσικών πόρων, τη σωρευτική δράση με άλλα έργα, την παραγωγή αποβλήτων, την προκαλούμενη ρύπανση, την πρόληψη ατυχημάτων, μέτρα αντιμετώπισης πιθανών δυσμενών συνεπειών, καθώς και συνοπτική περιγραφή των εναλλακτικών λύσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι αποτελεί καινοτομία του νέου πλαισίου η ρητή πρόβλεψη συνολικής αξιολόγησης έργων («συσσωρευτική δράση με άλλα έργα ή δραστηριότητες»), καθώς και σύνοψης των εναλλακτικών λύσεων.

Για έργα ή δραστηριότητες της υποκατηγορίας 3 της Β κατηγορίας, κατά το άρθρο 8 της ΚΥΑ 11014/703/2003, η υπηρεσία Περιβάλλοντος της οικείας Περιφέρειας έκρινε εάν θα ακολουθηθεί η διαδικασία για τα έργα της υποκατηγορίας 2 της κατηγορίας Α ή για τα έργα της υποκατηγορίας 4 της κατηγορίας Β, για τα οποία η ΠΠΕΑ υποκαθίστατο από περιβαλλοντική έκθεση που υποβαλλόταν στην αρμόδια Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση. Πάντως, ο θεσμός του ερωτηματολογίου που είχε επικριθεί σφοδρά από το ΣτΕ για την έλλειψη επιστημονικότητας, καταργήθηκε οριστικά δίνοντας τη θέση του αφενός στην ΠΠΕ για έργα κατηγορίας Α, αφετέρου δε στην περιβαλλοντική έκθεση για έργα κατηγορίας Β (Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008, σ. 107).

3.4. Διαδικασία Έγκρισης Περιβαλλοντικών όρων

Βάσει λοιπόν των άρθρων 4 έως 7 της ΚΥΑ 11014/703/2003, για έργα ή δραστηριότητες κατηγορίας Α, ο ενδιαφερόμενος έπρεπε να καταθέσει στην αρμόδια Υπηρεσία Περιβάλλοντος, του ΥΠΕΧΩΔΕ (για την υποκατηγορία 1) ή της οικείας Περιφέρειας (για την υποκατηγορία 2) η οποία διενήργησε και την ΠΠΕΑ, αίτηση συνοδευόμενη από ΜΠΕ (τύπου Ι ή ΙΙ αντίστοιχα) και θετική γνωμοδότηση (ΠΠΕΑ) του Γενικού Διευθυντή Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ ή της Περιφέρειας αντίστοιχα. Αρμόδιος για την έκδοση της απόφασης έγκρισης ή μη των περιβαλλοντικών όρων ήταν ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ μαζί με τον αρμόδιο ή αρμόδιους κατά περίπτωση Υπουργούς¹¹ για την υποκατηγορία 1 και ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας για την υποκατηγορία 2. Ο Ν. 3010/2002 αύξησε την προθεσμία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων στις 90 ημέρες αντί 60 από την υποβολή της αίτησης για έργα κατηγορίας Α.

Όσον αφορά στα έργα Β κατηγορίας, η σχετική αίτηση έπρεπε να κατατεθεί, συνοδευόμενη από την περιβαλλοντική έκθεση, στην αρμόδια Υπηρεσία Περιβάλλοντος της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Αρμόδιος για την έκδοση της απόφασης έγκρισης ή μη των περιβαλλοντικών όρων ήταν ο Νομάρχης, ο οποίος όφειλε να εκδώσει την πράξη εντός 40 ημερών από την υποβολή της αίτησης.

Επιπλέον, με τον Ν. 3010/2002 τροποποιήθηκε το άρθρο 4 παρ. 1 του Ν. 1650/86 σύμφωνα με το οποίο έγκριση περιβαλλοντικών όρων απαιτούνταν, εκτός από την πραγματοποίηση νέων έργων ή την μετεγκατάσταση, και για την τροποποίηση υφιστάμενων έργων «εφόσον επέρχονται ουσιαστικές τροποποιήσεις σε σχέση με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον».

Σκόπιμο είναι να σημειωθεί ότι καταργήθηκε η πρόβλεψη σιωπηρής έγκρισης όρων σε περίπτωση άπρακτης παρέλευσης της προθεσμίας. Πλέον οι προθεσμίες αυτές δεν είναι αποκλειστικές, αλλά έχουν το χαρακτήρα έντονης υπόδειξης. Πάντως, η διοίκηση οφείλει να ενεργήσει σε εύλογο χρόνο. Κάτι τέτοιο, ωστόσο, δεν ισχύει για τις προθεσμίες που τάσσονται για τη γνωμοδότηση συναρμόδιων φορέων, όπου ο νόμος επιτρέπει την έγκριση των όρων και χωρίς να έχουν γίνει οι προβλεπόμενες γνωμοδοτήσεις εάν η προθεσμία παρέλθει άπρακτη (Τάχος, 2006, σ. 283).

¹¹ Το άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 3010/2002 προέβλεπε συναρμοδιότητα του Υπουργού Πολιτισμού για έργα με επιπτώσεις σε αρχαιότητες, του Υπουργού Γεωργίας για έργα με επιπτώσεις σε δασικές εκτάσεις ή γεωργικές εκτάσεις υψηλής παραγωγικότητας, του Υπουργού Εμπορικής Ναυτιλίας για έργα στην παράκτια ή τη θαλάσσια ζώνη και του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας για έργα που αφορούν στην εγκατάσταση μονάδας επεξεργασίας αστικών λυμάτων ή στη δημιουργία χώρου επεξεργασίας και διάθεσης απορριμμάτων.

3.5. Κριτική στο νομικό πλαίσιο και νομολογιακή αντιμετώπιση

Όπως προαναφέρθηκε, η βασική μεταρρύθμιση που εισήγαγε ο Ν. 3010/2002, ήτοι η αντικατάσταση της προέγκρισης χωροθέτησης με την ΠΠΕΑ, αποτέλεσε μία εξέλιξη σύμφωνη με την αρχή της πρόληψης. Με την εκτελεστότητα της εν λόγω πράξης ασχολήθηκε η απόφαση 2547/2005, όπου το ΣτΕ προέβη σε διαχωρισμό μεταξύ α) της ΠΠΕΑ που καταλήγει ότι δεν είναι δυνατή η εκτέλεση του προτεινόμενου έργου ή δραστηριότητας και β) της ΠΠΕΑ που επιτρέπει τη συνέχιση της διαδικασίας. Στην πρώτη περίπτωση η σχετική πράξη θεωρείται εκτελεστή ως αρνητική, ενώ στην δεύτερη περίπτωση η ΠΠΕΑ αποτελεί «απλή γνωμοδότηση, διότι με αυτή παρέχεται απλώς η δυνατότητα υποβολής μ.π.ε., χωρίς να προκύπτει από την ως άνω προκαταρκτική εκτίμηση οποιαδήποτε δεσμευτικότητα ακόμη και ως προς το καταρχήν επιτρεπτό και τη θέση του προτεινόμενου έργου, διότι και τα στοιχεία αυτά θα αποτελέσουν αντικείμενο της συνολικής εκτιμήσεως της Διοικήσεως η οποία θα διαμορφωθεί βάσει της μελέτης που θα υποβληθεί προκειμένου να εγκριθούν περιβαλλοντικοί όροι». Χαρακτηρίζοντας, λοιπόν, την θετικού περιεχομένου ΠΠΕΑ ως «απλή γνωμοδότηση», αυτομάτως η πράξη αυτή στερείται εκτελεστότητας, γεγονός που δημιουργεί κίνδυνο να εκφυλισθεί και να υποβαθμιστεί η πρώτη φάση της ενιαίας διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης και ως εκ τούτου δεν εξυπηρετείται επαρκώς η αρχή της πρόληψης (Παπαπετρόπουλος, 2004). Όπως αναφέρεται και στην πρώτη έκθεση της WWF (2005) για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ελλάδα, ουσιαστικά η εξέλιξη αυτή αφαιρεί από τους πολίτες το δικαίωμα παρέμβασης κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, αφού πλέον μπορούν να προσβάλουν μόνο την απόφαση έγκρισης των όρων (σ. 12).

Η κύρωση περιβαλλοντικών όρων με νόμο πήρε μεγάλες διαστάσεις κατά το διάστημα που ακολούθησε την ψήφιση του Ν. 3010/2002, με τη συναίνεση του ΣτΕ, με σκοπό να διευκολυνθεί το εγχείρημα των Ολυμπιακών Αγώνων¹². Η πρακτική αυτή θεωρήθηκε ως ανεπίτρεπτη παράκαμψη των αδειοδοτικών διαδικασιών με σκοπό την επιτάχυνση των ολυμπιακών έργων, καταστρατηγώντας τη νομοθεσία για την περιβαλλοντική εκτίμηση και προκαλώντας ανυπολόγιστη επιβάρυνση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής στην Αττική (Κίσσου, 2013). Ωστόσο, λίγα χρόνια αργότερα, πραγματοποιήθηκε μια «αλλαγή πλεύσης» στη νομολογία του Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου της χώρας όσον αφορά στο εν λόγω ζήτημα, αρχής γενομένης με τις αποφάσεις 1567/2005 και 1847/2008. Στις αποφάσεις αυτές, κρίθηκε

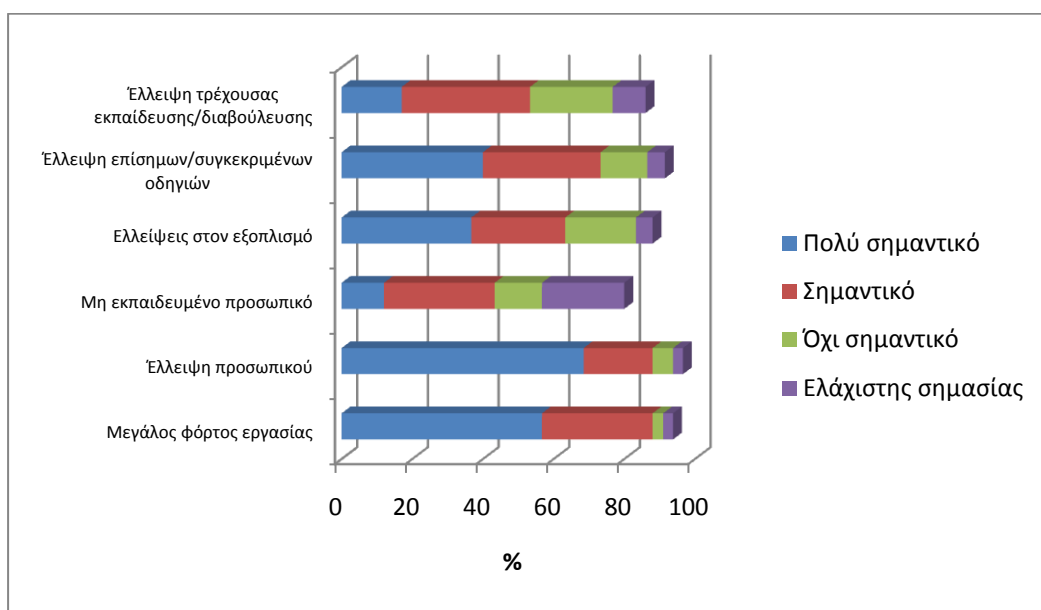
¹² Ενδεικτικές οι αποφάσεις 1249 και 1250/2003.

ότι η πρακτική της έκδοσης πολεοδομικών και περιβαλλοντικών ρυθμίσεων με τυπικό νόμο είναι επιτρεπτή υπό κάποιες προϋποθέσεις και συγκεκριμένα όταν α) γίνεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις, β) δεν παραβιάζονται ατομικά δικαιώματα και γ) δεν παραβιάζονται άλλα συνταγματικά δικαιώματα, καθώς και ορισμοί του κοινοτικού δικαίου. Μάλιστα, το ΣτΕ αποφάνθηκε ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις αυτές, καθώς παραβιάζονταν οι συνταγματικές διατάξεις σχετικά με το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, η προστασία του περιβάλλοντος ως καταστατική υποχρέωση της Πολιτείας, η αρχή διάκρισης των λειτουργιών, καθώς και η ισχύς του κοινοτικού δικαίου στην εθνική έννομη τάξη (Μουστάκας, 2016, σ. 430).

Επιπλέον, με βάση την προαναφερθείσα έκθεση της WWF (2005), ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα στην εφαρμογή του νομικού πλαισίου για την περιβαλλοντική αδειοδότηση αποτελεί η χαμηλή ποιότητα των ΜΠΕ και των λοιπών προβλεπόμενων από τη νομοθεσία εκθέσεων και μελετών. Με βάση έρευνα που διενήργησε η WWF μέσω ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν από τις αρμόδιες διοικητικές υπηρεσίες, η αδυναμία στην ποιότητα των ΜΠΕ εντοπίζεται κυρίως στην άκριτη αντιγραφή τμημάτων κειμένου από παρόμοιες μελέτες (“copy-paste”), στην ελλιπή εξέταση εναλλακτικών λύσεων και την απουσία της «μηδενικής λύσης», στην επιδερμική και ανούσια περιγραφή του φυσικού περιβάλλοντος χωρίς συσχέτιση των πληροφοριών με το σκοπούμενο έργο, καθώς και στη χρήση περιττών δυσνόητων όρων σε πολλές περιπτώσεις άσχετων με το αντικείμενο. Η προαναφερόμενη κατάσταση οφείλεται κυρίως στην αδυναμία της Διοίκησης να επιλύσει τη «σύγκρουση συμφέροντος» που προκύπτει κατά τη σύνταξη των ΜΠΕ, καθώς εκμισθώνονται από τον ίδιο τον ενδιαφερόμενο, στην επίγνωση ότι τα διοικητικά όργανα δεν μπορούν να υπεισέλθουν στην ουσία των μελετών λόγω μη καταρτισμένου προσωπικού και έλλειψης χρόνου, καθώς και στον περιορισμένο προϋπολογισμό.

Είναι σημαντικό, σε αυτό το σημείο, να παρατεθούν ορισμένα από τα αποτελέσματα έρευνας που έγινε το 2005 μέσω ερωτηματολογίων που διανεμήθηκαν σε 48 περιφερειακές υπηρεσίες, επιφορτισμένες με την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εκτός από εκείνες της ανατολικής και δυτικής Αττικής, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης. Από τα 48 ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν τα 35 και τα ερωτήματά τους ήταν επικεντρωμένα στα βιογραφικά χαρακτηριστικά των υπαλλήλων, το υφιστάμενο ανθρώπινο δυναμικό, το φόρτο υποθέσεων, τη διενέργεια επιθεωρήσεων και την ύπαρξη οργανωμένου συστήματος αξιολόγησης. Ακολουθεί μια γραφική απεικόνιση των παραγόντων που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δυσλειτουργία

των υπηρεσιών που σχετίζονται με την περιβαλλοντική εκτίμηση, καθώς και το ποσοστό επίδρασης του καθενός, σύμφωνα με την κρίση των υπαλλήλων.

Γράφημα 2: Επίδραση αρνητικών παραγόντων κατά την άσκηση καθηκόντων

Πηγή: Iosif Botetzagias (2008) The environmental impact assessment auditing process in Greece: evidence from the prefectural level, *Impact Assessment and Project Appraisal*, 26:2, 115-125, DOI: 10.3152/146155108X327449

Τέλος, μία ακόμη παθογένεια στην εφαρμογή του νομικού πλαισίου για την περιβαλλοντική εκτίμηση, επισημάνθηκε επανειλημμένα από τις εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και αξίζει να αναφερθεί. Σύμφωνα με την έκθεση του 2008, επιβαρυντικές για το περιβάλλον εγκαταστάσεις (τσιμεντοβιομηχανία στη Μαγνησία, Κρατικός Αερολιμένας Ηρακλείου) συνέχιζαν να λειτουργούν μετά την λήξη την απόφασης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων χωρίς να υπάρξει επανεξέτασή τους με την υποβολή νέας ΜΠΕ με βάση τις προβλέψεις της νομοθεσίας (σ. 74-75).

ΜΕΡΟΣ Β΄
Ο Ν. 4014/2011

Κεφάλαιο 4:

Οι αλλαγές που εισήγαγε ο Ν. 4014/2011

4.1. Οι στόχοι του Ν. 4014/2011

Ανάμεσα στις δεσμεύσεις που ανέλαβε η ελληνική κυβέρνηση με την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου Κατανόησης (Memorandum of Understanding – MoU) το 2010 ήταν και η αναμόρφωση του εθνικού συστήματος εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για έργα και δραστηριότητες, με στόχο τον περιορισμό τη γραφειοκρατίας και προσέλκυση επενδύσεων. Καθώς η έγκριση περιβαλλοντικών όρων αποτελεί προϋπόθεση για την εκκίνηση κάθε σημαντικού νέου έργου, η οικονομική ανάπτυξη της χώρας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διευκόλυνση και την επιτάχυνση της διαδικασίας εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Γώγος, 2016, σ. 181). Το ρόλο να διορθώσει τα «κακώς κείμενα» του προηγούμενου καθεστώτος ανέλαβε ο Ν. 4014/2011, ο οποίος μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο ρυθμίσεις της Οδηγίας 2011/92/ΕΕ. Η μετέπειτα τροποποίησή της από την Οδηγία 2014/52/ΕΕ έχει ανοίξει διάλογο για την αναθεώρηση του Ν. 4014/2011.

Όπως συνάγεται από την Εισηγητική Έκθεση του Ν. 4014/2011, ο νομοθέτης εστίασε κυρίως στα εξής προβλήματα: α) το μεγάλο όγκο υποθέσεων που υπόκεινται σε διαδικασία περιβαλλοντικής εκτίμησης, σε σύγκριση ιδίως με άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ, β) τη μεγάλη διάρκεια της διαδικασίας και γ) την υπερβολική προσκόλληση των αρχών στον προληπτικό (ex ante) έλεγχο των επιπτώσεων στο περιβάλλον, χωρίς να εξασφαλίζεται επαρκής έλεγχος τήρησης (ex post) των όρων που επιβλήθηκαν.

Αναλυτικότερα, οι επιδιώξεις του Ν. 4014/2011 ήταν οι εξής:

- Μείωση των έργων και δραστηριοτήτων για τα οποία απαιτείται περιβαλλοντική αδειοδότηση
- Μείωση των έργων και δραστηριοτήτων για τα οποία απαιτείται η υποβολή μελέτης προκειμένου να αδειοδοτηθούν περιβαλλοντικά

- Κατάργηση αλληλεπικαλυπτόμενων αδειοδοτήσεων, για τις οποίες απαιτείται υποβολή κοινών ή παρεμφερών δικαιολογητικών
- Μείωση του απαιτούμενου χρόνου για την ολοκλήρωση των διαδικασιών περιβαλλοντικής εκτίμησης
- Βελτίωση της ποιότητας των μελετών με τη θέσπιση προδιαγραφών περιεχομένου ανάλογα με το είδος της μελέτης
- Βελτίωση της ποιότητας των επιβαλλόμενων περιβαλλοντικών όρων
- Ενίσχυση των διαδικασιών δημοσιοποίησης και διαβούλευσης κατά τη διαδικασία περιβαλλοντικής εκτίμησης
- Τυποποίηση της διαδικασίας σύνταξης και αξιολόγησης των ΜΠΕ
- Μείωση του διοικητικού βάρους και του οικονομικού κόστους
- Συστηματοποίηση και εντατικοποίηση των εκ των υστέρων (ex post) ελέγχων
- Ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών
- Ενίσχυση των μηχανισμών εξέτασης των ΜΠΕ
- Δημιουργία Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ), όπου το κάθε έργο θα λαμβάνει έναν μοναδικό διακριτικό αριθμό, την Περιβαλλοντική Ταυτότητα (ΠΕΤ), με σκοπό την ηλεκτρονική αδειοδότηση έργων αλλά και την καταχώριση και παρακολούθηση λοιπών περιβαλλοντικών πληροφοριών.

4.2. Κατάταξη έργων σε κατηγορίες

Όσον αφορά στην κατάταξη έργων σε κατηγορίες, η ΥΑ 1958/2012, η οποία εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 1 παρ. 4 του Ν. 4014/2011, συγκροτεί και πάλι κοινές ομάδες έργων και δραστηριοτήτων, αυτή τη φορά 12, οι οποίες κατατάσσονται με βάση κατώτατα όρια σε δύο κατηγορίες, Α και Β. Η κατηγορία Α διακρίνεται περαιτέρω στις υποκατηγορίες 1 και 2. Οι ομάδες αυτές είναι: α) έργα χερσαίων και εναέριων μεταφορών, β) υδραυλικά έργα, γ) λιμενικά έργα, δ) συστήματα περιβαλλοντικών υποδομών, ε) εξορυκτικές και συναφείς δραστηριότητες, στ) τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης, κτιριακού τομέα, αθλητισμού και αναψυχής, ζ) πτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, η) υδατοκαλλιέργειες, θ) βιομηχανικές δραστηριότητες και συναφείς εγκαταστάσεις, ι) ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ια) μεταφορά ενέργειας, καυσίμων και χημικών ουσιών και τέλος ιβ) ειδικά έργα και δραστηριότητες.

Στην κατηγορία Α1 εντάσσονται τα έργα και δραστηριότητες που ενδέχεται να προκαλέσουν πολύ σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, στην κατηγορία Α2 εκείνα

που ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ενώ στην κατηγορία Β ανήκουν έργα και δραστηριότητες που αναμένεται να έχουν τοπικές μόνο και μη σημαντικές συνέπειες στο περιβάλλον. Για όσα έργα ανήκουν στην κατηγορία Α, ο νόμος θεωρεί απαραίτητη την υποβολή ΜΠΕ και την έκδοση ΑΕΠΟ, ενώ για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β, δεν λαμβάνει χώρα επιστημονική αξιολόγηση βάσει των εξατομικευμένων στοιχείων της κάθε περίπτωσης, αλλά υπάγονται απευθείας με μόνη τη δήλωση του ιδιώτη μελετητή, σε τυποποιημένους περιβαλλοντικούς όρους ανάλογα με το είδος του έργου ή της δραστηριότητας. Οι όροι αυτοί θεσπίζονται με υπουργικές αποφάσεις, καλούνται Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) και ισχύουν αυτοδικαίως. Με τη δήλωση του, ο φορέας του έργου δεσμεύεται για την εφαρμογή κατά τη διάρκεια κατασκευής και την τήρηση κατά τη διάρκεια λειτουργίας όλων των προβλεπόμενων από την εκάστοτε ΥΑ περιβαλλοντικών όρων.

Παρότι με αρκετή καθυστέρηση, εφόσον η διαδικασία ολοκληρώθηκε εντός του 2015 αν και ο νόμος προέβλεπε έκδοση εντός 9 μηνών (αρ. 8 παρ. 3), εκδόθηκαν στο σύνολό τους οι ΥΑ που καθορίζουν τις ΠΠΔ για κάθε ομάδα έργων που ανήκουν στην κατηγορία Β και παρατίθενται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 2: Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ)

Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις		
Ομάδα (υ.α. 1958/2012)	Είδος έργων/δραστηριοτήτων	ΦΕΚ
1	Έργα χειρσαίων και εναέριων μεταφορών	ΦΕΚ 2505/Β/7-10-2013
2	Υδραυλικά έργα	ΦΕΚ Β 3071-03.12.2013
3	Λιμενικά έργα	ΦΕΚ Β' 2425/27.9.2013
4	Συστήματα περιβαλλοντικών υποδομών	ΦΕΚ Β 3072-03.12.2013
5	Εξορυκτικές δραστηριότητες	ΦΕΚ Β' 2001/14.8.2013
6	Τουριστικές εγκαταστάσεις	ΦΕΚ Β' 3438/24.12.2013
6	Υγειονομικές μονάδες	ΦΕΚ Β' 3266/20.12.2013
6	Εμπορικά κέντρα, χώροι στάθμευσης, αθλητικές εγκαταστάσεις, εκπαίδευση	ΦΕΚ 2507/Β/7-10-2013
7	Κινηο-πηνητροφικές εγκαταστάσεις	ΦΕΚ Β' 2002/14.8.2013
8	Υδατοκαλλέργειες	ΦΕΚ Β' 2405/26.9.2013
9	Βιομηχανικές δραστηριότητες	ΦΕΚ Β' 1275/11.4.2012
9	Μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας	ΦΕΚ Β' 1987/14.8.2013
9	Συνεργεία αυτοκινήτων	ΦΕΚ Β' 2446/30.9.2013
10	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας	ΦΕΚ Β' 104/24.1.2013
11	Κέντρα υψηλής τάσης και υποσταθμοί	ΦΕΚ Β' 1999/14.8.2013
11	Σταθμοί ανεφοδιασμού οχημάτων με καύσιμα	ΦΕΚ Β' 2036/22.8.2013
12	Σταθμοί βάσης κινητής τηλεφωνίας	ΦΕΚ Β' 2498/19.9.2014
12	Χερσαίες εγκαταστάσεις διαχείμησης και μικροεπισκευής σκαφών	ΦΕΚ Β' 2407/27.9.2013
12	Χώροι συγκέντρωσης και διακίνησης παλαιών μετάλλων ή προσωρινής συγκέντρωσης οχημάτων τέλους κύκλου ζωής	ΦΕΚ Β 2932-20.11.2013
12	Χώροι αποθήκευσης και διακίνησης οικοδομικών υλικών που περιλαμβάνουν διακίνηση χύδην υλικών (άμμος, χαλίκι κ.ά.)	ΦΕΚ Β 2932-20.11.2013
12	Σωφρονιστικά καταστήματα και κέντρα κράτησης	ΦΕΚ Β' 2035/22.8.2013
12	Αλιευτές	ΦΕΚ Β' 2405/26.9.2013

Πηγή: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=804&language=el-GR>

Στην παραπάνω λίστα πρέπει να προστεθεί και η ΥΑ 152442/2015 (ΦΕΚ Β' 2156/7.10.2015) που ρυθμίζει τις ΠΠΔ για την κατηγορία έργων «Κέντρα Αποτέφρωσης Νεκρών» της 12^{ης} ομάδας της ΥΑ 1958/2012.

4.3. Προκαταρκτική εκτίμηση

Μία από τις κρισιμότερες αλλαγές που εισήγαγε ο Ν. 4014/2011 ήταν η αντικατάσταση της Προμελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, η οποία υποβαλλόταν στο πλαίσιο της Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (ΠΠΕΑ), με την υποβολή φακέλου Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών

Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ) για τα έργα κατηγορίας Α, η οποία έχει προαιρετικό χαρακτήρα. Ουσιαστικά με τη διαδικασία αυτή, ο ενδιαφερόμενος έχει την επιλογή να ζητήσει, πριν από την υποβολή ΜΠΕ, τη γνωμοδότηση των αρμόδιων περιβαλλοντικών φορέων σχετικά με τη προοπτική του έργου να αδειοδοτηθεί περιβαλλοντικά (θετική ή αρνητική ΠΠΠΑ) και εάν αυτή είναι θετική, με τις παραμέτρους που είναι απαραίτητο να εξεταστούν στην ΜΠΕ. Ουσιαστικά, με αυτόν τον τρόπο, αποφεύγει το υψηλό κόστος εκπόνησης μιας ΜΠΕ με αβέβαια αποτελέσματα (Αλεφάντη, 2015, σ. 10). Οι λεπτομέρειες σχετικά με τη διαδικασία ΠΠΠΑ περιέχονται στην ΥΑ 167563/ΕΥΠΕ/2013 που εκδόθηκε κατά το άρθρο 2 παρ. 13 του οικείου νόμου.

Εν συνεπεία, εάν επιλεγεί η διεξαγωγή ΠΠΠΑ, ο υπόχρεος φορέας του έργου ή της δραστηριότητας υποβάλλει φάκελο ΠΠΠΑ στην περιβαλλοντική αρχή του ΥΠΕΚΑ (για έργα υποκατηγορίας Α1) ή της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης (για έργα υποκατηγορίας Α2)¹³, ο οποίος περιέχει βασικές πληροφορίες για το έργο και συνοπτική περιγραφή των παραμέτρων που θα αναλυθούν στην ΜΠΕ (άρθρο 11 παρ. 3). Η ως άνω αρχή ελέγχει την πληρότητα του φακέλου εντός 10 εργάσιμων ημερών (για έργα υποκατηγορίας Α1) ή 5 εργάσιμων ημερών (για έργα υποκατηγορίας Α2) και στη συνέχεια διαβιβάζει το φάκελο προς γνωμοδότηση στις αρμόδιες αρχές (αρ. 2 παρ. 4, 5, 12, αρ. 3 παρ. 3 και αρ. 19). Οι γνωμοδοτήσεις των αρμόδιων φορέων οφείλουν να περιέλθουν στην περιβαλλοντική αρχή εντός 30 εργάσιμων ημερών (για έργα υποκατηγορίας Α1) ή 25 εργάσιμων ημερών (για έργα υποκατηγορίας Α2) και εντός των 2 επόμενων ημερών καλείται ο φορέας του έργου να λάβει γνώση και να διατυπώσει τυχόν παρατηρήσεις. Τέλος, εντός 20 ημερών (για έργα υποκατηγορίας Α1) ή 15 ημερών (για έργα υποκατηγορίας Α2) αξιολογούνται τα πορίσματα της διαδικασίας και εκδίδεται θετική γνωμοδότηση ΠΠΠΑ ή αρνητική απόφαση από τον Γενικό Διευθυντή Περιβάλλοντος ΥΠΕΚΑ (για έργα υποκατηγορίας Α1) ή τον Γενικό Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης (για έργα υποκατηγορίας Α2).

4.4. Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων

Ο Ν. 4014/2011 όρισε εκ νέου τις προθεσμίες και κατά το κύριο στάδιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης μέσα στο γενικότερο πλαίσιο επίσπευσης της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η διαδικασία που προβλέπεται για την υποβολή και αξιολόγηση της ΜΠΕ και στη συνέχεια την έκδοση ΑΕΠΟ διατηρεί τη δομή της διαδικασίας που περιγράφηκε στην προηγούμενη παράγραφο. Οι προθεσμίες κατά το

¹³ Οι ίδιοι φορείς είναι αρμόδιοι και για την μετέπειτα υποβολή ΜΠΕ και έκδοση ΑΕΠΟ.

στάδιο αυτό διαμορφώνονται ως εξής: 15 ή 10 εργάσιμες ημέρες (για έργα υποκατηγορίας A1 ή A2 αντίστοιχα) για έλεγχο πληρότητας φακέλου, 2 ημέρες για αποστολή προς τις γνωμοδοτούσες υπηρεσίες και δημοσιοποίηση της ΜΠΕ, 45 ή 35 ημέρες (για έργα υποκατηγορίας A1 ή A2 αντίστοιχα) για συλλογή γνωμοδοτήσεων, 20 εργάσιμες ημέρες για αξιολόγηση αυτών και τέλος, 20 ή 15 εργάσιμες ημέρες (για έργα υποκατηγορίας A1 ή A2 αντίστοιχα) για σύνταξη ΑΕΠΟ ή απόφασης απόρριψης των όρων. Στόχος του νομοθέτη είναι η ολοκλήρωση της διαδικασίας περιβαλλοντικής εκτίμησης και αδειοδότησης σε 6 μήνες για την υποκατηγορία A1 και σε 4 μήνες για την υποκατηγορία A2 (Κουτούπα, 2014, σ. 96).

Επιπρόσθετα, ο νέος νόμος ορίζει την διάρκεια ισχύος της ΑΕΠΟ στα 10 χρόνια, με δυνατότητα ανανέωσης των όρων πριν την λήξη τους, σε αντίθεση με το προηγούμενο καθεστώς το οποίο άφηνε στην διακριτική ευχέρεια της αδειοδοτούσας αρχής τον ορισμό της διάρκειας ισχύος. Πάντως, στην πράξη συνήθως οριζόταν 5ετής διάρκεια. Κατά το άρθρο 2 παρ. 8 του Ν. 4014/2011, η ισχύς παρατείνεται για 4 έτη για έργα ή δραστηριότητες που έχουν σύστημα οικολογικής διαχείρισης EMAS και για 2 έτη για έργα με σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης ISO 14001. Προκειμένου να εκδοθεί ΑΕΠΟ μικρότερης διάρκειας απαιτείται ειδική αιτιολογία από την αδειοδοτούσα αρχή.

Το αργότερο 2 μήνες πριν τη λήξη ισχύος της ΑΕΠΟ ο φορέας του έργου υποβάλλει στην αρμόδια αρχή φάκελο ανανέωσης ΑΕΠΟ, ο οποίος περιέχει κατά το άρθρο 11 παρ. 5 τουλάχιστον την μελέτη ανανέωσης ΑΕΠΟ, και στη συνέχεια η αρχή αποφασίζει είτε την υποβολή νέας ΜΠΕ είτε την ανανέωση της ΑΕΠΟ με βάση τις ισχύουσες γενικές προδιαγραφές είτε την παράταση των όρων ως έχουν. Σε περίπτωση εκσυγχρονισμού, επέκτασης, βελτίωσης ή τροποποίησης του έργου, ο φορέας υποχρεούται να υποβάλει φάκελο τροποποίησης ΑΕΠΟ (άρθρο 11 παρ. 6) και αντίστοιχα η αρμόδια αρχή είτε αποφασίζει την διεξαγωγή νέας ΜΠΕ λόγω ουσιώδους μεταβολής των περιβαλλοντικών επιπτώσεων είτε εκδίδει νέα τροποποιημένη ΑΕΠΟ ή απόφαση περί μη τροποποίησης της ΑΕΠΟ.

Προς χάριν περαιτέρω απλοποίησης και συντόμευσης της διαδικασίας ο Ν. 4014/2011 κατήργησε την πρόβλεψη συνυπογραφής της ΑΕΠΟ έργων υποκατηγορίας A1 από τον κατά περίπτωση συναρμόδιο Υπουργό, καθώς η συγκεκριμένη πρακτική θεωρήθηκε από τους σημαντικότερους παράγοντες επιβράδυνσης της διαδικασίας (Γώγος, 2016). Η συναρμοδιότητα υπογραφής υποκαθίσταται από πλέον από γνωμοδότηση του Υπουργού Πολιτισμού για έργα σε περιοχές με αρχαιολογικό ενδιαφέρον, της δασικής υπηρεσίας για έργα σε δασικές εκτάσεις και του ΕΟΤ για έργα

με τουριστικό χαρακτήρα (αρ. 2 παρ. 4, 5, 12, αρ. 3 παρ. 3 και αρ. 19). Ωστόσο η συγκεκριμένη λειτουργία είχε ένα στοιχειώδη εγγυητικό ρόλο και αντιμετώπισε ισχυρό αντίλογο κατά την εφαρμογή της, κάτι που θα σχολιαστεί εκτενέστερα στο επόμενο κεφάλαιο.

Μία ακόμη επιδίωξη του νέου θεσμικού πλαισίου με σκοπό τον περιορισμό της γραφειοκρατίας και την μείωση του διοικητικού βάρους είναι η ενσωμάτωση στην ΑΕΠΟ ή τις ΠΠΔ άλλων διοικητικών αδειών οι οποίες απαιτούσαν την υποβολή κοινών ή παρεμφερών δικαιολογητικών. Στην πράξη, οι άδειες αυτές εκδίδονταν μετά την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων και πριν την έναρξη λειτουργίας του έργου. Με βάση το άρθρο 12, καταργούνται και ενσωματώνονται στην ΑΕΠΟ ή τις ΠΠΔ όλες οι άδειες και εγκρίσεις για τη διαχείριση αποβλήτων, η έγκριση επέμβασης σε δάσος ή δασική έκταση, καθώς και η άδεια διάθεσης λυμάτων ή βιομηχανικών αποβλήτων. Σύμφωνα με την «Έκθεση για την εφαρμογή του κεφαλαίου Α του Ν. 4014/2011» του ΥΠΕΚΑ του έτους 2014, αποτελεί άμεση προτεραιότητα για το Υπουργείο η πρόβλεψη ενσωμάτωσης και άλλων αδειών στην περιβαλλοντική αδειοδότηση (σ. 23).

Τέλος, για έργα ή δραστηριότητες εντός των προστατευόμενων περιοχών του δικτύου Natura 2000 (Οδηγίες 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ), στο άρθρο 10 ο Ν. 4014/2011 προβλέπει την υποβολή επιπλέον Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης, τόσο για έργα κατηγορίας Α (ως μέρος της ΜΠΕ) όσο και για έργα κατηγορίας Β. Οι προδιαγραφές της αναλύονται στις ΥΑ 170225/2014 και 52983/1952/2013 αντίστοιχα.

4.5. Ενίσχυση υποδομών

Ίσως η σημαντικότερη, όμως, τομή που εισήγαγε ο Ν. 4014/2011 ήταν η πρόβλεψη για τη δημιουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ). Πρόκειται για έναν ειδικό διαδικτυακό τόπο όπου θα αναρτώνται όλες οι πληροφορίες και θα καταχωρούνται όλες οι ενέργειες σχετικά με τη διαδικασία έγκρισης, ανανέωσης ή τροποποίησης των περιβαλλοντικών όρων ενός έργου ή δραστηριότητας, καθώς και με την παρακολούθηση της εφαρμογής των όρων που ήδη επιβλήθηκαν. Το όλο εγχείρημα θα κωδικοποιείται μέσω ενός μοναδικού χαρακτηριστικού αριθμού που θα λαμβάνει κάθε έργο, την Περιβαλλοντική Ταυτότητα (ΠΕΤ). Το ΗΠΜ θα τηρείται στο ΥΠΕΚΑ και θα είναι διασυνδεδεμένο με άλλα ηλεκτρονικά μητρώα δημοσίων υπηρεσιών με σκοπό την απλοποίηση των διαδικασιών και την ενίσχυση της διαφάνειας και της λειτουργικότητας του δημοσίου τομέα. Η πρόσβαση στο ΗΠΜ θα είναι ελεύθερη στο κοινό για θέαση, μεταφόρτωση δεδομένων και συμμετοχή στη

διαβούλευση. Το άρθρο 18 προέβλεπε την εντός 6 μηνών από τη δημοσίευση του νόμου έκδοση ΥΑ που θα εξειδικεύει κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την οργάνωση, υλοποίηση και λειτουργία του ΗΠΜ. Αν και η σχετική ΥΑ 30651 εκδόθηκε τελικά καθυστερημένα το 2014, το ΗΠΜ δεν έχει τεθεί σε λειτουργία μέχρι και σήμερα, για λόγους που θα επιχειρηθεί να αποκωδικοποιηθούν κατωτέρω. Επιπλέον, βάσει του νέου νόμου από το Μάιο του 2012 λειτουργεί ειδικός διαδικτυακός τόπος ανάρτησης των ΑΕΠΟ για έργα ή δραστηριότητες της κατηγορίας Α.¹⁴

Καινοτομία του Ν. 4014/2011 αποτελεί και η πρόβλεψη σύστασης Κεντρικού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΚΕΣΠΑ) στο ΥΠΕΚΑ και Περιφερειακού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΠΕΣΠΑ) στην έδρα κάθε Αποκεντρωμένης Διοίκησης (άρθρο 13) για την ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου κατά το στάδιο της διαβούλευσης. Αρμοδιότητα του είναι η κατόπιν αιτήματος του Υπουργού ΠΕΚΑ ή του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης (αντίστοιχα για το ΚΕΣΠΑ ή το ΠΕΣΠΑ) παροχή γνώμης σε περίπτωση παράλειψης ή έκδοσης αντικρουόμενων γνωμοδοτήσεων από τις αρμόδιες υπηρεσίες ή επί οποιουδήποτε άλλου συναφούς θέματος. Η γνωμοδότηση αυτή δίδεται εντός 15 ημερών από το σχετικό αίτημα και λαμβάνει χώρα τελευταία, ακριβώς πριν την σύνταξη και έκδοση της ΑΕΠΟ. Εκτενέστερες λεπτομέρειες σχετικά με τη σύσταση και τη λειτουργία του ΚΕΣΠΑ περιέχονται στις ΥΑ 21697/2012 και 62732/2013.

Ο Ν. 4014/2011 προβλέπει επίσης την σύσταση στο ΥΠΕΚΑ Διεύθυνσης Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΔΠΑ) με αρμοδιότητες την εποπτεία, αξιολόγηση, επεξεργασία και διενέργεια εισηγήσεων επί περιβαλλοντικών μελετών έργων που ανήκουν στην κατηγορία Α1 και επί Στρατηγικών Περιβαλλοντικών Μελετών. Κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 5 του άρθρου 14 εκδόθηκε το ΠΔ 132/2017 το οποίο εξειδικεύει θέματα που αφορούν την περαιτέρω οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία της ΔΠΑ.

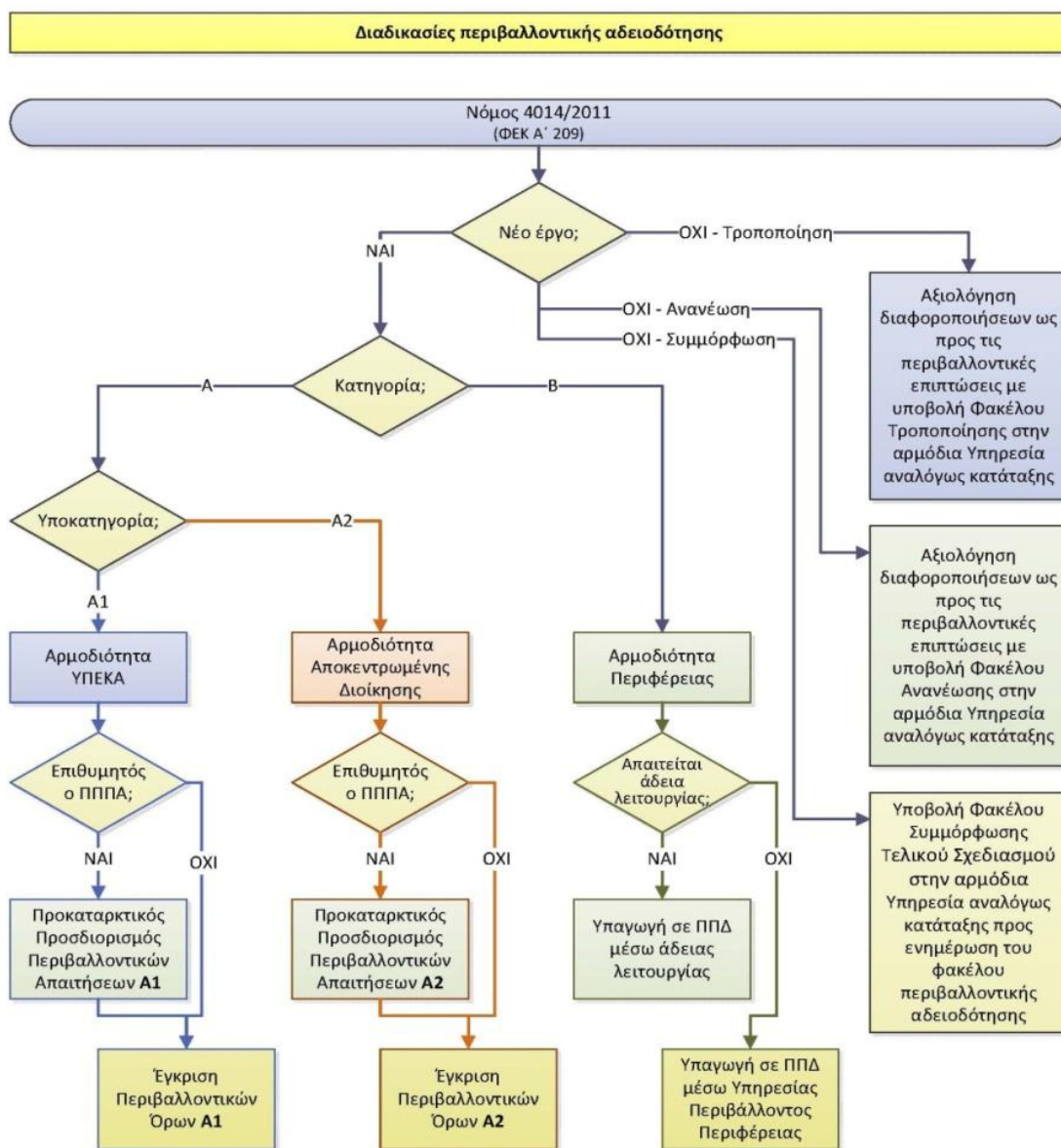
Επιπλέον, προκειμένου να ενισχυθούν οι μηχανισμοί αξιολόγησης των περιβαλλοντικών μελετών, ο νέος νόμος θεσπίζει τη σύσταση μητρώου ιδιωτών αξιολογητών ΜΠΕ οι οποίοι θα πιστοποιούνται από το ΥΠΕΚΑ και θα επιλέγονται μετά από ηλεκτρονική κλήρωση. Ωστόσο, το ΠΔ που τίθεται ως προϋπόθεση από το νόμο για την εφαρμογή του μέτρου αυτού δεν έχει ψηφιστεί ακόμη. Χωρίς εφαρμογή παραμένει και η πρόβλεψη για τη δημιουργία μητρώου ιδιωτών περιβαλλοντικών ελεγκτών που προβλέπει το άρθρο 20 του νόμου, καθώς και η πρόβλεψη για καταβολή ανταποδοτικών τελών υπέρ του Πράσινου Ταμείου του άρθρου 17 για την υποστήριξη

¹⁴ aero.ypeka.gr

του ΗΠΜ και των διαδικασιών αξιολόγησης και ελέγχου, εφόσον οι σχετικές πράξεις δεν έχουν εκδοθεί ακόμη (παράρτημα Ι).

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται συνοπτικά η διαδικασία υπαγωγής σε περιβαλλοντικούς όρους με βάση τον Ν. 4014/2011:

Εικόνα 1: Σχηματική απεικόνιση διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης με τον Ν. 4014/2011

Πηγή: Πισιμίση, Μ., Παπακωνσταντίνου, Γ., Χριστοδούλου, Μ., (2017). Διαχρονική συγκριτική ανάλυση του ελληνικού θεσμικού πλαισίου περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Όπως ανακτήθηκε από:

https://www.academia.edu/34882615/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%83%CF%85%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7_%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%B1%CE%B4%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82.docx

Κεφάλαιο 5:

Η εφαρμογή του Ν. 4014/2011

5.1. Κριτική στο νομικό πλαίσιο: αδυναμίες που προέκυψαν

Η προσπάθεια αναμόρφωσης του ελληνικού συστήματος εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων με τον Ν. 4014/2011 επιχειρήθηκε εντός του γενικότερου ρεύματος απλοποίησης των διοικητικών διαδικασιών που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη και στοχεύει στη μείωση του διοικητικού βάρους και κόστους, στη διευκόλυνση της πρόσβασης των πολιτών στη διοικητική διαδικασία, αλλά και στην μεγιστοποίηση της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης. Ωστόσο, είναι σαφές πως κάθε απλοποίηση εμπεριέχει τον κίνδυνο μείωσης των παρεχόμενων εγγυήσεων (Κουτούπα, 2014). Παρά το γεγονός, λοιπόν, ότι ο Ν. 4014/2011 εισήγαγε ρυθμίσεις κρίσιμες για τον εκσυγχρονισμό και την αποτελεσματικότητα του συστήματος περιβαλλοντικής αδειοδότησης και παρείχε ούτως ή άλλως αυξημένες εγγυήσεις σε σύγκριση με την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, οι διατάξεις του αποτέλεσαν αντικείμενο αμφισβητήσεων ως προς τα εχέγγυα που παρέχει. Από τη στιγμή ενσωμάτωσης του νόμου στην εθνική έννομη τάξη διαπιστώθηκαν κάποια «μελανά σημεία», τα οποία αξίζει να παρατεθούν.

Αρχικά, η υπαγωγή ενός μεγάλου αριθμού έργων σε ΠΠΔ αυτομάτως εξαιρεί τα έργα αυτά από τη διαδικασία περιβαλλοντικής εκτίμησης. Είναι σαφές ότι η ρύθμιση αυτή κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να μειωθεί ο όγκος των έργων που υπόκεινται στην διαδικασία αυτή και ως εκ τούτου, ο απαιτούμενος χρόνος. Ωστόσο, έχουν διατυπωθεί ανησυχίες σχετικά με την μεγάλη ποσότητα έργων που εκφεύγουν της διαδικασίας περιβαλλοντικής αξιολόγησης, γεγονός που αναμένεται να ενταθεί, ιδίως όταν η κατάσταση της οικονομίας θα επιτρέψει την εκκίνηση σημαντικού αριθμού νέων εγχειρημάτων (Γώγος, 2016). Μάλιστα, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της WWF για το 2016, περαιτέρω ανησυχία προκαλεί η έκτοτε τροποποίηση των κατώτατων ορίων υπαγωγής των έργων σε περιβαλλοντική εκτίμηση, ώστε ακόμα περισσότερα έργα και δραστηριότητες, ακόμη και ενταγμένα στο δίκτυο Natura 2000, να εξαιρούνται όχι

μόνο από την τυπική διαδικασία αδειοδότησης, αλλά και από την εφαρμογή ΠΠΔ (σ. 13).¹⁵ Επίσης, ως προς τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη για την κατάταξη των έργων¹⁶ έχει υποστηριχθεί πως βασίζονται μόνο στα ατομικά χαρακτηριστικά του προτεινόμενου έργου, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες του εκάστοτε περιβάλλοντος υποδοχής (Ο.Κ.Ε., 2011, σ. 11· Pediaditi, Banias, Sartzetakis & Lampridi, 2018, σ. 97).

Επιπρόσθετα, η κατάργηση της υποχρεωτικότητας του προκαταρκτικού σταδίου εκτίμησης, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη συντριπτική μείωση των φακέλων ΠΠΠΑ (πρώην ΠΠΕΑ) που κατατίθενται¹⁷ μπορεί να αποβεί επικίνδυνη για την προληπτική λειτουργία της διαδικασίας εκτίμησης, καθώς οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να λάβουν γνώση και να επέμβουν στην διαδικασία μόνο κατά το κυρίως στάδιο έγκρισης των όρων. Σε αυτό το σημείο αξίζει να παρατεθεί η απάντηση που δόθηκε από εκπρόσωπο ΜΚΟ σε συνέντευξη στο πλαίσιο έρευνας που διεξήχθη το 2017 για την αξιολόγηση της εφαρμογής του Ν. 4014/2011 στην Ελλάδα: «Συνηθίζαμε να βασιζόμαστε στο προκαταρκτικό στάδιο για να ενημερωνόμαστε σχετικά με προτεινόμενα έργα και να έχουμε αρκετό χρόνο να προετοιμάσουμε τις αντιδράσεις και τη στρατηγική μας ώστε να τα αντιμετωπίσουμε... τώρα, και ειδικά με την απουσία του ΗΠΜ, λαμβάνουμε γνώση για έργα όταν είναι ήδη πολύ αργά για να δράσουμε» (Pediaditi et al., 2018).

Μια ακόμη μεταρρύθμιση που έχει γνωρίσει ισχυρό αντίλογο είναι η κατάργηση της αρμοδιότητας υπογραφής της ΑΕΠΟ και από τον συναρμόδιο Υπουργό για έργα κατηγορίας Α1, με αποτέλεσμα η έγκριση για την έναρξη λειτουργίας του έργου να εναπόκειται πλέον μόνο στην κρίση του Υπουργού ΠΕΚΑ. Ζήτημα κομβικής σημασίας για το ελληνικό σύστημα περιβαλλοντικής αδειοδότησης αποτελεί το γεγονός ότι δεν έχει καταφέρει μέχρι σήμερα να απεξαρτηθεί από πολιτικά συμφέροντα. Η αποκλειστική αρμοδιότητα υπογραφής των ΑΕΠΟ από τον Υπουργό ΠΕΚΑ, ο οποίος αποτελεί μέρος της κυβέρνησης και ως εκ τούτου όργανο εξυπηρέτησης κομματικών επιδιώξεων, μπορεί να αποτελέσει δίοδο εκδηλώσεων διαφθοράς και πελατειακών συναλλαγών (Pediaditi et al., 2018). Η πρόβλεψη για συνυπογραφή κρίθηκε υπεύθυνη

¹⁵ Για παράδειγμα, με την ΥΑ 173829/2014 που τροποποίησε την ΥΑ 1958/2012, τα κατώτατα όρια για υπαγωγή στην κατηγορία Β του έργου «υδροληψία από υδατορέματα» της 2^{ης} ομάδας, διπλασιάστηκαν από 5000m³/έτος σε 10000m³/έτος εντός του δικτύου Natura 2000 και από 10000m³/έτος σε 20000m³/έτος εκτός του δικτύου Natura 2000.

¹⁶ Σύμφωνα με το Παράρτημα Ι του Ν. 4014/2011, κριτήρια κατάταξης αποτελούν: το μέγεθος και ο σχεδιασμός του έργου, η σωρευτική δράση με άλλα έργα, η χρήση των φυσικών πόρων, η παραγωγή αποβλήτων, η ρύπανση και οι οχλήσεις, ο κίνδυνος σοβαρών ατυχημάτων και ο κίνδυνος για την ανθρώπινη υγεία.

¹⁷ Οι φάκελοι ΠΠΠΑ το 2013 ανέρχονταν σε 42 από 2627 κατά μέσο όρο ανά έτος την περίοδο 2005-2009 (ΥΠΕΚΑ, 2014).

για μεγάλη καθυστέρηση στη διαδικασία, γεγονός που αποτέλεσε και το λόγο εξάλειψής της, ωστόσο είχε αναμφισβήτητα εγγυητική λειτουργία.

Περαιτέρω, μία διάταξη που έχει ευρεία εφαρμογή στην πράξη και μνημονεύεται και από τη WWF στις εκθέσεις της για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ελλάδα των ετών 2015 και 2016, είναι αυτή του άρθρου 2 παρ. 8 εδ. γ'. Σύμφωνα με τα όσα ορίζει: «Η διάρκεια των υφιστάμενων κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου ΑΕΠΟ παρατείνεται μέχρι τη συμπλήρωση δεκαετίας από την έκδοσή τους εφόσον δεν έχει επέλθει ουσιαστική μεταβολή των δεδομένων βάσει των οποίων εκδόθηκαν.». Με βάση εγκύκλιο¹⁸ που εκδόθηκε, ο φορέας του έργου υποχρεούται να δηλώσει ότι το έργο παραμένει συμβατό με νομοθετικές αλλαγές που επήλθαν μετά την έκδοση της ΑΕΠΟ. Στην πράξη, ο φορέας υπογράφει απλά μία υπεύθυνη δήλωση στην οποία βεβαιώνει ό,τι του ζητείται και στη συνέχεια εκδίδεται μία τυπική απόφαση παράτασης η οποία δεν προβαίνει σε καμία απολύτως κρίση.¹⁹ Μάλιστα, συνήθη πρακτική αποτελεί η παράταση ισχύος όχι μόνο της ΑΕΠΟ αλλά και των πράξεων ανανέωσης, με αποτέλεσμα το χρονικό όριο των 10 που θέτει ο νόμος να υπερβαίνεται κατά πολύ. Έχει δημιουργηθεί με αυτόν τον τρόπο ένα τέχνασμα παράκαμψης της νομότυπης διαδικασίας ανανέωσης και τροποποίησης των περιβαλλοντικών όρων, το οποίο θέτει σε άμεσο κίνδυνο τις επιδιώξεις του νόμου.

Κατά την περίοδο εφαρμογής του Ν. 4014/2011 συνεχίστηκε η τακτική της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων με νομοθετική πράξη για συγκεκριμένα έργα και επενδυτικά σχέδια με σκοπό τη συνέχιση λειτουργίας εγκαταστάσεων που δεν διαθέτουν περιβαλλοντικούς όρους σε ισχύ με βάση τις προβλέψεις του νόμου. Η πρακτική αυτή υπονομεύει το θεσμικό πλαίσιο, καθώς υποδηλώνει προνομιακή μεταχείριση ορισμένων έργων έναντι άλλων νομίμως αδειοδοτημένων εγκαταστάσεων (WWF, 2016). Ενδεικτικά, αναφέρονται παρακάτω κάποιες χαρακτηριστικές περιπτώσεις:

- Το άρθρο 1 του Ν. 4366/2016, με το οποίο κυρώθηκε Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου που ενέκρινε παράταση της Προσωρινής Ενιαίας Άδειας Λειτουργίας των κυριότερων μονάδων της ΔΕΗ που εκδόθηκε αρχικά με το Ν. 2941/2001.
- Το άρθρο 48 παρ. 1 του Ν. 4414/2016, με βάση το οποίο διατηρούν την άδεια λειτουργίας τους οι υφιστάμενες αθλητικές εγκαταστάσεις του Ν. 2725/1999 που είναι αδειοδοτημένες κατά το χρόνο δημοσίευσης του παρόντος νόμου,

¹⁸ Εγκύκλιος οικ. 161486/2014 «Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2, παρ. 8γ, του Ν. 4014/2011»

¹⁹ Ενδεικτικά αναφέρονται δύο αποφάσεις από τον ιστότοπο aero.ypeka.gr: 146218/2015 (ΑΔΑ: 77ΑΚ465ΦΘΗ-ΚΕ0) και 145087/2015 (ΑΔΑ: 7ΔΨ1465ΦΘΗ-ΒΧΧ).

ακόμη και αν από το σύνολο των κατατεθειμένων στη αρμόδια υπηρεσία δικαιολογητικών λείπει ΑΕΠΟ σε ισχύ, με την προϋπόθεση ότι έχει κατατεθεί το σχετικό αίτημα για την έκδοσή της ή θα κατατεθεί εντός 4 μηνών.

- Το άρθρο 66 παρ. 1 του Ν. 4403/2016, το οποίο εισάγει όμοια ρύθμιση για τα υφιστάμενα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα του άρθρου 1 παρ. 2 του Ν. 4276/2014.
- Το άρθρο 13 παρ. 2 του Ν. 4179/2013 (που αντικαταστάθηκε εν μέρει από το άρθρο 11 του Ν. 4374/2016) βάσει του οποίου χορηγείται άδεια λειτουργίας σε χιονοδρομικά κέντρα με μόνη τη «βεβαίωση υποβολής μελετών» για την έγκριση ή ανανέωση των περιβαλλοντικών τους όρων και παρατείνεται εκ νέου για δύο έτη, από τη δημοσίευση του Ν. 4374/2016, η προθεσμία για την εκ των υστέρων προσκόμιση ΑΕΠΟ στην αρμόδια υπηρεσία.
- Το άρθρο 166 παρ. 7 του Ν. 4070/2012 (που αντικαταστάθηκε εν μέρει από το άρθρο 9 παρ. 1 του Ν. 4179/2013) βάσει του οποίου χορηγείται άδεια λειτουργίας σε τουριστικούς λιμένες με μόνη τη «βεβαίωση υποβολής μελετών» για την έγκριση ή ανανέωση των περιβαλλοντικών τους όρων και δίδεται προθεσμία ενός έτους για την προσκόμιση της ΑΕΠΟ στην αρμόδια υπηρεσία.

Μία ακόμη αμφιλεγόμενη, όσον αφορά στην προστασία που παρέχει, διάταξη του Ν. 4014/2011 είναι η πρόβλεψη έγκρισης εγκαταστάσεων και εργασιών που προκύπτουν από τον τεχνικό σχεδιασμό έργων ή δραστηριοτήτων, όπως εργοτάξια, αποθεσιοθάλαμοι, σταθμοί εξυπηρέτησης αυτοκινητιστών, σταθμοί διοδίων, έργα αντιθορυβικής προστασίας (εξαιρούνται οι δανειοθάλαμοι για τους οποίους απαιτείται τροποποίηση ΑΕΠΟ) σε στάδιο που έπεται της έκδοσης της ΑΕΠΟ με τη υποβολή και αξιολόγηση Τεχνικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΤΕΠΕΜ). Ουσιαστικά, η ρύθμιση αυτή εξαιρεί τα έργα αυτά από την τυπική διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης και τα εχέγγυα που παρέχει ο νόμος για αυτήν, καθώς δεν προβλέπεται διαδικασία διαβούλευσης και δημοσιοποίησης της ΤΕΠΕΜ.

5.2. Επτά χρόνια από την ψήφιση του Ν. 4014/2011: αποτελέσματα εφαρμογής

Εν έτει 2018, ο Ν. 4014/2011 βρίσκεται ήδη τυπικά 7 χρόνια σε εφαρμογή. Και είναι σκόπιμη η χρήση της λέξης «τυπικά», καθώς για την πλήρη εφαρμογή του απαιτούνταν η έκδοση άνω των 20 υπουργικών αποφάσεων και προεδρικών διαταγμάτων, τα οποία δεν έχουν μέχρι σήμερα τεθεί σε εφαρμογή στο σύνολό τους (Παράρτημα Ι). Συνεπώς, πολλές από τις ευεργετικές μεταρρυθμίσεις που θεσπίστηκαν

με σκοπό να αναμορφώσουν το εθνικό σύστημα περιβαλλοντικής αδειοδότησης παραμένουν ακόμη ανεφάρμοστες στην πράξη.

Προς αποφυγή αμφισβητήσεων, το ΥΠΕΚΑ δημοσίευσε το 2014 την «Έκθεση για την εφαρμογή του κεφαλαίου Α του ν. 4014/2011» στην οποία διακηρύσσει την επίτευξη του συνόλου των στόχων που έθεσε με την ψήφιση του νόμου. Ωστόσο, κάτι τέτοιο απέχει αρκετά από την πραγματικότητα.

Αρχικά, σύμφωνα με την εν λόγω έκθεση, ο μέσος όρος των «φακέλων» περιβαλλοντικής αδειοδότησης που υποβάλλονταν στις αρμόδιες υπηρεσίες ανά έτος κατά τα έτη 2005-2009 ξεπερνούσε τους 21.500, για την ακρίβεια ανερχόταν σε 21.534. Στο σημείο αυτό χρησιμοποιείται τεχνηέντως ο όρος «φάκελος», αντί για τον όρο «περιβαλλοντική αδειοδότηση» ή «ΜΠΕ», πιθανώς επειδή δεν έχει σαφές και προσδιορισμένο περιεχόμενο. Σε κάθε περίπτωση, ο αριθμός που αναφέρει το ΥΠΕΚΑ στην έκθεση αυτή διαφέρει κατά πολύ από τα στοιχεία που το ίδιο παρείχε κατά την διενέργεια έρευνας από την ΕΕ για το ίδιο χρονικό διάστημα: κατά την μελέτη αυτή, ο μέσος όρος των περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων ανά έτος στην Ελλάδα κατά τα έτη 2005-2008 ήταν 425 (GHK, 2010, σ. 9). Παρατίθεται κατωτέρω αυτούσιος ο πίνακας:

Πίνακας 3: Αριθμός περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων κατ' έτος για τα έτη 2005-2008 στα κράτη-μέλη της ΕΕ

MS	Number of EIAs by year				Average annual number of EIAs (2005-2008)	% of transboundary EIAs (overall, 2004-05 to 2008) ⁵
	2005	2006	2007	2008		
AT*	30	30	30	n/a	23	35
BE*	156	175	186	214	183	11
CY*	98	78	89	119	96	0
CZ*	112	107	108	139	117	10
DE*	1000	1000	1000	1000	1000	0.01
DK*	n/a	125	n/a	n/a	125	n/a
EE*	90	80	85	65	80	3
ES*	n/a	1,054	n/a	n/a	1054	n/a
FI*	23	37	37	53	38	5.3***
FR*	n/a	3800	3600	4200	3867	0.001
GR*	467	400	445	386	425	0
HU*	n/a	189	124	142	152	0.02
IE*	n/a	n/a	n/a	197	197	n/a
LV*	7	12	11	15	11	0
MT*	7	11	10	11	10	0
NL***	94	139	122	137	123	n/a
PL***	4000	4000	4000	4000	4000	0.002
SK*	519	500	809	852	670	0.01
UK*	435	346	310	243	334	0.004
EU-19					12,505	

Πηγή: GHK. (2010). Collection of information and data to support the Impact Assessment study of the review of the EIA Directive: A study for DG Environment. Όπως ανακτήθηκε από:
http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/collection_data.pdf

Κατά τη WWF, «το ΥΠΕΚΑ προσπαθεί να αποδείξει ότι η χώρα είχε ένα τεράστιο πρόβλημα, το οποίο στην συνέχεια «επέλυσε» με τον ν. 4014/2011» (2016). Εξάλλου, για τον υπολογισμό των εν λόγω στοιχείων από το ΥΠΕΚΑ δεν έχουν ληφθεί υπόψη σε καμία περίπτωση οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων, πράγμα που αναγνωρίζει και η ίδια η έκθεση.

Περαιτέρω, το ΥΠΕΚΑ ισχυρίζεται ότι από τη μείωση των απαιτούμενων περιβαλλοντικών μελετών, ως συνέπεια του Ν. 4014/2011, έχουν προκύψει για την ελληνική οικονομία οικονομικά οφέλη της τάξης των 85 εκατομμυρίων ευρώ. Ο αριθμός αυτός προκύπτει βάσει ενδεικτικών τιμών για το κόστος των μελετών και των απαιτούμενων για την αξιολόγησή τους ανθρωποωρών, το ύψος των οποίων δεν αιτιολογείται (WWF, 2016).

Στη συνέχεια το ΥΠΕΚΑ διατείνεται ότι έχουν μειωθεί οι απαιτούμενοι χρόνοι για την αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων σε 110-190 εργάσιμες ημέρες (5,5 -

9,5 μήνες) για έργα κατηγορίας A1 και σε 65-150 εργάσιμες ημέρες (3 - 7,5 μήνες) για έργα κατηγορίας A2, ενώ έχουν μηδενιστεί οι χρόνοι για την κατηγορία B. Ακόμη και αυτοί οι χρόνοι υπερβαίνουν κατά πολύ τους στόχους των 6 και 4 μηνών αντίστοιχα που θέτει ο νόμος. Εντύπωση, μάλιστα, προκαλεί και η επιλογή του όρου «εργάσιμες ημέρες», ώστε να μην γίνεται αυτόματα αντιληπτό από τον αναγνώστη το χρονικό διάστημα για το οποίο γίνεται λόγος.

Μία από τις σημαντικότερες, αν όχι η σημαντικότερη μεταρρύθμιση που επέφερε ο Ν. 4014/2011, το Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο (ΗΠΜ), δεν έχει ακόμη τεθεί σε εφαρμογή, όπως προαναφέρθηκε, παρά το γεγονός ότι η σχετική ΥΑ (30651) έχει εκδοθεί από το 2014 και το ΥΠΕΚΑ στην επίμαχη έκθεση διακηρύσσει ότι «εντός του 2014 θα λειτουργήσει πλήρως». Ανεφάρμοστες, ακόμη, παραμένουν και οι προβλέψεις του νόμου για εντατικοποίηση και συστηματοποίηση των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων με την κατάρτιση εξειδικευμένου προγράμματος τακτικών επιθεωρήσεων, σύσταση μητρώου ιδιωτών περιβαλλοντικών ελεγκτών (άρθρο 20) και μητρώου ιδιωτών αξιολογητών ΜΠΕ (άρθρο 16).

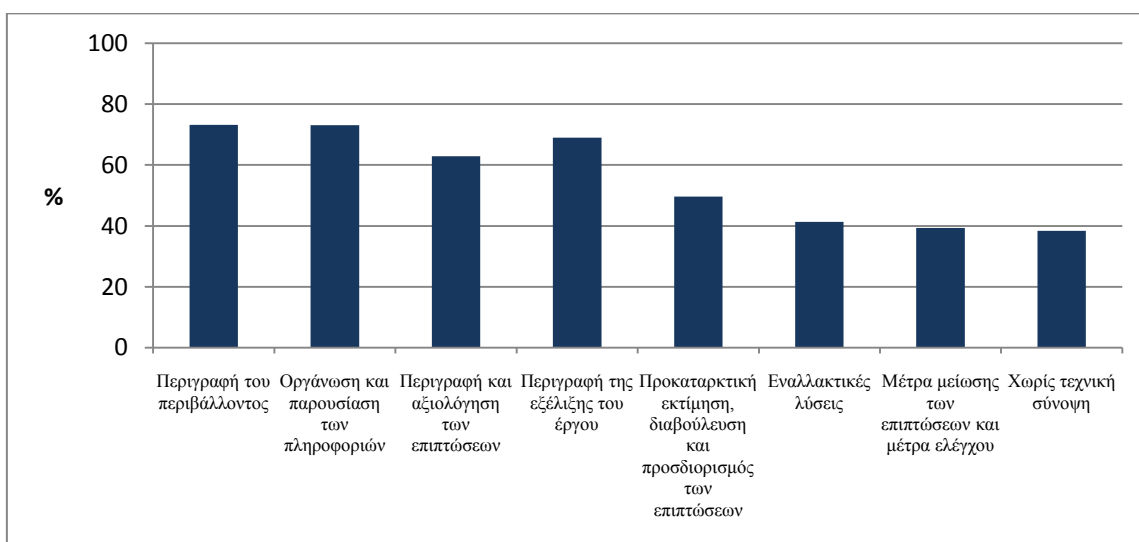
Σε αυτό το σημείο αξίζει να εξετάσουμε τους ισχυρισμούς του ΥΠΕΚΑ περί επίτευξης των στόχων που τέθηκαν με τον Ν. 4014/2011, υπό το φως μιας νέας έρευνας που διεξήχθη κατά τα έτη 2016-2017 σχετικά με τη αξιολόγηση της εφαρμογής του αναθεωρημένου συστήματος εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην Ελλάδα. Κατά την έρευνα αυτήν τέθηκαν υπό αξιολόγηση 105 ΜΠΕ, συμπληρώθηκαν 125 ερωτηματολόγια και διενεργήθηκαν 28 συνεντεύξεις, ενώ συμμετείχαν στο εγχείρημα αυτό κυρίως δημόσιοι υπάλληλοι του ΥΠΕΚΑ και των περιφερειακών περιβαλλοντικών υπηρεσιών, ιδιωτικοί υπάλληλοι εξειδικευμένοι στο θέμα, δικηγόροι, μέλη ΜΚΟ κ.α. (Pediaditi et al., 2018).

Η μελέτη διεξήχθη σε δύο επίπεδα: αφενός σε ποιο βαθμό συμμορφώνεται ο Ν. 4014/2011 στις απαιτήσεις της Οδηγίας 2014/52/ΕΕ και αφετέρου σε ποιο βαθμό έχουν εφαρμοστεί οι προβλέψεις αυτές στην πράξη. Τα ευρήματα των δύο αυτών κατευθύνσεων διαφέρουν πολύ μεταξύ τους, καθώς ο Ν. 4014/2011 συμφωνεί ως επί το πλείστον με όσα ορίζει η Οδηγία και σαν νομικό πλαίσιο εξασφαλίζει ένα επαρκές επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, ωστόσο, η εφαρμογή του στην πράξη παρουσιάζει προβλήματα. Είναι χαρακτηριστική η απάντηση που δόθηκε από υπάλληλο του Υπουργείου κατά τη διάρκεια συνέντευξης: «το πρόβλημα με το Ν. 4014/2011 είναι ότι είναι πολύ ξεκάθαρος, πολύ σαφής και διαφανής, πράγμα που σημαίνει ότι το Υπουργείο δεν θα τον εφαρμόσει ποτέ, κάτι που αποδεικνύεται από τη μη εφαρμογή του ΗΠΜ. Το σύστημα έχει εγκατασταθεί στο Υπουργείο από το 2014

αλλά μέχρι και σήμερα αρνούνται να το θέσουν σε λειτουργία και δεν θα το κάνουν, παρά μόνο εάν υπάρξει ανώτερη πίεση». Σημειώτεον ότι, κανένας από όσους ερωτήθηκαν σε συνέντευξη και λιγότεροι από 1 στους 6 από όσους συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια, συμφώνησαν με τη φράση: «Το σύστημα εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων εφαρμόζεται αποτελεσματικά στην Ελλάδα» (Pediaditi et al., 2018).

Η επίμαχη έρευνα έρχεται να επιβεβαιώσει μεταξύ άλλων την παράλειψη έκδοσης εφαρμοστικών ΥΑ και ΠΔ, την απουσία του ΗΠΜ, του μητρώου αξιολογητών ΜΠΕ και του μητρώου ιδιωτών περιβαλλοντικών ελεγκτών, την υπέρβαση των επιθυμητών χρονικών ορίων, την σπάνια εφαρμογή ΠΠΠΑ, καθώς και την νόθευση των συστήματος περιβαλλοντικής αδειοδότησης από πολιτικές σκοπιμότητες. Όσον αφορά στην ποιότητα των ΜΠΕ που διεξάγονται, παραμένει ανεπαρκής, καθώς συνήθως δεν περιλαμβάνουν ανάλυση των εναλλακτικών λύσεων, είναι κυρίως θεωρητικής φύσεως, και δεν στηρίζονται σε ποσοτικά στοιχεία, δεν περιλαμβάνουν μέτρα μείωσης των επιπτώσεων και προκαθορισμένα προγράμματα ελέγχου τήρησης των όρων, ενώ ένα 60% όσων ανταποκρίθηκαν στην έρευνα κάνουν λόγο για “copy-paste” μελέτες.

Στο παρακάτω γράφημα επιχειρείται να αποτυπωθεί σε ποσοστό επί τοις εκατό η βαθμολόγηση των 105 ΜΠΕ με βάση τις 8 κατηγορίες κριτηρίων αξιολόγησης των Glasson κ.α. (2005):

Γράφημα 3: Ποιότητα (%) ΜΠΕ στην Ελλάδα ανά κριτήριο αξιολόγησης

Πηγή: Pediaditi, K., Baniias, G., Sartzetakis E. and Lampridi, M. (2018). Greece’s reformed EIA system: Evaluating its implementation and potential. *Environmental Impact Assessment Review*. 73, 90-103.

Όπως γίνεται άμεσα αντιληπτό από το διάγραμμα, μόνο σε 3 από τα 8 κριτήρια οι αξιολογηθείσες ΜΠΕ είχαν σχετικά καλή βαθμολογία και αυτά είναι η περιγραφή του περιβάλλοντος χώρου, η παρουσίαση των πληροφοριών και η περιγραφή της εξέλιξης

του έργου. Απεναντίας, στις ζωτικής σημασίας κατηγορίες των εναλλακτικών λύσεων, των μέτρων μείωσης των επιπτώσεων και της προκαταρκτικής εκτίμησης και διαβούλευσης, η επάρκεια των μελετών υπολείπεται κατά πολύ του μετρίου.

Κεφάλαιο 6:

Επισκόπηση πρόσφατης νομολογίας

Κατά το διάστημα που ακολούθησε τη ψήφιση του Ν. 4014/2011, το ΣτΕ συνέβαλε αποφασιστικά στην ερμηνεία και εφαρμογή του, διαμορφώνοντας μια λεπτομερή και πολύπλευρη νομολογία με γνώμονα τις αρχές της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης, πάντοτε εντός των ορίων του θεμιτού ακυρωτικού ελέγχου. Στο τρέχον κεφάλαιο επιχειρείται μία επισκόπηση των σημαντικότερων θεμάτων που τέθηκαν υπό την κρίση του ακυρωτικού δικαστηρίου τα τελευταία χρόνια.

Το μείζον νομολογιακό ζήτημα το οποίο γίνεται συχνά έναυσμα διχογνωμιών και αντικείμενο προβληματισμού όσον αφορά την διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την προσβολή των αποφάσεων έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων είναι τα όρια του ακυρωτικού ελέγχου που ασκεί το ΣτΕ. Μια πληθώρα αποφάσεων - εδώ θα αναφερθούν ενδεικτικά οι 2940/2017, 2627/2016, 4243/2014, 3139/2015 - αποτυπώνει τον εξής θεμελιώδη κανόνα: «ο δικαστής εξετάζει, μεταξύ άλλων, αν η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που αποτελεί το βασικό μέσο εφαρμογής των απορρυσών από τις ανωτέρω διατάξεις αρχών της πρόληψης και της προφύλαξης, ανταποκρίνεται προς τις απαιτήσεις του νόμου και αν το περιεχόμενό της είναι επαρκές, ώστε να παρέχεται στα αρμόδια διοικητικά όργανα η δυνατότητα να διακριβώνουν και να αξιολογούν τους κινδύνους και τις συνέπειες του έργου και να εκτιμούν αν η πραγματοποίησή του είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της οικείας νομοθεσίας και τις συνταγματικές επιταγές. Παράβαση όμως των ανωτέρω αρχών μπορεί να ελεγχθεί ευθέως από τον ακυρωτικό δικαστή μόνον αν από τα στοιχεία της δικογραφίας, και με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας, προκύπτει ότι η προκαλούμενη από το έργο ή την δραστηριότητα βλάβη του περιβάλλοντος είναι μη επανορθώσιμη ή είναι προφανώς δυσανάλογη με το προσδοκώμενο όφελος και έχει τέτοια έκταση και συνέπειες ώστε προδήλως να αντιστρατεύεται τις αρχές αυτές». Με άλλα λόγια, το δικαστήριο περιορίζεται στο να ελέγχει εάν έχουν αναλυθεί στην ΜΠΕ τα θέματα που, με βάση το νόμο και την κρίση του, θεωρείται αναγκαίο να εξεταστούν

στην συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά όχι εάν έχουν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά, καθώς μία τέτοια κρίση εκφεύγει των ορίων του δικαστικού ελέγχου.

Ως εκ τούτου, στην απόφαση 3139/2015, με τη οποία κρίθηκε αίτηση ακύρωσης κατά ΑΕΠΟ για τις εγκαταστάσεις του θερματικού σταθμού Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου στη Ρεβυθούσα, το ΣτΕ απέρριψε λόγο ακυρώσεως περί ανεπαρκούς προσδιορισμού των προκαλούμενων αέριων ρύπων από τη μονάδα, καθώς έκρινε πως η ΜΠΕ εκτιμά επαρκώς τις συνέπειες από την λειτουργία του σταθμού, βασιζόμενη σε συγκεκριμένα στοιχεία και επιστημονική μεθοδολογία και συνεπώς είναι επαρκώς αιτιολογημένη. «Κατά το μέρος δε που αμφισβητείται η ορθότητα της επιλεγείσας επιστημονικής μεθόδου και, κατ' επέκταση, η ακρίβεια των διαπιστώσεων που στηρίχθηκαν σε αυτήν, ο λόγος είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος, διότι πλήττει τη μη ελεγχόμενη ακυρωτικώς σχετική τεχνική κρίση της Διοικήσεως». Ομοίως στην ΣτΕ 2463/2017, σε αιτούντα που επικαλούνταν ότι θα απειληθεί η τροφοδοσία λίμνης από έργο υδροδότησης, το δικαστήριο απάντησε πως η σχετική ΜΠΕ λαμβάνει υπόψη το πρόβλημα συρρίκνωσης της λίμνης, αναγνωρίζοντας όμως πως αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην άντληση νερού για αγροτικές δραστηριότητες, και ότι η εκδοθείσα ΑΕΠΟ περιλαμβάνει όρους σχετικά με την διαφύλαξη των πόρων και τη μέγιστη ποσότητα απολήψεων. Συνεπώς, η συγκεκριμένη πιθανότητα μελετήθηκε από του επιστήμονες που εκπόνησαν την ΜΠΕ και έλαβαν τα προσήκοντα κατά την κρίση τους μέτρα. Η αξιολόγηση της επιστημονικής ορθότητας της επιλογής των συγκεκριμένων μέτρων δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο της κρίσης του ΣτΕ.

Αντίστοιχα αντιμετωπίζεται και το ζήτημα των εναλλακτικών λύσεων, καθώς το δικαστήριο εξακριβώνει εάν στην ΜΠΕ εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις, αλλά δεν δύναται να κρίνει την ορθότητα της επιλεγείσας λύσης. Στις αποφάσεις 2940/2017 και 3031/2015 σημειώνει μάλιστα ότι δεν προτάθηκε από τον αιτούντα, που επικαλείται απουσία εκτίμησης εναλλακτικών λύσεων, συγκεκριμένη και ισοδύναμη εναλλακτική ούτε κατά την διαδικασία διαβούλευσης αλλά ούτε και με την αίτηση ακύρωσης, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ανάλογης πρότασης όταν γίνεται επίκληση του συγκεκριμένου λόγου. Σχετική είναι και η κρίση της απόφασης 2940/2017²⁰ σύμφωνα με την οποία λόγος ακύρωσης που αφορά σε «αμφισβήτηση των διαπιστώσεων και των τεχνικών και επιστημονικών εκτιμήσεων που περιέχονται στην μ.π.ε., χωρίς να έχουν υποβληθεί προηγουμένως αντίστοιχες αντιρρήσεις κατά το στάδιο της διαβούλευσης ενώπιον της Διοίκησης, είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος», καθώς το στάδιο της διαβούλευσης επιτελεί ακριβώς το σκοπό της υποβολής τέτοιου είδους αμφισβητήσεων.

²⁰ Βλ. και την 4940/2013.

Αντίστοιχα, το ΣτΕ προχώρησε στην ακύρωση ΑΕΠΟ όταν κρίθηκε ότι δεν είχαν εκτιμηθεί δεόντως κρίσιμοι παράγοντες. Ενδεικτικά, στην ΣτΕ 2026/2016 το Δικαστήριο ακύρωσε ΑΕΠΟ έργου διαχείρισης αστικών στερεών αποβλήτων, καθώς με βάση την κρίση του, δεν ελήφθη υπόψη κατά την εκπονηθείσα μελέτη η γειτνίαση με στρατιωτική εγκατάσταση και αεροδρόμιο. Περαιτέρω, στην απόφαση 4473/2015, η οποία αφορούσε μονάδα δεματοποίησης σε χώρο που λειτουργούσε ως ΧΑΔΑ, κρίθηκε ανεπαρκής η αιτιολογία έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων, εφόσον δεν εξετάστηκε το θέμα της μικρής απόστασης από φράγμα και ποταμό, καθώς και το γεγονός ότι εφάπτεται με αρχαιολογικό χώρο. Αξιοσημείωτη είναι και η ακύρωση με την ΣτΕ 696/2016 απόφασης περιβαλλοντικών όρων για ΑΣΠΗΕ στη Βοιωτία, καθώς, σύμφωνα με την κρίση του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, απαιτούνταν ειδικότερη αιτιολογία της στάθμισης του οφέλους από τη λειτουργία του και του κόστους που θα είχε για το περιβάλλον.

Όσον αφορά στο έννομο συμφέρον και άρα στη δυνατότητα προσβολής των πράξεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ενώπιον του, το ΣτΕ στην απόφαση 1112/2017, η οποία αφορούσε έγκριση περιβαλλοντικών όρων σύνθετου τουριστικού καταλύματος στην Ίο, έκρινε πως δυνατότητα προσβολής διαθέτουν όσοι επικαλούνται και αποδεικνύουν την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ακινήτου στη Ίο και όχι απλά του τακτικού παραθεριστή. Αντίστοιχα, στην απόφαση 1114/2015 αναγνώρισε έννομο συμφέρον προσβολής πράξης που ενέκρινε όρους για την εγκατάσταση αγωγού διάθεσης λυμάτων σε μόνιμους κατοίκους ή ιδιοκτήτες ακινήτων της ευρύτερης περιοχής.²¹ Δυνατότητα προσβολής ΑΕΠΟ κατέχουν επίσης σωματεία, σύλλογοι και μη κερδοσκοπικές εταιρείες με καταστατικό σκοπό που τίθεται υπό διακινδύνευση από δυσμενείς επιπτώσεις του έργου (ΣτΕ 673/2018, 1973/2017, 2026/2016). Επίσης, στην απόφαση 1411/2016, το ΣτΕ επισημαίνει -το φαινομενικά αυτονόητο- ότι το έννομο συμφέρον εταιρείας δεν επηρεάζεται από τυχόν πλημμέλειες στην δική της αδειοδότηση.

Η προαναφερθείσα 1112/2017 θίγει επίσης και το σημαντικό ζήτημα της δημοσιοποίησης της ΑΕΠΟ στον ειδικό διαδικτυακό τόπο (aero.ypeka.gr) που προβλέφθηκε με το άρθρο 19α του Ν. 4014/2011. Συγκεκριμένα, με την ανάρτηση αυτή «τεκμαίρεται η πλήρης γνώση για κάθε ενδιαφερόμενο προκειμένου να ασκήσει είτε αίτηση ακύρωσης είτε οποιοδήποτε άλλο ένδικο βοήθημα». Συνεπώς, «από τη επομένη της ανάρτησης ... ή, σε περίπτωση που η ΑΕΠΟ έχει αναρτηθεί και στον δικτυακό χώρο του προγράμματος “Διαύγεια”, από την επομένη της τελευταίας από τις δύο

²¹ Σχετικές και οι ΣτΕ 673/2018 και 2752/2013.

αναρτήσεις, εκκινεί η προθεσμία ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας». Σε αντίθεση με το υπό 4014/2011 καθεστώς, κατά το οποίο είναι άκυρη η ΑΕΠΟ που δεν έχει αναρτηθεί στο διαδίκτυο, υπό το προϊσχύον πλαίσιο, η ανάρτηση στον ιστότοπο “Διαύγεια” δεν αποτελούσε συστατικό τύπο της διαδικασίας και άρα δεν επηρέαζε την ισχύ της ΑΕΠΟ (ΣτΕ 1973/2017). Ως εκ τούτου εύλογα προκύπτει το ερώτημα σχετικά με το πώς τεκμαιρόταν ότι οι ενδιαφερόμενοι είχαν λάβει γνώση σχετικά με την έγκριση των όρων προκειμένου να αρχίσει η 60ήμερη προθεσμία άσκησης της αίτησης ακύρωσης. Κατά την ΣτΕ 673/2018, αυτό κρινόταν ως ένας συνδυασμός της τήρησης των προβλεπόμενων διατυπώσεων δημοσιότητας και της παρόδου ικανού χρονικού διαστήματος από αυτήν σε συνδυασμό με το εύλογο ενδιαφέρον των αιτούντων και τις εκάστοτε ιδιαίτερες περιστάσεις. Στην εν λόγω περίπτωση, η αίτησης ακύρωσης απορρίφθηκε ως εκπρόθεσμη καθώς κατατέθηκε 3 χρόνια μετά τη δημοσίευση της ΑΕΠΟ ενώ το υπό κρίση έργο είχε λάβει ευρεία δημοσιότητα στην τοπική κοινωνία.²² Περαιτέρω, στην 1112/2017, το ΣτΕ επισημαίνει πως απαράδεκτα προσβάλλεται με την αίτηση ακύρωσης η ΠΠΠΑ καθώς έχει το χαρακτήρα γνωμοδότησης και όχι εκτελεστής πράξης, πράγμα που ισχύει για όλες τις γνωμοδοτήσεις που προβλέπονται κατά το στάδιο διαβούλευσης (ΣτΕ 1619/2016).

Σχετικά με το φλέγον θέμα της κατάργησης της αρμοδιότητας συνυπογραφής της ΑΕΠΟ από τον εκάστοτε συναρμόδιο Υπουργό, δεν απασχόλησε τη νομολογία ως προς τη συνταγματικότητά της, όπως διαφαίνεται και στην απόφαση 2814/2013 (Γώγος, 2016). Στην εν λόγω απόφαση το ΣτΕ υπογραμμίζει ότι «αποφάσεις εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων προηγούμενες της έναρξης ισχύος του ν. 4014/2011, υπάγονται εφεξής ως προς την ανανέωση ή την τροποποίησή τους στην αποκλειστική αρμοδιότητα του ΥΠΕΚΑ», απορρίπτοντας αντίθετους ισχυρισμούς της αιτούσας²³. Όπως προαναφέρθηκε, ο Ν. 4014/2011 αντικατέστησε την συναρμοδιότητα υπογραφής με γνωμοδότηση του Υπουργού Πολιτισμού, της δασικής υπηρεσίας και του ΕΟΤ κατά περίπτωση. Ελλείψει της γνωμοδότησης αυτής, η ΑΕΠΟ πρέπει να ανακληθεί, κάτι που επιβεβαιώθηκε και στην ΣτΕ 3979/2015, η οποία απέρριψε αίτηση ακύρωσης κατά της ανάκλησης ΑΕΠΟ λόγω μη γνωμοδότησης της δασικής υπηρεσίας για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων φωτοβολταϊκού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε δασική έκταση. Ενδιαφέρον είναι σε αυτό το σημείο να παρατεθεί ότι το κριτήριο προσδιορισμού του κατά περίπτωση συναρμόδιου για την υπογραφή Υπουργού υπήρξε

²² Σχετικές και οι ΣτΕ 3762/2015 και 3224/2014.

²³ Το ίδιο αναφέρεται και στην 3344/2017.

αντικείμενο αμφισβητήσεων και προβαλλόμενος λόγος ακύρωσης της ΑΕΠΟ σε πολλές περιπτώσεις. Όπως κρίθηκε στις αποφάσεις 3344/2017 και 2560/2017, οι συναρμόδιοι Υπουργοί για την έκδοση απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων προσδιορίζονταν με βάση τη φύση του έργου ή της δραστηριότητας και όχι με κριτήριο τις γενικότερες επιπτώσεις από το προβλεπόμενο έργο ή δραστηριότητα²⁴. Οι προαναφερόμενες αποφάσεις απέρριψαν το επιχείρημα για συναρμοδιότητα του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης κατά της έγκριση περιβαλλοντικών όρων εργοστασίου παραγωγής τσιμέντου και διωλιστηρίου αντίστοιχα, καθώς σύμφωνα με την 3344/2017 «ο υπουργός αυτός είναι αρμόδιος μόνον όταν το έργο ή η δραστηριότητα αφορά στην εγκατάσταση μονάδας επεξεργασίας αστικών λυμάτων ή στη δημιουργία χώρου επεξεργασίας και διάθεσης απορριμμάτων».

Περαιτέρω, ένα θέμα που απασχόλησε μία σειρά αποφάσεων του ΣτΕ ήταν η διαδικασία ανανέωσης της ΑΕΠΟ. Ειδικότερα, κατά τις αποφάσεις 101/2018 και 4263/2015²⁵ η απλή ανανέωση της ΑΕΠΟ είναι επιτρεπτή πριν από τη λήξη ισχύος της ή μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα από αυτή, διαφορετικά θα πρέπει να τηρηθεί εξαρχής η διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η δεύτερη εκ των αποφάσεων θεωρεί “εύλογο” χρονικό διάστημα μεταξύ της υποβολής φακέλου και της ανανέωσης περιβαλλοντικών όρων τα 4 χρόνια (!) για ατμοηλεκτρικό σταθμό της ΔΕΗ. Ο Ν. 4014/2011 (άρθρο 11 παρ. 5) προβλέπει υποχρέωση υποβολής αίτησης ανανέωσης της ΑΕΠΟ το αργότερο 2 μήνες πριν τη λήξη ισχύος της. Ωστόσο, κατά την απόφαση 2132/2016 η τήρηση της προθεσμίας αυτής «δεν συνδέεται με τη δυνατότητα ανανέωσης ή μη της υφιστάμενης ΑΕΠΟ, αλλά μόνον με την διατήρησή της και μετά την λήξη της ισχύος της. Συνεπώς, η μη τήρησή της ... δεν συνεπάγεται οριστική απώλεια της δυνατότητας ανανέωσης της ΑΕΠΟ, αλλά μόνον την διακοπή υλοποίησης του έργου μέχρι είτε την εντός ευλόγου χρόνου από τη λήξη τους ανανέωση των περιβαλλοντικών όρων είτε την έγκριση νέων». Περαιτέρω, με βάση την ΣτΕ 1114/2015, η κρίση της Διοικήσεως, με βάση την οποία δεν επέρχονται ουσιαστικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον ούτε ουσιώδεις μεταβολές των δεδομένων, επί των οποίων στηρίχθηκε η αρχική έγκριση περιβαλλοντικών όρων και άρα δεν απαιτείται να τηρηθεί εκ νέου η διαδικασία, αλλά αρκεί η ανανέωση των όρων, μπορεί να προκύπτει από την αιτιολογία της απόφασης ανανέωσης χωρίς να απαιτείται έκδοση ιδιαίτερης πράξης. Πάντως, όταν προσβάλλεται

²⁴ Σχετικές και οι ΣτΕ 3139/2015 και 2940/2017.

²⁵ Όπως επίσης και στις ΣτΕ 1114/2015, 960/2015 και 2727/2014.

η πράξη ανανέωσης των όρων δεν μπορούν να προβληθούν λόγοι ακύρωσης που ανάγονται στην αρχική ΑΕΠΟ και άρα ούτε πλημμέλειες της αρχικής ΜΠΕ²⁶.

Μία ακόμη πρόβλεψη του Ν. 4014/2011, σύμφυτη με τον καθορισμό ισχύος της ΑΕΠΟ σε 10 έτη (άρθρο 2 παρ. 8 περ. γ'), ήταν η δυνατότητα παράτασης των υφιστάμενων κατά την έκδοση του νόμου ΑΕΠΟ μέχρι τα 10 έτη εφόσον δεν έχει επέλθει ουσιαστική μεταβολή των δεδομένων βάσει των οποίων εκδόθηκαν. Όπως εκτέθηκε ανωτέρω, η παράταση αυτή πρακτικά παρεχόταν με μία τυπική έγκριση της Διοίκησης έπειτα από δήλωση του ενδιαφερόμενου φορέα περί μη αλλαγής των συνθηκών. Την παρακινδυνευμένη αυτή πρακτική επιχείρησε να ανακόψει το ΣτΕ θέτοντας αυστηρότερους όρους στην έγκριση της παράτασης. Συγκεκριμένα με την 3162/2015 ακύρωσε απόφαση παράτασης περιβαλλοντικών όρων του 2014 για τη διενέργεια ερευνητικών γεωτρήσεων έως το 2021, καθώς η προσβαλλόμενη, «η οποία δεν βεβαιώνει τη συνδρομή των ουσιαστικών προϋποθέσεων εφαρμογής του ν. 4014/2011 και δεν διαπιστώνει αιτιολογημένα την κρίσιμη μη μεταβολή των δεδομένων, επί των οποίων στηρίχθηκε η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων του έργου, δεν αποτελεί την απαιτούμενη για την ως άνω παράταση διαπιστωτική πράξη του άρθρου 2 παρ. 8 περ. γ' του ν. 4014/2011 και είναι ακυρωτέα»²⁷.

Επιπλέον, όσον αφορά στην εκ των υστέρων παρακολούθηση του έργου, στην πρόσφατη απόφαση 1302/2018 το ΣτΕ αναφέρει ότι στην περίπτωση που, έπειτα από την έκδοση της ΑΕΠΟ, κατά τη φάση κατασκευής του έργου, ανακύψουν σοβαρά προβλήματα υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή υπάρξουν επιπτώσεις που δεν είχαν προβλεφθεί στην ΜΠΕ, απαιτείται τροποποίηση των όρων που έχουν εγκριθεί και εάν αυτό κρίνεται απαραίτητο κατά περίπτωση, χορηγείται αναστολή εκτελέσεως της υπό τροποποίηση ΑΕΠΟ. Η ερμηνεία αυτή είναι σύμφωνη με την διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 6 του Ν. 4014/2011, κατά την οποία κατά το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την υποβολή φακέλου τροποποίησης μέχρι την έκδοση της νέας τροποποιημένης ΑΕΠΟ, η υφιστάμενη ΑΕΠΟ διατηρείται σε ισχύ. Στην εν λόγω περίπτωση, ωστόσο, το δικαστήριο έκρινε παράνομη της αναστολή ισχύος της ΑΕΠΟ, εφόσον δεν είχαν διαπιστωθεί νεότερα δεδομένα που να δικαιολογούν την τροποποίηση της και σε κάθε περίπτωση δεν είχε κινηθεί τέτοια διαδικασία από τους ενδιαφερόμενους.

Ακόμη, στην ΣτΕ 571/2018, το δικαστήριο έκρινε παράνομη της ανάκληση ΑΕΠΟ λόγω ασυμφωνίας της με μεταγενέστερες της έκδοσής της νομοθετικές διατάξεις, καθώς είναι δεδομένο πως κάθε απόφαση εκδίδεται με βάση τα ισχύοντα

²⁶ ΣτΕ 4263/2015, 1114/2015, 4224/2013.

²⁷ Σχετική και η 2477/2017.

κατά το χρόνο εκείνο νομικά και πραγματικά δεδομένα, η δε συμμόρφωσή με τις νέες διατάξεις είναι δυνατή με τροποποίησή της.

Ένα επιπλέον επιχείρημα το οποίο αποτέλεσε επικαλούμενο λόγο ακύρωσης των προσβαλλόμενων ΑΕΠΟ ήταν η έλλειψη εκτίμησης της σωρευτικής δράσης του υπό κρίση έργου με άλλα ομοειδή έργα στην ίδια περιοχή, επιχείρημα που εδράζεται στη γενικότερη αρχή του σεβασμού της «φέρουσας ικανότητας των οικοσυστημάτων». Σύμφωνα με την 1973/2017 σχετικά με την έγκριση περιβαλλοντικών όρων για ΑΠΕ, «η χορήγηση της άδειας εγκαταστάσεως επιτρέπεται μόνον εάν έχει προηγηθεί σε επίπεδο νομού ή, πάντως, σχετικώς ευρείας διοικητικής περιφέρειας (επαρχίας κλπ.) συνολική μελέτη, κατά την οποία έχουν συνεκτιμηθεί αφ' ενός μεν οι ενεργειακές ανάγκες, τις οποίες πρόκειται να καλύψουν οι προς εγκατάσταση σταθμοί, αφ' ετέρου δε, και προεχόντως, οι επιπτώσεις στην περιοχή από την εγκατάσταση του συνόλου των ανεμογεννητριών και να προσδιορίζεται ο συνολικός αριθμός των αιολικών σταθμών και ανεμογεννητριών που μπορεί να εγκατασταθούν στην περιοχή, ενιαίως ή κατά τμήματα αυτής, χωρίς να σημειώνεται υπέρβαση στην φέρουσα ικανότητά τους στον τομέα αυτόν»²⁸. Ακολούθως στην 2814/2013, το ΣτΕ απορρίπτει λόγο ακύρωσης που στην ουσία στρέφεται κατά του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ στην κρίσιμη περιοχή και της αντίστοιχης επί αυτού Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Σε άλλη σχετική απόφαση, την 3344/2017, το ΣτΕ απέρριψε λόγο ακυρώσεως περί μη συνεκτίμησης των επιπτώσεων βιομηχανίας τσιμέντου με άλλες βιομηχανίες της περιοχής, καθώς η κρινόμενη τροποποιητική των περιβαλλοντικών όρων απόφαση αφορούσε υιοθέτηση βέλτιστης τεχνικής με σκοπό την μείωση των εκπεμπόμενων ρύπων χωρίς κατά τα άλλα μεταβολή στη λειτουργία της μονάδας²⁹. Σε ανάλογη φιλοσοφία κινούνται και αποφάσεις 2463/2017, 1619/2016 και 454/2014, με βάση τις οποίες η αδειοδότηση έργων που αφορούν στην εκμετάλλευση υδάτων πρέπει να συμφωνεί με τα γενικότερα σχέδια διαχείρισης υδατικών πόρων ανά περιοχή.

Όσον αφορά στη δημοσιότητα της ΜΠΕ οι αποφάσεις 3139/2015 και 4243/2014 αναφέρουν πως «η δημοσιοποίηση της Μ.Π.Ε. αποτελεί ουσιώδη τύπο για την έκδοση της απόφασης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων, η παράλειψη τήρησής του οποίου επιφέρει ακυρότητα της εν λόγω απόφασης». Ωστόσο, δεν προβλέπουν υποχρέωση εκ νέου δημοσιοποίησης μετέπειτα συμπληρωματικών στοιχείων της ΜΠΕ, όταν αυτά «ανάγονται σε σημειακές βελτιώσεις και λεπτομερειακά επιμέρους θέματα, μη

²⁸ Σχετικές και οι 1422/2013 και 569/2012.

²⁹ Σχετική και η ΣτΕ 1804/2018.

επηρεάζοντα τις βασικές παραδοχές της μελέτης». Επιπρόσθετα, σχετικά με το ζήτημα της κατάρτισης των επιστημόνων που εκπονούν ΜΠΕ, η απόφαση 2560/2017 ορίζει ότι «προαπαιτούμενο της επιστημονικής εγκυρότητας της υποβαλλόμενης προς έγκριση ΜΠΕ είναι η συμμετοχή στην κατάρτισή της των επιστημόνων εκείνων, οι οποίοι έχουν την απαιτούμενη για την εξέταση των επιπτώσεων του έργου ή της δραστηριότητας ειδικότητα, η δε συμμετοχή επιστημόνων ορισμένης ειδικότητας δεν είναι αναγκαία εάν δεν πιθανολογούνται ουσιώδεις επιπτώσεις στον τομέα της ειδικότητάς τους από τη κατασκευή του έργου».

Επιλεγικά, μία απόφαση που αξίζει να αναφερθεί είναι η 2152/2015, η οποία αφορά αίτηση ακύρωσης που ασκήθηκε κατά ΑΕΠΟ για το έργο «Ανάπλαση της οδού Πανεπιστημίου και επέκταση του τραμ με συναφείς κυκλοφοριακές ρυθμίσεις στο πλαίσιο της Ανασυγκρότησης του κέντρου της Αθήνας με άξονα την οδό Πανεπιστημίου». Με αφορμή την εν λόγω ΑΕΠΟ, το ΣτΕ έκρινε ότι οι παρεμβάσεις που αδειοδοτήθηκαν με την κρινόμενη απόφαση, λόγω της θέσης αλλά και της μεγάλης τους έκτασης, επρόκειτο «να επηρεάσουν την μορφή, την ισορροπία και τη λειτουργία της πόλης σε πολλά επίπεδα. ... Παρά ταύτα, με την προσβαλλόμενη πράξη η Διοίκηση επιχειρεί την περιβαλλοντική αδειοδότηση της όλης «παρέμβασης στην οδό Πανεπιστημίου» ... με τη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων έργου. Αυτή, όμως, προβλέπεται από τη νομοθεσία προκειμένου περί έργων και δραστηριοτήτων που εκτελούνται ... στο πλαίσιο προγραμμάτων και σχεδίων ... και όχι για τα ίδια τα προγράμματα και τα σχέδια αυτά, η εκτίμηση των επιπτώσεων των οποίων στο περιβάλλον έχει άλλα χαρακτηριστικά και διενεργείται με διαφορετικά κριτήρια και σύμφωνα με άλλη διαδικασία». Κατά το ΣτΕ, η Διοίκηση επιχείρησε λανθασμένα να εντάξει το όλο εγχείρημα στη διαδικασία περιβαλλοντικής εκτίμησης έργων και δραστηριοτήτων, στην οποία ενέπιπτε ένα υποσύνολο μόνο της παρέμβασης, ήτοι η επέκταση του τραμ, ενώ έπρεπε να υπαχθεί στην διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης σχεδίων και προγραμμάτων και να υποβληθεί σε ΣΜΠΕ.

Τέλος, άξια αναφοράς είναι και η απόφαση 277/2014 της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ σχετικά εγκατάσταση κεραίας κινητής τηλεφωνίας, η οποία χορήγησε την αναστολή με βάση το γεγονός ότι δεν υπήρχε στα στοιχεία του φακέλου έκθεση ή μελέτη επί των επιπτώσεων της κεραίας στο περιβάλλον, παρά το γεγονός ότι με τον Ν. 4014/2011 η κατηγορία αυτή υπάγεται σε ΠΠΔ και δεν απαιτείται η εκπόνηση μελέτης. Η κρίση αυτή αποτυπώνει τον προβληματισμό του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου και αφήνει ανοικτό το ερώτημα σχετικά με το κατά πόσο τηρείται εν προκειμένω η αρχή της προφύλαξης από το νέο καθεστώς υπαγωγής σε ΠΠΔ γενικής εφαρμογής.

Συμπεράσματα

Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αποτελεί αναντίρρητα ένα θεσμό πολύπαθο ως προς τη νομική του ρύθμιση και την πρακτική του εφαρμογή, καθ' όλη της διάρκεια της παρουσίας του στο νομικό γίγνεσθαι της χώρας μας. Η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, συνεχώς εντεινόμενη και με προοδευτικώς αυξανόμενες απαιτήσεις, επιτάσσει τις κυβερνήσεις στην αναζήτηση αποτελεσματικών πολιτικών με γνώμονα τις αρχές της πρόληψης και της βιώσιμης ανάπτυξης. Ωστόσο, οι αρχικές επιδιώξεις και οι στόχοι που τίθενται απέχουν σημαντικά από το τελικώς επιτευχθέν επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος.

Το φαινόμενο αυτό εντείνεται λόγω των χρόνιων συστημικών παθογενειών που χαρακτηρίζουν τη δομή και τη λειτουργία του ελληνικού κράτους. Το ζήτημα της περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων αντιμετωπίζεται ως γραφειοκρατικός μηχανισμός –συχνά μάλιστα ως μηχανισμός διαπλοκής– και όχι ως εργαλείο περιβαλλοντικού σχεδιασμού και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Οι αλληπάλληλες νομοθετικές τροποποιήσεις, η πολυνομία και η έλλειψη κωδικοποίησης του περιβαλλοντικού δικαίου συχνά δημιουργούν εφαρμοστικά κενά, προκαλούν σύγχυση τους διοικητικούς φορείς και ανασφάλεια δικαίου στους διοικουμένους. Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα, υπό το «άλλοθι» της μη γνώσης ή μη κατανόησης του νόμου, οι υπηρεσίες υποχωρούν μπροστά σε οικονομικά ή πολιτικά συμφέροντα, ευνοώντας την εκδήλωση φαινομένων διαφθοράς. Επιπρόσθετα, η υποστελέχωση της δημόσιας διοίκησης, η απουσία κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού, η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων, η αμέτοχη στάση των πολιτών και η χαμηλή προτεραιότητα που δίνεται στα περιβαλλοντικά θέματα είναι κάποιοι ακόμα από τους λόγους που καθιστούν δυσχερή την αποτελεσματική εφαρμογή του θεσμού της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην ελληνική πραγματικότητα (Εξαρχουλέα, 2009, σ. 9).

Προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη δυνατή εφαρμογή του θεσμού στην πράξη, το ελληνικό σύστημα εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων αναθεωρήθηκε δύο φορές, αφενός με τον Ν. 3010/2002, ο οποίος επέφερε σημαντικές

αλλαγές σχετικά με την επιλογή των έργων και την προκαταρκτική εκτίμηση και αφετέρου με τον Ν. 4014/2011, ο οποίος επιχείρησε να αναμορφώσει ριζικά την υπάρχουσα εικόνα. Καθ' όλη την ιστορική εξέλιξη του θεσμού, η νομολογία του Ε' Τμήματος του ΣτΕ αποτέλεσε σημαντικό εργαλείο στην εφαρμογή και ερμηνεία των νομοθετικών κανόνων, την κάλυψη των νομικών κενών, αλλά και την κατάδειξη των κατά διαστήματα προβληματικών διατάξεων που χρήζουν μεταρρύθμισης.

Το ισχύον αναμορφωμένο υπό τον Ν. 4014/2011 σύστημα της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προσανατολισμένο στην ευθεία αντιμετώπιση των αδυναμιών των προηγούμενων καθεστώτων, όσον αφορά θέματα διαφάνειας, δημόσιας διαβούλευσης, απλοποίησης και συντόμευσης διαδικασιών, αν και νομοτεχνικά αποτελεί ένα πολλά υποσχόμενο ρυθμιστικό πλαίσιο, η πρακτική του εφαρμογή δεν μπορεί να θεωρηθεί εξίσου επιτυχημένη. Το συμπέρασμα αυτό μπορεί να εξαχθεί εύκολα από το γεγονός ότι τα βασικά μέτρα που εισήγαγε ο νέος νόμος, με σκοπό να μετριάσει τα προαναφερθέντα προβλήματα, παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ανεφάρμοστα, είτε επειδή δεν έχουν εκδοθεί οι σχετικές υπουργικές αποφάσεις ή προεδρικά διατάγματα είτε επειδή μολονότι έχουν εκδοθεί δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή, όπως στην περίπτωση του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου, το οποίο επρόκειτο να αποτελέσει το βασικό εργαλείο οργάνωσης και εξορθολογισμού της διαδικασίας. Ωστόσο, και στο βαθμό που οι προβλέψεις του Ν. 4014/2011 έχουν τυπικά τεθεί σε εφαρμογή, δεν μπορούν να θεωρηθούν απαλλαγμένες από χρόνιες δυσλειτουργίες σύμφυτες με τη δομή και την υπόσταση του ελληνικού κράτους.

Κρίνεται, επομένως, επιβεβλημένη η άμεση εφαρμογή των προβλέψεων του Ν. 4014/2011 στην ολότητά τους, αρχής γενομένης από το ΗΠΜ, το οποίο αποτελεί ένα σύγχρονο εφαρμοστικό εργαλείο, σχεδιασμένο ώστε να εξασφαλίζει οργάνωση, διαφάνεια και προσβασιμότητα σε κάθε στάδιο της διαδικασίας, καθώς και των συμπληρωματικών μέτρων υποδομής, ώστε να αναβαθμιστεί το ποιοτικό επίπεδο και να εξασφαλισθεί η αντικειμενικότητα και η αμεροληψία των διενεργούμενων περιβαλλοντικών μελετών και ελέγχων. Επιπλέον, απαραίτητη κρίνεται και η ενίσχυση της αποδοτικότητας των επιλαμβανόμενων αρχών και υπηρεσιών με την εκπαίδευση του υπάρχοντος προσωπικού και τον διορισμό νέων, επαρκώς καταρτισμένων επί του θέματος υπαλλήλων.

Ο θεσμός της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων αποτελεί ένα θεμελιώδες όργανο άσκησης περιβαλλοντικής πολιτικής, το οποίο, οριοθετημένο από ένα ολοκληρωμένο και ευκρινές νομικό πλαίσιο και υποστηριζόμενο στην πράξη από αμερόληπτους και λειτουργικούς φορείς μπορεί να

συμβάλει αποφασιστικά στην ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος και παράλληλα να αποτελέσει μοχλό ενίσχυσης της οικονομικής δραστηριότητας, πάντα εντός των ορίων που θέτει η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Barker, A. & Wood, C. (1999). An evaluation of EIA system performance in eight EU countries. *Environmental Impact Assessment Review*, 19, 387-404.

GHK. (2010). *Collection of information and data to support the Impact Assessment study of the review of the EIA Directive: A study for DG Environment*. Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/collection_data.pdf.

Botetzagias, I. (2008). The environmental impact assessment and auditing process in Greece: evidence from the prefectural level. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 26(2), 115-125.

Glasson, J., Therivel, R. & Chadwick, A. (2005). *Introduction to Environmental Impact Assessment*. London: Routledge.

Pediaditi, K., Baniyas, G., Sartzetakis, E. & Lampridi, M. (2018). Greece's reformed EIA system: Evaluating its implementation and potential. *Environmental Impact Assessment Review*, 73, 90-103.

Cashmore, M., Christophilopoulos, E. & Cobb, D. (2002). An evaluation of the quality of environmental impact statements in Thessaloniki, Greece. *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, 4(4), 371-395.

Ελληνική

WWF. (2015). *Δεσμεύσεις και εφαρμογή. Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2015-FINAL.pdf>.

WWF. (2005). *Δεσμεύσεις χωρίς εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε από: <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf>.

WWF. (2016). *Νόμος και περιβάλλον στην Ελλάδα. Έκθεση 2016 για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας*. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2016.pdf>.

Αλεφάντη, Α. (2015). *Η Διοίκηση ως παράγων εξισορρόπησης μεταξύ των αναγκών προστασία του περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης*. Ανακτήθηκε από: www.nsk.gr/documents/15678/.../Επ.../4001f193-3e9d-4bb7-b7a3-21f50d1df48e

Αραβώσης, Κ. (2002). Η χρήση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων στον σχεδιασμό και την αξιολόγηση έργων. *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 6(1), 74-91.

- Ασημακοπούλου, Μ. (1994). Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. *Νόμος και Φύση*, 141-152.
- Γιαννακούρου, Γ. (Ιούλιος 2005). Το κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε 27 Ιουνίου 2018 από: <https://nomosphysis.org.gr/9733/to-koivotiko-dikaio-periballontos-sti-nomologia-tou-symbouliou-tis-epikrateias-ioulios-2005/?st=>
- Γώγος, Κ. (2005). *Η δικαστική προσβολή παραλείψεων της διοίκησης*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Γώγος, Κ. (2014). Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο ενωσιακό δίκαιο: διαδικαστική απλώς ή και ουσιαστική διασφάλιση του περιβαλλοντικού αγαθού;. *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*, (2), 203-207.
- Γώγος, Κ. (2016). Η μεταρρύθμιση της περιβαλλοντικής αδειοδότησης με τον ν. 4014/2011 - πέντε χρόνια μετά. *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου*, (2), 181-191.
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (2011). *ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ, ΡΥΘΜΙΣΗ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΝ ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΥΠΕΚΑ»*. Ανακτήθηκε από: http://www.oke.gr/opinion/op_265.pdf.
- Εξαρχουλέα, Ι. (5 Απριλίου 2009). Ζητήματα περιβαλλοντικής αδειοδότησης. *Ένθετο "Δαίμων της Οικολογίας"*, εφημερίδα "Αυγή", 9-11.
- Ευστρατίου, Π.-Μ. (1999). Κύρωση περιβαλλοντικών όρων με νόμο και προστασία του περιβάλλοντος. *Περιβάλλον και Δίκαιο*, (4), 524-543.
- Καρακώστας, Ι. (2011). *Περιβάλλον & Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Κίσσου, Μ. (2013). *Η διαδικασία της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας* (Διπλωματική εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Κουβαράς, Η. (2010). Η διεκυστίνδα Νομοθέτη - Δικαστή στη Διαδικασία Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. *Θεωρία & πράξη διοικητικού δικαίου*, (7), 748-768.
- Κουτούπα, Ε. (2014). Η απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών στο παράδειγμα της περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων σύμφωνα με τον Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α-209/21-9-2011). Στο Α. Μακρυνδημήτρης, Σαμάτας, Πραβίτα (Επιμ.). *4ο Συνέδριο Διοικητικών Επιστημόνων. Μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση: Δυνατότητες, Προοπτικές, Αδυναμίες* (σσ. 93-97). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ε. (2008). *Δίκαιο του περιβάλλοντος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ε. (2011). Η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Στο Α. Γεωργιάδης (Επιμ.). *Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Ζητήματα νομικής προστασίας του περιβάλλοντος* (σσ. 66-89). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ε. (2016). Η συμβολή του Κωνσταντίνου Μενουδάκου στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας για τον θεσμό της εκτίμησης των περιβαλλοντικών

επιπτώσεων. Στο Α. Σακελλαροπούλου, Σιούτη, Κουφάκη (Επιμ.). *Ελληνική Εταιρία Δικαίου του Περιβάλλοντος. Ο δικαστής, ο νόμος και το περιβάλλον* (σσ. 47-72). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Κρεμλής, Γ. (Φεβρουάριος 2008). Αξιολόγηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μεγάλων έργων και χρηματοδοτικά μέσα. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε 29 Ιουνίου 2018 από: <https://nomosphysis.org.gr/11253/aksiologisi-periballontikon-epiptoseon-megalon-ergon-kai-xrimatodotika-mesa-febrouarios-2008/?st=%CE%91%CE%9E%CE%99%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%97%CE%A3%CE%97%20%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%92%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D%20%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%A0%CE%A4%CE%A9%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D%20%CE%9C%CE%95%CE%93%CE%91%CE%9B%CE%A9%CE%9D%20%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%A9%CE%9D>.

Λαζαρέτου, Θ. (1991). Σκέψεις για πληρέστερη νομοθετική ρύθμιση του θεσμού της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ). *Διοικητική Δίκη*, 1261-1267.

Πισιμίση, Μ., Παπακωνσταντίνου, Γ.-Φ. & Χριστοδούλου, Μ. (2017). *Διαχρονική συγκριτική ανάλυση του ελληνικού θεσμικού πλαισίου περιβαλλοντικής αδειοδότησης*. Ανακτήθηκε 22 Ιουνίου 2018 από: https://www.academia.edu/34882615/%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%83%CF%85%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%B%CF%85%CF%83%CE%B7_%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE.

Μαριά, Ε.-Α. (2002). Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) και εξορυκτικές δραστηριότητες μεταλλευμάτων. *Περιβάλλον και Δίκαιο*, (1), 92-99.

Μενουδάκος, Κ. (Ιανουάριος 2007). Αναθεώρηση του άρθρου 24 του Συντάγματος. Μια οπισθοδρομική πρόταση. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε 27 Ιουνίου 2018 από: <https://nomosphysis.org.gr/10709/anatheorisi-tou-arthrou-24-tou-suntagmatos-mia-opisthodromiki-protasi-ianouarios-2007/?st=%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%B8%CE%B5%CF%8E%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF%CF%85%2024%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%AC%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82.%20%CE%9C%CE%B9%CE%B1%20%CE%BF%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B8%CE%BF%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7>.

Μενουδάκος, Κ. (Απρίλιος 2005). Η απαίτηση του γενικού σχεδιασμού και της συνολικής εκτίμησης στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε 28 Ιουνίου 2018 από: <https://nomosphysis.org.gr/9564/i-apaitisi-tou-genikou-sxediasmou-kai-tis-sunolikis-ektimisis-sti-nomologia-tou-sumbouliou-tis-epikrateias-aprilios-2005/?st=%CE%97%20%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D%20%CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%20%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%AF%CE%BC%CE%B7%CF%83%CE%>

B7%CF%82%20%CF%83%CF%84%CE%B7%20%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AF.

Μουστάκας, Μ. (2016). Ο δικαστικός έλεγχος της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων με νόμο και το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Θεωρία και Πράξη Διοικητικού Δικαίου*, (5), 425-442.

Παπαδημητρίου, Γ. (1992). Οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ. Ένα παράδειγμα στρεβλής εφαρμογής του ελληνικού προς το κοινοτικό δίκαιο. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, 243επ.

Παπαπετρόπουλος, Α. (2004). Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. *Τόμος Τιμητικός του Συμβουλίου της Επικρατείας - 75 χρόνια* (σσ. 1173-1189). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Παπαπετρόπουλος, Α. (Ιούλιος 2003). Οι γενικές αρχές του ακυρωτικού ελέγχου κατά τη διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε 27 Ιουνίου 2018 από: <https://nomosphysis.org.gr/7038/oi-genikes-arxes-tou-akurotikou-elegxou-kata-ti-diadikasia-ektimisis-ton-periballontikon-epiptoseon-ergon-kai-drastiriotiton-ioulios-2003/?st=%CE%9F%CE%B9%20%CE%B3%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%AD%CF%82%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%B1%CE%BA%CF%85%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D%20%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CE%B3%CF%87%CE%BF%CF%85%20%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%20%CF%84%CE%B7%20%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%20%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%AF%CE%BC%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD>

Συνήγορος του Πολίτη (2008). *Ετήσια έκθεση 2008*. Ανακτήθηκε από: <https://www.synigoros.gr/resources/docs/1ee2008.pdf>

Σιούτη, Γ. (2011). *Εγχειρίδιο δικαίου περιβάλλοντος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Σωτηράκου, Α. (2015). *Αξιολόγηση περιβαλλοντικής μελέτης ενός τεχνικού έργου (Διπλωματική εργασία)*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Τάχος, Α. (2006). *Δίκαιο προστασίας του περιβάλλοντος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Φλώρου, Μ. (Απρίλιος 2005). Το νέο σύστημα περιβαλλοντικής αξιολόγησης και επιβολής περιβαλλοντικών όρων. *Νόμος και Φύση*. Ανακτήθηκε 8 Αυγούστου 2018 από: <https://nomosphysis.org.gr/9504/to-neo-sustima-periballontikis-aksiologisis-kai-epibolis-periballontikon-oron-aprilios-2005/?st=>.

Χαροκόπου, Α. (2004). Η διαδικασία της εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. *Τόμος τιμητικός του Συμβουλίου της Επικρατείας - 75 χρόνια* (σσ. 1219-1235). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι:

Υπουργικές Αποφάσεις και Προεδρικά Διατάγματα που έχουν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 4014/2011

Άρθρο νόμου	Αριθμός απόφασης	Τίτλος απόφασης	Αριθμός ΦΕΚ
Άρθρο 1 παρ. 4	ΥΑ 1958/2012	Κατάταξη δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες	B' 21/13.01.2012
	ΥΑ 20741/2012	Τροποποιήσεις αρχικής απόφασης	B' 1565/8.5.2012
	ΥΑ 166476/2013		B' 595/14.3.2013
	ΥΑ 65150/1780/2013		B' 3089/4.12.2013
	ΥΑ 173829/2014		B' 2036/25.7.2014
	ΥΑ 37674/2016		B' 2471/10.8.2016
	ΥΑ 2307/2018		B' 439/14.2.2018
Άρθρο 2 παρ. 7	ΥΑ 48963/2012	Προδιαγραφές περιεχομένου Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Α.Ε.Π.Ο.) για έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α'	B' 2703/5.10.2012
	ΥΑ 1915/2018	Τροποποίηση της αρχικής απόφασης	B' 304/2.2.2018
Άρθρο 2 παρ. 13	ΥΑ 167563/ΕΥΠΕ/2013	Εξειδίκευση των διαδικασιών και των ειδικότερων κριτηρίων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων των άρθρων 3, 4, 5, 6 και 7 του Ν. 4014/2011, των ειδικών εντύπων των ανωτέρω διαδικασιών, καθώς και κάθε άλλου σχετικού με τις διαδικασίες αυτές θέματος	B' 964/19.4.2013
	ΥΑ 1915/2018	Τροποποίηση της αρχικής απόφασης	B' 304/2.2.2018
Άρθρο 2 παρ. 14	Δεν έχει εκδοθεί		
Άρθρο 8 παρ. 3	Αναλυτικά στον πίνακα 2	Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ) για έργα κατηγορίας Β'	Αναλυτικά στον πίνακα 2
Άρθρο 10 παρ. 2	ΥΑ 52983/1952/2013	Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β'	B' 2436/27.9.2013
Άρθρο 11 παρ. 3, 4, 5, 6 και άρθρο 10 παρ. 2	ΥΑ 170225/2014	Εξειδίκευση των περιεχομένων των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας	B' 135/27.1.2014
	ΥΑ 1915/2018	Τροποποίηση της αρχικής απόφασης	B' 304/2.2.2018
Άρθρο 12 παρ. 2	ΥΑ 15277/2012	Εξειδίκευση διαδικασιών για την ενσωμάτωση στις Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων ή στις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις της	B' 1077/9.4.2012

		προβλεπόμενης από τις διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας έγκρισης επέμβασης, για έργα και δραστηριότητες κατηγοριών Α και Β	
Άρθρο 13 παρ. 1	ΥΑ 21697/2012	Συγκρότηση Κεντρικού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΚΕΣΠΑ)	ΥΟΔΔ 224/3.5.2012
	ΥΑ 62732/2013	Κανονισμός Λειτουργίας του Κεντρικού Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΚΕΣΠΑ)	Β' 3263/20.12.2013
Άρθρο 14 παρ. 5	ΠΔ 132/2017 (άρθρο 26)	Οργανισμός Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Υ.Π.ΕΝ) - Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης	Α' 160/30.10.2017
Άρθρο 16 παρ. 6	Δεν έχει εκδοθεί		
Άρθρο 17 παρ. 8	Δεν έχει εκδοθεί		
Άρθρο 18 παρ. 5	ΥΑ 30651/2014	Εξειδίκευση των προδιαγραφών, του τρόπου παροχής και συντήρησης, των διαδικασιών και αδειών ηλεκτρονικής πρόσβασης και εισαγωγής πληροφοριών καθώς και κάθε αναγκαίας λεπτομέρειας για την οργάνωση, υλοποίηση και λειτουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ)	Β' 1817/2.7.2014
Άρθρο 19 παρ. 9	ΥΑ 1649/45/2014	Εξειδίκευση των διαδικασιών γνωμοδοτήσεων και τρόπου ενημέρωσης του κοινού και συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στη δημόσια διαβούλευση κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων της Κατηγορίας Α', καθώς και κάθε άλλης σχετικής λεπτομέρειας	Β' 45/15.1.2014
Άρθρο 19α παρ. 2	ΥΑ 21398/2012	Ίδρυση και λειτουργία ειδικού δικτυακού τόπου για την ανάρτηση των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) των αποφάσεων ανανέωσης ή τροποποίησης ΑΕΠΟ	Β' 1470/3.5.2012
Άρθρο 20 παρ. 5	Δεν έχει εκδοθεί		
Άρθρο 20 παρ. 7	Δεν έχει εκδοθεί		
Άρθρο 20 παρ. 17	Δεν έχει εκδοθεί		
Άρθρο 20 παρ. 18	Δεν έχει εκδοθεί		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ:

Ερωτηματολόγιο της ΚΥΑ 69269/5387/1990

I.- Ονομασία και είδος του έργου ή της δραστηριότητας

- Γεωγραφική θέση και έκταση του έργου ή της δραστηριότητας (π.χ. περιγραφή του υπάρχοντος περιβάλλοντος στη γεωγραφική θέση που πρόκειται να πραγματοποιηθεί το έργο ή η δραστηριότητα).

- Όνομα και διεύθυνση αρμοδίου.

- Σύντομη περιγραφή του έργου (π.χ. μέγεθος, είδη και ποσότητες α' υλών, είδη και ποσότητες παραγομένων προϊόντων, σύντομη περιγραφή της παραγωγικής διαδικασίας με αντίστοιχη παράθεση συνοπτικού διαγράμματος ροής που θα εμφανίζονται τα προτεινόμενα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης των επιπτώσεων).

II. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

1. ΕΔΑΦΟΣ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει: ΝΑΙ ΊΣΩΣ ΟΧΙ

α) ασταθείς καταστάσεις εδάφους ή αλλαγές στη

γεωλογική διάταξη των πετρωμάτων: - - -

β) διασπάσεις, μετατοπίσεις, συμπίεσεις ή

υπερκαλύψεις του επιφανειακού στρώματος του εδάφους: - - -

γ) αλλαγές στην τοπογραφία ή στα ανάγλυφα

χαρακτηριστικά της επιφάνειας του εδάφους: - - -

δ) καταστροφή, επικάλυψη ή αλλαγή οποιουδήποτε

μοναδικού γεωλογικού ή φυσικού χαρακτηριστικού: - - -

ε) οποιαδήποτε αύξηση της διάβρωσης του εδάφους

από τον άνεμο ή το νερό, επί τόπου ή μακρά του

τόπου αυτού: - - -

στ) αλλαγές στην εναπόθεση ή διάβρωση της

άμμου των ακτών ή αλλαγές στη δημιουργία λάσπης,

στην εναπόθεση ή διάβρωση που μπορούν να αλλάξουν

την κοίτη ενός ποταμού ή ρυακιού ή τον πυθμένα της

θάλασσας ή οποιουδήποτε κόλπου, ορμίσκου ή λίμνης: - - -

ζ) κίνδυνο έκθεσης ανθρώπων ή περιουσιών σε

γεωλογικές καταστροφές όπως σεισμοί, κατολισθήσεις

εδαφών ή λάσπης, καθιζήσεις ή παρόμοιες καταστροφές: - - -

2. ΑΕΡΑΣ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει:

α) σημαντικές εκπομπές στην ατμόσφαιρα ή υποβάθμιση - - -

της ποιότητας της ατμόσφαιρας: - - -

β) δυσάρεστες οσμές: - - -

γ) αλλαγή των κινήσεων του αέρα, της υγρασίας ή της

θερμοκρασίας ή οποιαδήποτε αλλαγή στο κλίμα είτε

τοπικά είτε σε μεγαλύτερη έκταση: - - -

3. ΝΕΡΑ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει:

α) αλλαγές στα ρεύματα, ή αλλαγές στην πορεία ή

κατεύθυνση των κινήσεων των πάσης φύσεως επιφανειακών

υγρών: - - -

β) αλλαγές στο ρυθμό και την ποσότητα απόπλυσης

του εδάφους: - - -

γ) μεταβολές στην πορεία ροής των νερών από

πλημμύρες: - - -

δ) αλλαγές στην ποσότητα του επιφανειακού νερού

σε οποιονδήποτε υδάτινο όγκο: - - -

ε) απορρίψεις υγρών αποβλήτων σε επιφανειακά ή

υπόγεια νερά με μεταβολή της ποιότητάς των: - - -

στ) μεταβολή στην κατεύθυνση ή στην παροχή των

υπογείων υδάτων: - - -

- ζ) αλλαγή στην ποσότητα των υπογείων υδάτων είτε δι' απευθείας προσθήκης νερού ή απόληψης αυτού, είτε δια παρεμπόδισης ενός υπογείου τροφοδότη των υδάτων αυτών σε τομές ή ανασκαφές: - - -
- η) σημαντική μείωση της ποσότητας του νερού, που θα ήταν κατά τα άλλα διαθέσιμο για το κοινό: - - -
- θ) κίνδυνο έκθεσης ανθρώπων ή περιουσιών σε καταστροφές από νερό, όπως πλημμύρες ή παλιρροιακά κύματα: - - -
4. ΧΛΩΡΙΔΑ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει:
- α) αλλαγή στην ποικιλία των ειδών ή στον αριθμό οποιωνδήποτε ειδών φυτών (περιλαμβανομένων και δέντρων, θάμνων κλπ.): - - -
- β) μείωση του αριθμού οποιωνδήποτε μοναδικών σπανίων ή υπό εξαφάνιση ειδών φυτών: - - -
- γ) εισαγωγή νέων ειδών φυρών σε κάποια περιοχή ή παρεμπόδιση της φυσιολογικής ανανέωσης των υπαρχόντων ειδών: - - -
- δ) μείωση της έκτασης οποιασδήποτε αγροτικής καλλιέργειας: - - -
5. Πανίδα: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει:
- α) αλλαγή στην ποικιλία των ειδών ή στον αριθμό οποιωνδήποτε ειδών ζώων (πτηνών, ζώων περιλαμβανομένων των ερπετών, ψαριών και θαλασσινών βενθικών οργανισμών ή εντόμων): - - -
- β) μείωση του αριθμού οποιωνδήποτε μοναδικών σπανίων ή υπό εξαφάνιση ειδών ζώων: - - -
- γ) εισαγωγή νέων ειδών ζώων σε κάποια περιοχή ή παρεμπόδιση της αποδημίας ή των μετακινήσεων των ζώων: - - -
- δ) χειροτέρευση του φυσικού περιβάλλοντος των υπαρχόντων ψαριών ή άγριων ζώων: - - -
6. ΘΟΡΥΒΟΣ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει:
- α) αύξηση της υπάρχουσας στάθμης θορύβου; - - -
- β) έκθεση ανθρώπων σε υψηλή στάθμη θορύβου; - - -
7. ΧΡΗΣΗ ΓΗΣ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει σημαντική μεταβολή της παρούσας ή της προγραμματισμένης για το μέλλον χρήσης γης; - - -
8. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει:
- α) αύξηση του ρυθμού χρήσης/αξιοποίησης οποιουδήποτε φυσικού πόρου; - - -
- β) σημαντική εξάντληση οποιουδήποτε μη ανανεώσιμου φυσικού πόρου; - - -
9. ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: Το προτεινόμενο έργο ενέχει κίνδυνο έκρηξης ή διαφυγή επικίνδυνων ουσιών (περιλαμβανομένων, εκτός των άλλων, και πετρελαίου, εντομοκτόνων, χημ. ουσιών ή ακτινοβολίας) σε περίπτωση ατυχήματος ή ανώμαλων συνθηκών; - - -
10. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ: Το προτεινόμενο έργο θα αλλάξει την εγκατάσταση, διασπορά, πυκνότητα ή ρυθμό αύξησης του ανθρώπινου πληθυσμού της περιοχής ίδρυσης του έργου; - - -
11. ΚΑΤΟΙΚΙΑ: Το προτεινόμενο έργο θα επηρεάσει την υπάρχουσα κατοικία ή θα δημιουργήσει ανάγκη για πρόσθετη κατοικία στην περιοχή ίδρυσης του έργου; - - -
12. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ / ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ: Το προτεινόμενο έργο

θα προκαλέσει: - - -

α) δημιουργία σημαντικής επιπρόσθετης κίνησης τροχοφόρων; - - -

β) επιπτώσεις στις υπάρχουσες θέσεις στάθμευσης ή στην ανάγκη για νέες θέσεις στάθμευσης; - - -

γ) σημαντική επίδραση στα υπάρχοντα συστήματα συγκοινωνίας; - - -

δ) μεταβολές στους σημερινούς τρόπους κυκλοφορίας ή κίνησης ανθρώπων και / ή αγαθών; - - -

ε) μεταβολές στη θαλάσσια, σιδηροδρομική ή αέρια κυκλοφοριακή κίνηση; - - -

στ) αύξηση των κυκλοφοριακών κινδύνων; - - -

13. ΕΝΕΡΓΕΙΑ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει:

α) χρήση σημαντικών ποσοτήτων καυσίμου ή ενέργειας; - - -

β) σημαντική αύξηση της ζήτησης των υπαρχουσών πηγών - - -

ενέργειας ή απαίτηση για δημιουργία νέων πηγών ενέργειας; - - -

14. ΚΟΙΝΗ ΩΦΕΛΕΙΑ: Το προτεινόμενο έργο θα συντελέσει στην ανάγκη για σημαντικές αλλαγές στους εξής τομείς κοινής ωφέλειας:

α) ηλεκτρισμό; - - -

β) συστήματα επικοινωνιών; - - -

γ) ύδρευση; - - -

δ) υπονόμους ή σηπτικούς βόθρους; - - -

ε) αποχέτευση νερού βρόχινου; - - -

στ) στερεά απόβλητα και διάθεση αυτών; - - -

15. ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει:

α) δημιουργία οποιουδήποτε κινδύνου ή πιθανότητας κινδύνου για βλάβη της ανθρώπινης υγείας (μη συμπεριλαμβανομένης της ψυχικής υγείας); - - -

β) έκθεση ανθρώπων σε πιθανούς κινδύνους βλάβης της υγείας τους; - - -

16. ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ: Το προτεινόμενο έργο θα προκαλέσει παρεμπόδιση

οποιασδήποτε θέας του ορίζοντα ή οποιασδήποτε κοινής θέας ή θα

καταλήξει στη δημιουργία ενός μη αποδεκτού αισθητά τοπίου, προσιτού στην κοινή θέα; - - -

17. ΑΝΑΨΥΧΗ: Το προτεινόμενο έργο θα έχει επιπτώσεις

στην ποιότητα ή ποσότητα των υπαρχουσών δυνατοτήτων αναψυχής; - - -

18. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: Το προτεινόμενο έργο θα καταλήξει σε αλλαγή ή καταστροφή κάποιας αρχαιολογικής περιοχής; - - -

19. ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ: Το προτεινόμενο έργο βρίσκεται σε προστατευτέα περιοχή σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν. 1650/86;

20. ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ: Έχει το υπό εκτέλεση έργο τη δυνατότητα να προκαλέσει δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον; - - -

Στην περίπτωση καταφατικής απαντήσεως ("ναι") ή καταφατικής απαντήσεως με επιφύλαξη ("ίσως"), το ερωτηματολόγιο συνοδεύεται από:

α) Τις πιθανές σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (π.χ. είδη και ποσότητες εκπεμπόμενων ρύπων, επιπτώσεις στη χλωρίδα, την πανίδα και το τοπίο της περιοχής του έργου).

β) Τεχνική περιγραφή των προτεινόμενων μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

γ) Περιγραφή των τυχόν υφισταμένων εναλλακτικών λύσεων.